

Αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετημένου
κατώτατου μισθού και ημερομισθίου

ΑΘΗΝΑ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2023

Πίνακας περιεχομένων

1	Εισαγωγή	2
2	Τρέχουσα οικονομική συγκυρία	4
2.1	Αγορά εργασίας.....	4
2.2	Ευρωπαϊκό περιβάλλον.....	11
3	Ο κατώτατος μισθός στην Ελλάδα και την ΕΕ27	18
4	Ο ρόλος του κατώτατου μισθού στην Ελλάδα.....	21
4.1	Κατώτατος και μέσος μισθός στον ιδιωτικό τομέα	21
4.1.1	Πρόσφατες εξελίξεις μέσων και κατώτατων μισθών.....	21
4.1.2	Κατανομή μισθών.....	26
4.1.3	Ευαισθησία μέσου με κατώτατο μισθό – Οικονομετρική προσέγγιση	28
4.2	Κατώτατος μισθός και μισθολογική ανισότητα	31
4.3	Παραγωγικότητα, ανταγωνιστικότητα και τιμές	34
4.3.1	Πρόσφατες εξελίξεις: Πληθωρισμού και επιπτώσεις του	41
4.4	Κατώτατος μισθός και απασχόληση	44
4.5	Πιθανότητα απασχόλησης με τον κατώτατο μισθό.....	51
4.6	Ομάδες που θα επηρεαστούν από αλλαγές στον κατώτατο μισθό	55
5	Συμπεράσματα	60
	Παράρτημα.....	64

1 Εισαγωγή

Στο πλαίσιο της διαδικασίας αναμόρφωσης του κατώτατου μισθού το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ) κλήθηκε να συνεισφέρει συντάσσοντας Έκθεση για την αξιολόγηση του ισχύοντος κατώτατου μισθού και ημερομισθίου, με εκτιμήσεις για την προσαρμογή τους στις επίκαιρες οικονομικές συνθήκες.

Ο κατώτατος μισθός μετά το πάγωμά του από το 2019, κυρίως λόγω της πανδημίας και των ιδιαίτερων συνθηκών που αυτή προκάλεσε, αυξήθηκε μέσα στο 2022 δύο φορές. Αρχικά την 1^η Ιανουαρίου έλαβε αύξηση κατά 2% και διαμορφώθηκε στα εξακόσια εξήντα τρία ευρώ (663,00 €) για τους υπαλλήλους και στα είκοσι εννέα ευρώ και εξήντα δύο λεπτά (29,62 €) τους τους εργατοτεχνίτες αντίστοιχα. Στη συνέχεια λαμβάνοντας υπ' όψιν την ισχυρή ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας το 2022 καθώς και υπό την πίεση των αυξήσεων του πληθωρισμού, που ενέσκηψαν κυρίως από την εισαγόμενη ενεργειακή κρίση και είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση της αγοραστικής δύναμης των χαμηλόμισθων, ο κατώτατος μισθός έλαβε και δεύτερη αξιολογή αύξηση. Ειδικότερα την 1^η Μαΐου του 2022, σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 38866/21.4.2022 Υ.Α. (Β'2030), ο κατώτατος μισθός για τους υπαλλήλους ορίστηκε στα επτακόσια δεκατρία ευρώ (713,00 €) και το κατώτατο ημερομίσθιο για τους εργατοτεχνίτες στα τριανταένα ευρώ και ογδόντα πέντε λεπτά (31,85 €).

Η σημερινή συγκυρία βρίσκει τη χώρα να διατηρεί την αναπτυξιακή της δυναμική, παρόλο που οι πληθωριστικές πιέσεις φαίνεται να επιβραδύνουν το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ. Ο πληθωρισμός αυξήθηκε σημαντικά το 2022, κυρίως λόγω των αυξήσεων των τιμών της ενέργειας και των τροφίμων, εξανεμίζοντας τις όποιες μισθολογικές αυξήσεις δόθηκαν. Αν και οι πληθωριστικές πιέσεις υποχώρησαν τους τελευταίους τρεις μήνες του 2022, οι προοπτικές για το 2023 εκτιμούν πληθωρισμό άνω το 5%. Υπό αυτό το πρίσμα η Κυβέρνηση με σειρά από στοχευμένα μέτρα οικονομικής ενίσχυσης επιχειρεί να στηρίξει τους οικονομικά ασθενέστερους. Μέσα σε αυτά τα μέτρα περιλαμβάνεται και η αύξηση του κατώτατου μισθού. Ως εκ τούτου η διαδικασία καθορισμού του νέου κατώτατου μισθού επισπεύσθηκε, ενώ και τα χρονικά όριά της συμπύχθηκαν ασφυκτικά.

Δεδομένου ότι όλες οι προβλέψεις για το 2023 εκτιμούν χαμηλότερο ρυθμό ανάπτυξης από το 2022 και, συγχρόνως, πληθωρισμό άνω του 5%, η πρόκληση για την οικονομική πολιτική είναι η αύξηση των μισθών, προκειμένου να αποκατασταθεί όσο το δυνατόν περισσότερο η αγοραστική δύναμη των μισθωτών, χωρίς όμως περαιτέρω αύξηση του πληθωρισμού (κόστους) και επιδείνωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας λόγω αύξησης του μοναδιαίου κόστους εργασίας. Ως εκ τούτου είναι χρήσιμη η εκ των προτέρων γνώση των επιδράσεων από μια μεταβολή του κατώτατου μισθού λαμβάνοντας υπόψη τις εκάστοτε τρέχουσες συνθήκες της ελληνικής οικονομίας.

Συνεπώς η παρούσα εργασία παρουσιάζει την τρέχουσα κατάσταση της ελληνικής οικονομίας και την (μακροχρόνια) σχέση μεταξύ του κατώτατου μισθού και βασικών

οικονομικών μεγεθών, τα οποία αναμένεται να επηρεαστούν. Οι επιπτώσεις από την όποια μεταβολή του κατώτατου μισθού είναι χρήσιμο να διερευνώνται εκ των προτέρων και να συνεκτιμώνται από τους ασκούντες οικονομική πολιτική, ειδικά κατά την τρέχουσα συγκυρία, η οποία ακολουθεί μια περίοδο βαθιάς ύφεσης λόγω της πανδημίας, αλλά δεν απέχει και πολύ από τη δεκαετία της οικονομικής κρίσης με το σύνολο των πολιτικών λιτότητας που τη συνόδευσαν και τα οικονομικά βάρη που άφησε κληρονομιά.

Η ποσοτική τεκμηρίωση της παρούσας εργασίας στηρίζεται κυρίως σε δημοσιευμένα διοικητικά απογραφικά στοιχεία του ΕΦΚΑ (Μηνιαία Στοιχεία Απασχόλησης ΙΚΑ), που επιτρέπουν την εξέταση της εξέλιξης των μισθών και της απασχόλησης του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας σε συνδυασμό με την εξέλιξη των κατώτατων μισθών και ημερομισθίων για το σύνολο της αγοράς και επιμέρους κλάδους. Επιπλέον, χρησιμοποιούνται στοιχεία από το Π/Σ Εργάνη, προκειμένου να εξεταστεί η σχέση του μέσου και του κατώτατου μισθού, όπως και η πιθανότητα απασχόλησης καθώς και πρόσληψης σε σχέση με τις κατώτατες αμοιβές. Επίσης, επεξεργασμένα στοιχεία της δειγματοληπτικής Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, που περιέχει χρήσιμη πληροφόρηση για τα χαρακτηριστικά του εργατικού δυναμικού, αξιοποιούνται για τον ίδιο σκοπό. Τέλος, χρησιμοποιούνται δεδομένα από τους Εθνικούς Λογαριασμούς και από Διεθνείς Οργανισμούς (Eurostat, OECD, ILO).

Η Έκθεση αρχικά, το **τμήμα 2**, περιγράφει την τρέχουσα οικονομική συγκυρία δίδοντας έμφαση στην περιγραφή της κατάστασης που επικρατεί στην αγορά εργασίας. Στη συνέχεια στο **τμήμα 3** καταγράφεται η θέση της Ελλάδας σε σχέση με άλλες χώρες αναφορικά με το ύψος και την αγοραστική δύναμη του κατώτατου μισθού, ενώ στο **τμήμα 4** διερευνάται η σχέση μεταξύ κατώτατων και μέσων αμοιβών, καθώς και μεταξύ κατώτατων αμοιβών και απασχόλησης, όπως επίσης εξετάζει τη σχέση παραγωγικότητας, ανταγωνιστικότητας και αμοιβών. Τα τελικά συμπεράσματα και οι προτάσεις πολιτικής καταγράφονται στο **τμήμα 5**.

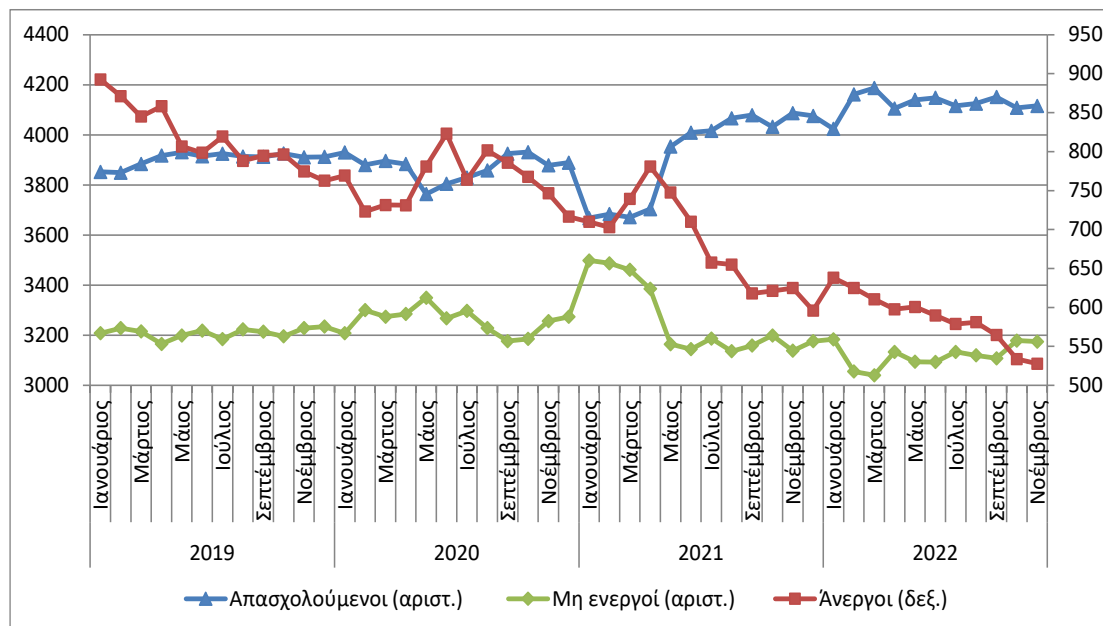
2 Τρέχουσα οικονομική συγκυρία

2.1 Αγορά εργασίας

Η εικόνα της αγοράς εργασίας, όπως αυτή προσεγγίζεται από τον αριθμό των απασχολούμενων, των ανέργων και των οικονομικά μη ενεργών άνω των 15 ετών, βελτιώνεται τα τελευταία έτη (βλ. Διάγραμμα 2.1). Ειδικότερα, ο αριθμός των απασχολούμενων, με εξαίρεση την περίοδο του κορονοϊού, δηλαδή από τον Απρίλη του 2020 ως τον Απρίλιο του 2021, αυξάνεται συστηματικά σε ετήσια βάση (ίδιοι μήνες διαδοχικών ετών). Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι οι ετήσιες αυξήσεις που καταγράφονται το 2022 υστερούν έναντι εκείνων του 2021 όλους τους μήνες. Μια εύλογη εξήγηση είναι ότι η πτώση του 2020 μείωσε τη βάση υπολογισμού και αύξησε πρόσκαιρα τον ρυθμό μεταβολής των απασχολούμενων το 2021. Αυτό σημαίνει ότι δεν πρέπει κανείς καταλήξει σε βιαστικά συμπεράσματα για την πορεία της απασχόλησης. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να επισημανθεί ότι οι εποχικά προσαρμοσμένοι απασχολούμενοι τον Νοέμβριο του 2022 ήταν 4.115,8 χιλ., αυξημένοι σε σύγκριση με τον Νοέμβριο του 2019 (πριν την πτώση της απασχόλησης λόγω της πανδημίας), αλλά ακόμη υπολείπονται κατά 473,5 χιλ. των απασχολούμενων του αντίστοιχου μήνα του 2008 (πριν την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης). Οπότε, μπορεί η αγορά να αναπλήρωσε τις απώλειες από την πανδημία, αλλά ακόμη δεν έχει αναπληρώσει πλήρως τις απώλειες της οικονομικής κρίσης. Επιπλέον, το 2022 ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής των απασχολούμενων, με εξαίρεση τους μήνες Φεβρουάριο, Μάρτιο και Απρίλιο, βαίνει μειούμενος με ελάχιστη τιμή τον Νοέμβριο οπότε η αύξηση περιορίστηκε κάτω του 1%.

Σε συμφωνία με την αύξηση των απασχολούμενων, ο αριθμός των ανέργων μειώνεται συνεχώς τα τελευταία χρόνια σε ετήσια βάση, όταν δηλαδή συγκρίνει κανείς ίδιους μήνες διαδοχικών ετών (βλ. Διάγραμμα 2.1). Το αποτέλεσμα είναι η μέση μηνιαία μείωση των ανέργων (σε ετήσια βάση) να φτάσει το 10,8% το 2019, 6,6% το 2020, 10,5% το 2021 και 14,6% το 2022. Έτσι, τον Νοέμβριο του 2022 ο εποχικά προσαρμοσμένος αριθμός ανέργων ήταν 527,8 χιλ.¹ Αυτό σημαίνει ότι ήταν χαμηλότερος από τον Νοέμβριο του 2019 κατά 246,6 χιλ. άτομα, αλλά υψηλότερος από τον Νοέμβριο του 2008 κατά 142,8 χιλ. Το εποχικά προσαρμοσμένο ποσοστό ανεργίας επίσης μειώνεται σε ετήσια βάση και τον Νοέμβριο του 2022 ήταν 11,4%, ήτοι 5 εμ χαμηλότερα από τον Νοέμβριο του 2019, αλλά 3,7 εμ υψηλότερο από τον Νοέμβριο του 2008. Όπως και με την απασχόληση, η ανεργία έχει ξεπεράσει την πανδημία, αλλά όχι την οικονομική κρίση.

¹ Πρέπει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι υπάρχει συστηματική και σημαντική απόκλιση μεταξύ της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ και των απογραφικών δεδομένων της ΔΥΠΑ, η οποία εκτιμά σχεδόν διπλάσιο αριθμό ανέργων. Παρόλα αυτά, αμφότερες οι πηγές καταγράφουν μείωση του αριθμού των ανέργων.

Διάγραμμα 2.1: Εξέλιξη αριθμού απασχολούμενων, ανέργων και οικονομικά μη ενεργών (εποχικά προσαρμοσμένα δεδομένα)

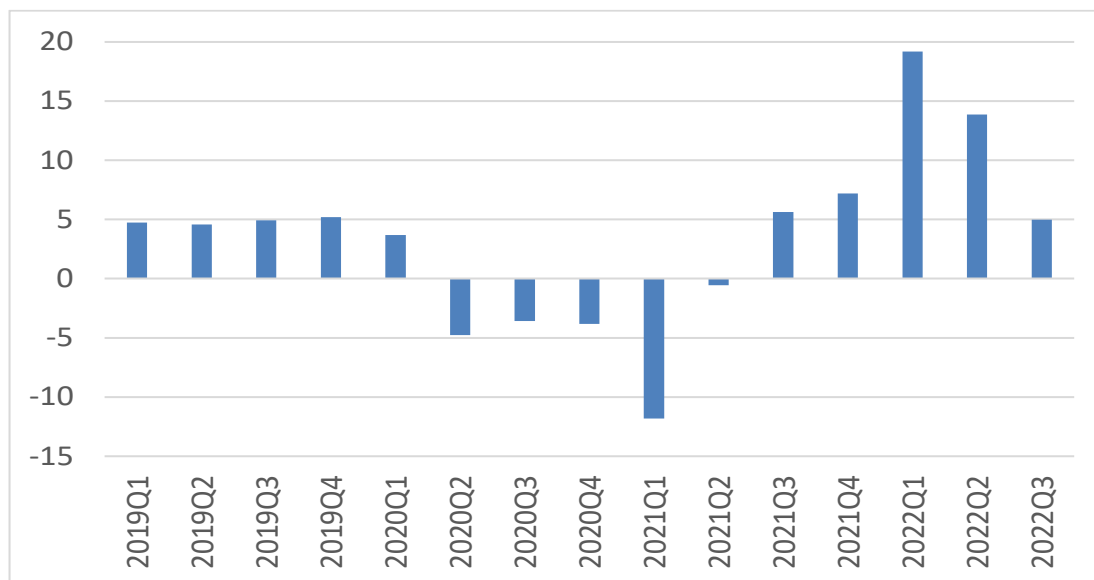
Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ΕΛΣΤΑΤ, δημοσιευμένα στοιχεία, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Η εξέλιξη των οικονομικά μη ενεργών, δηλαδή αυτών που ούτε δουλεύουν, αλλά ούτε αναζητούν εργασία, ακολουθεί από κοντά την εξέλιξη των ανέργων. Κατά τη διάρκεια της πανδημίας αυξήθηκαν και στη συνέχεια μειώθηκαν συστηματικά (βλ. Διάγραμμα 2.1). Μάλιστα, το 2022 κατά μέσο όρο μειώθηκαν κατά 4,4% φτάνοντας τα 3.174,8 χιλ. άτομα. Σε αντιδιαστολή με τους απασχολούμενους και τους άνεργους, οι οικονομικά μη ενεργοί εμφανίζονται μειωμένοι τόσο σε σύγκριση με τον Νοέμβριο του 2019 (53,6 χιλ.) όσο και σε σύγκριση με τον Νοέμβριο του 2008 (310,9 χιλ.). Πιθανόν, αυτό σημαίνει ότι σε ατομική βάση ο μισθός επιφύλαξης υπολείπεται συχνότερα πλέον του μισθού που επικρατεί στην αγορά, οπότε κάποιος αποφασίζει να ενταχθούν στο εργατικό δυναμικό. Επομένως, φαίνεται ότι η κρίση είχε θετική επίδραση στην απόφαση εισόδου στο εργατικό δυναμικό, αν και ακόμη η Ελλάδα υστερεί έναντι των περισσότερων κρατών-μελών της ΕΕ27. Ωστόσο, η κατάσταση εξελίσσεται προς τη σωστή κατεύθυνση.

Οι μισθωτοί αποτελούν την πλειονότητα των απασχολούμενων με μερίδιο που κινείται συστηματικά από 65% ως 70%, ενώ το τρίτο τρίμηνο του 2022 (2022Q3) το μερίδιο ξεπέρασε οριακά το 70%. Επιπλέον, οποιαδήποτε μεταβολή στον ΚΜ επηρεάζει κατά κανόνα κυρίως τους μισθωτούς. Επομένως, μια ανάλυση της αγοράς εργασίας δεν είναι πλήρης, αν δεν περιλαμβάνει τη μισθωτή απασχόληση, η οποία τα τελευταία χρόνια, με εξαίρεση την περίοδο της πανδημίας, έχει σαφώς ανοδική πορεία. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 2.2, ο αριθμός των μισθωτών αυξήθηκε και τα τρία τρίμηνα του 2022 σε ετήσια βάση, και, μάλιστα, εντυπωσιακά το πρώτο τρίμηνο του έτους (+19,2% ή περίπου 298 χιλ. περισσότεροι απασχολούμενοι σε σύγκριση με το 2021Q1). Ακόμη και η αύξηση του τελευταίου τριμήνου,

η οποία φαίνεται μικρή (+5%), πρόσθεσε περισσότερους από 95 χιλ. νέους απασχολούμενους στην αγορά από το 2021Q3. Σε σύγκριση δε με την εικόνα της αγοράς το 2019, η μισθωτή απασχόληση έχει σαφώς ανακάμψει πλήρως το 2022.

Διάγραμμα 2.2: Ετήσια μεταβολή απασχολούμενων μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα (%)

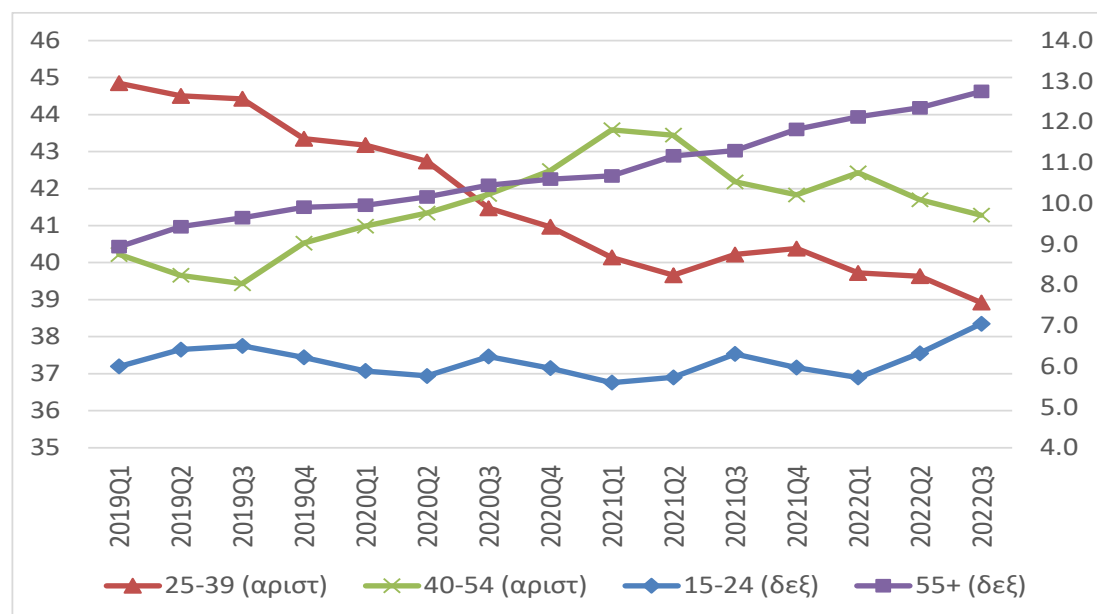
Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ΕΛΣΤΑΤ, δημοσιεύτα στοιχεία, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Ένα σημείο προβληματισμού είναι η διαφαινόμενη μείωση του ρυθμού αύξησης των μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα το 2022, ενώ το έτος ξεκίνησε δυναμικά (2022Q1: 19,2%). Με τη βοήθεια των εκθέσεων του πληροφοριακού συστήματος ΕΡΓΑΝΗ για τη μισθωτή εργασία (δημόσιος και ιδιωτικός τομέας) μπορεί κανείς να συγκρίνει την εξέλιξη της μισθωτής εργασίας για ολόκληρο το 2022 με τα προηγούμενα έτη. Τα δεδομένα επιβεβαιώνουν αυτό που διαφαίνεται από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ, ότι δηλαδή το 2022 δημιουργήθηκαν λιγότερες νέες θέσεις μισθωτής απασχόλησης (72,8 χιλ.) έναντι των προηγούμενων ετών, τουλάχιστον από το 2013 οπότε καταγράφηκε το πρώτο θετικό ισοζύγιο μετά την αρχή της οικονομικής κρίσης. Αυτό το στοιχείο οφείλει να προβληματίσει, διότι δείχνει κόπωση στην αγορά εργασίας, η οποία ενδεχομένως να μπορεί να αιτιολογηθεί σε ένα βαθμό ως απόρροια της οικονομικής αβεβαιότητας που επικρατεί τους τελευταίους μήνες.

Πίσω στα δεδομένα της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού, το Διάγραμμα 2.3 δείχνει ότι η ηλικιακή σύνθεση των μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα δεν έχει αλλάξει ριζικά τα τελευταία έτη. Οι ομάδες 25-39 και 40-54 είναι οι πολυπληθέστερες. Είναι ενδιαφέρον ότι το μερίδιο της πρώτης ομάδας εμφανίζει συστηματική πτώση και το 2022Q3 είναι μικρότερο του 39%. Σε αντιδιαστολή, έχει αυξηθεί η βαρύτητα της ομάδας 55+ που αντιπροσωπεύει πλέον το 12,7% του συνόλου. Αυτό ενδεχομένως σηματοδοτεί τη γήρανση των μισθωτών, η οποία τα

επόμενα χρόνια πιθανόν θα μεταφραστεί σε αυξημένες εκροές από το εργατικό δυναμικό προς συνταξιοδότηση. Και οι νέοι 15-24 ετών, παρότι υπάρχει σημαντική πίεση να παραμείνουν στο εκπαιδευτικό σύστημα, έχουν αυξήσει το μερίδιό τους στους μισθωτούς σε 7% το 2022Q3. Υπενθυμίζεται ότι η ομάδα 15-24 θεωρητικά υπεραντιπροσωπεύεται μεταξύ αυτών που αμείβονται με τον ΚΜ μιας και συχνά δεν έχει ούτε τα τυπικά προσόντα, δηλαδή τους τίτλους σπουδών και τις δεξιότητες που συνεπάγονται αυτά, ούτε την εργασιακή εμπειρία, για να διεκδικήσει υψηλότερες αμοιβές.

Διάγραμμα 2.3: Εξέλιξη της ηλικιακής σύνθεσης των μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα (%)

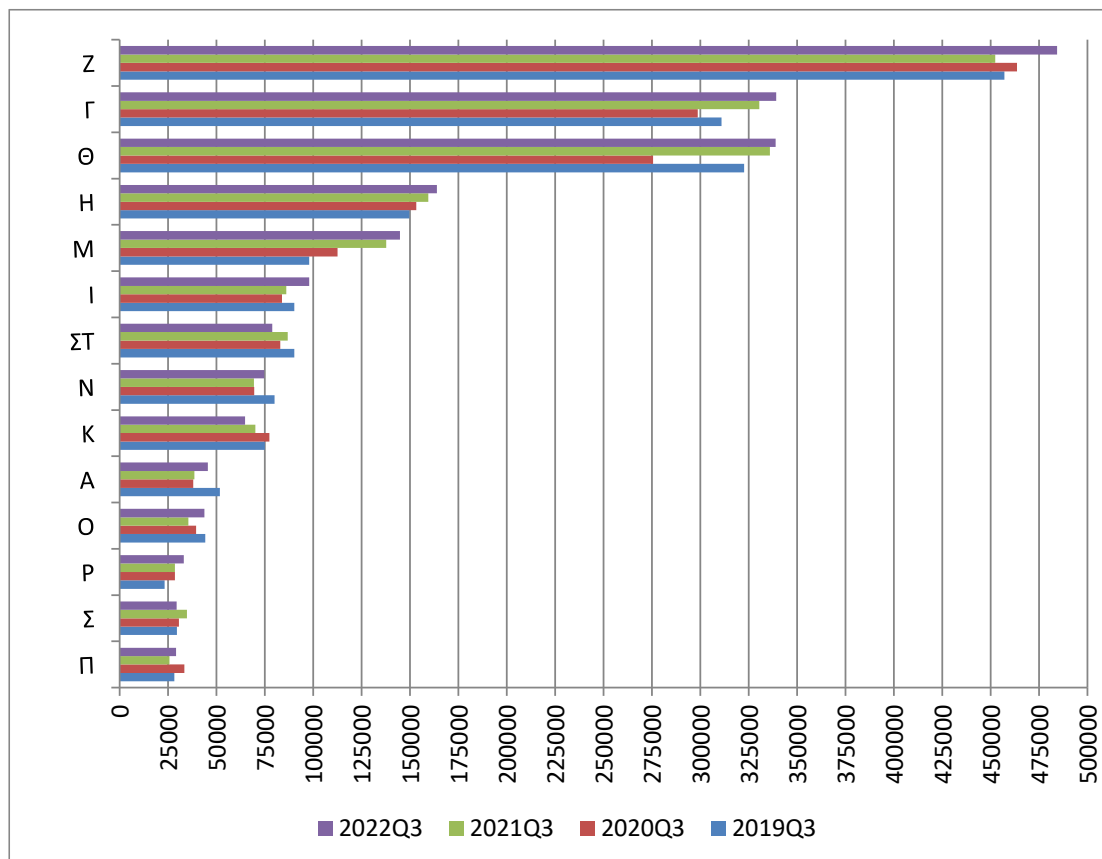

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ΕΛΣΤΑΤ, δημοσιεύτα στοιχεία, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Η κατανομή των μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 2.4 για τους δεκατέσσερις κλάδους που απασχολούσαν περισσότερους από 29 χιλ. μισθωτούς το 2022Q3. Το πιο πρόσφατο διαθέσιμο τρίμηνο, σε έξι από τους δεκατέσσερις κλάδους ο αριθμός των μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα είναι μικρότερος από το 2019Q3. Η διαφορά κυμαίνεται από 0,8% (Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών-Σ) ως 12,6% (Κατασκευές-ΣΤ). Από την άλλη μεριά, την ίδια περίοδο καταγράφηκαν και πολύ μεγάλες αυξήσεις. Για παράδειγμα, στον κλάδο *Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (Μ)* η αύξηση των μισθωτών έφτασε το 47,9% και στον κλάδο *Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία (Ρ)* η αύξηση των μισθωτών ήταν 42,6%. Αντίστοιχα, το τελευταίο έτος (2021Q3-2022Q3) μόλις τρεις κλάδοι εμφανίζουν μείωση των απασχολούμενων μισθωτών. Πρόκειται για τους κλάδους *Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών (Σ)*, *Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες (Κ)* και *Κατασκευές (ΣΤ)*. Από την άλλη μεριά, από τους επιλεγμένους κλάδους τις μεγαλύτερες ποσοστιαίες αυξήσεις εμφανίζουν η *Εκπαίδευση (Ο)*, με 23,5% αύξηση, ο κλάδος *Γεωργία, δασοκομία και*

αλιεία (Α), με 17,9% αύξηση, και ο κλάδος *Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία* (Ρ), με αύξηση 16,3%. Τέλος, οι κλάδοι που δημιούργησαν τις περισσότερες νέες θέσεις εργασίας ήταν το *Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών* (Ζ) που δημιούργησε το 34,9% και ο κλάδος *Ενημέρωση και επικοινωνία* (Ι) που δημιούργησε το 12,9% των νέων θέσεων μισθωτής απασχόλησης τον τελευταίο χρόνο.

Διάγραμμα 2.4: Μισθωτοί στον ιδιωτικό τομέα ανά κλάδο (επιλεγμένοι κλάδοι σε χιλ.)Q3-

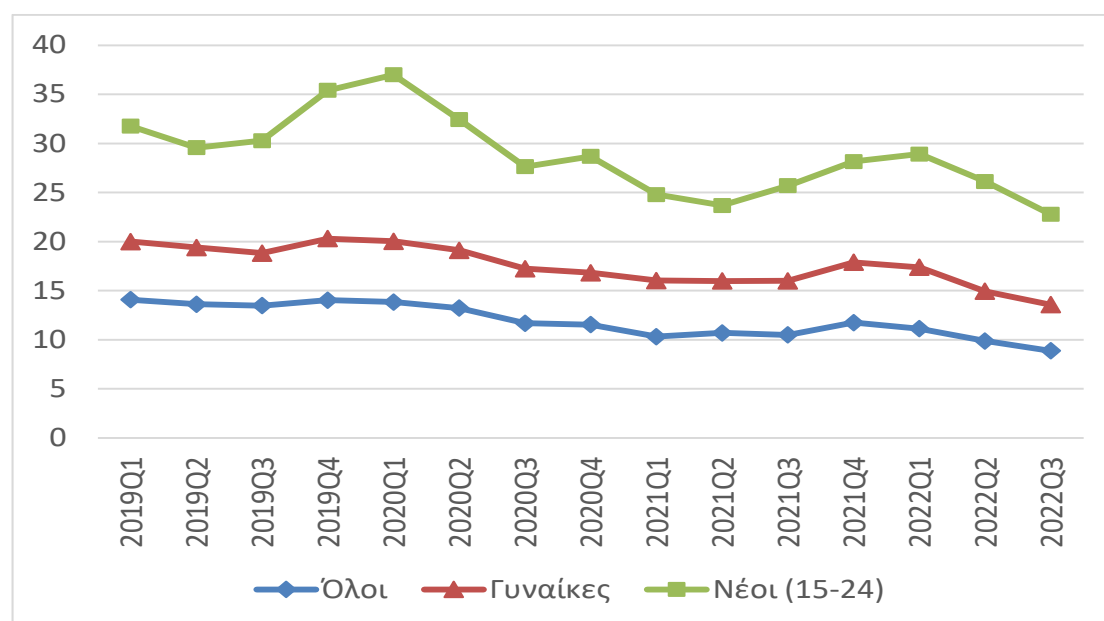
Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ΕΛΣΤΑΤ, αδημοσίευστα στοιχεία, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Σημείωση: Α. Γεωργία, Δασοκομία και Αλιεία, Γ. Μεταποίηση, ΣΤ. Κατασκευές, Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών, Η. Μεταφορά και αποθήκευση, Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης, Ι. Ενημέρωση και επικοινωνία, Κ. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες, Μ. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, Ν. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες, Ο. Εκπαίδευση, Π. Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας, Ρ. Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία, Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών.

Πέρα από τα ποσοτικά υπάρχουν και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας. Η μερική απασχόληση είναι ένα τέτοιο. Αν είναι εκούσια, σημαίνει ότι η αγορά εργασίας είναι ευέλικτη και προσφέρει διάφορες επιλογές απασχόλησης τόσο για τους εργαζόμενους, όσο και για τις επιχειρήσεις που μπορούν να μεταβάλλουν το προσωπικό τους σε σύντομο χρονικό διάστημα και να προσαρμοστούν έτσι στις αλλαγές του περιβάλλοντός τους. Αν είναι

ακούσια, όμως, τότε άτομα που θα ήθελαν να εργάζονται με πλήρες ωράριο δεν βρίσκουν αντίστοιχη θέση εργασίας. Επιπλέον, η μερική απασχόληση συνήθως συνεπάγεται χαμηλότερες αποδοχές σε μηνιαία βάση. Δεν είναι τυχαίο ότι την περίοδο που ακολούθησε την οικονομική κρίση και κατά την έναρξη της ανάκαμψης της απασχόλησης (2014-2015) το μερίδιο της μερικής απασχόλησης άγγιξε το 10% στο σύνολο της οικονομίας, ενώ το μερίδιο αυτών που είδαν τη μερική απασχόληση ως διέξοδο στην ανεργία και όχι επιλογή πλησίασε το 70%.

Διάγραμμα 2.5: Μερίδια ομάδων μερικώς απασχολούμενων (%)

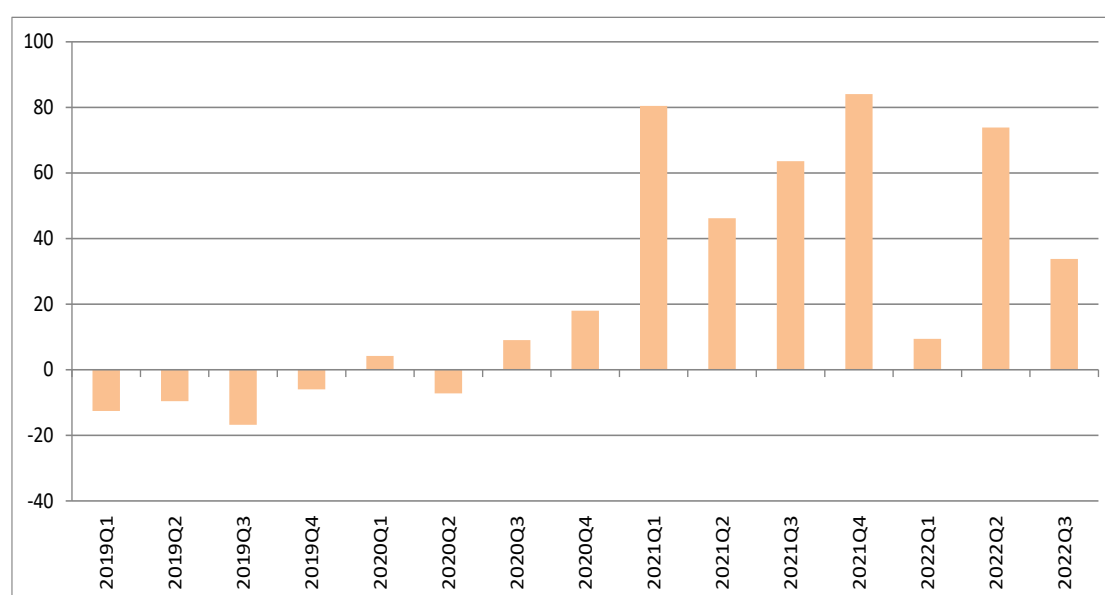
Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ΕΛΣΤΑΤ, δημοσιεύτα στοιχεία, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Τα τελευταία τέσσερα έτη, παρά την αύξηση της απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα, οι πλήρως απασχολούμενοι αυξάνονταν με μέσο ετήσιο ρυθμό λίγο πάνω από 4%, ενώ οι μερικώς απασχολούμενοι μειώνονταν με μέσο ετήσιο ρυθμό κοντά στο 3%. Η μείωση της μερικής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα που διαγράφεται και στο Διάγραμμα 2.5 (καμπύλη «Όλοι») έχει διπλή ανάγνωση ανάλογα με την πλευρά που προσεγγίζει κανείς το φαινόμενο, αλλά πάντως συμβαδίζει με βελτίωση των συνθηκών στην αγορά. Δύο κοινωνικές ομάδες φαίνεται να επιλέγουν (ή να ωθούνται) συχνότερα τη μερική απασχόληση: οι γυναίκες και οι νέοι 15-24 ετών. Μια σημαντική διαφορά μεταξύ τους είναι ότι η μείωση των γυναικών με μερική απασχόληση την περίοδο 2019Q3-2022Q3 άγγιξε το 24%, ενώ των νέων περιορίστηκε σε 12,8%.

Ένα ακόμη ποιοτικό στοιχείο της αγοράς εργασίας είναι οι συνήθεις ώρες απασχόλησης την εβδομάδα. Η αύξηση των πλήρως απασχολούμενων και η μείωση των μερικώς απασχολούμενων που καταγράφηκε σημαίνει ότι αναμένει κανείς αύξηση των

εβδομαδιαίων ωρών απασχόλησης. Αυτό επιβεβαιώνεται και στο Διάγραμμα 2.6, στο οποίο φαίνεται καθαρά η συστηματική αύξηση των ωρών απασχόλησης από το τρίτο τρίμηνο του 2023. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι την περίοδο 2019Q3-2022Q3 οι συνήθεις εβδομαδιαίες ώρες απασχόλησης αυξήθηκαν κατά 1,8 ώρες, ενώ μόνο τον τελευταίο χρόνο (2021Q3-2022Q3) οι εβδομαδιαίες ώρες απασχόλησης αυξήθηκαν κατά 33,8 λεπτά. Εφόσον η αύξηση των ωρών απασχόλησης αντανακλά αυξημένη ζήτηση για εργασία, συμπεραίνει κανείς ότι η οικονομική δραστηριότητα είναι ανοδική.

Διάγραμμα 2.6: Ετήσια μεταβολή των μέσων εβδομαδιαίων ωρών απασχόλησης των μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα (λεπτά)

Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, ΕΛΣΤΑΤ, δημοσιεύτα στοιχεία, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Η ανάλυση των δεδομένων ως αυτό το σημείο δείχνει μια αγορά εργασίας η οποία συνεχίζει να κινείται προς υψηλότερα επίπεδα απασχόλησης και χαμηλότερα επίπεδα ανεργίας. Το μερίδιο των μισθωτών έχει σκαρφαλώσει σε πρωτόγνωρα επίπεδα για τα ελληνικά δεδομένα, όμως ο ρυθμός αύξησης του αριθμού των μισθωτών δείχνει σημεία κάμψης, τόσο στο σύνολο όσο και στον ιδιωτικό τομέα παρότι παραμένει θετικός. Αυτό είναι ένα στοιχείο που πρέπει να διερευνηθεί περαιτέρω. Διαφορές καταγράφονται ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, καθώς το τελευταίο χρόνο μείωση των απασχολούμενων καταγράφηκε μόνο σε τρεις κλάδους. Οι περισσότερες θέσεις στον ιδιωτικό τομέα δημιουργήθηκαν στην *Εκπαίδευση*, τον κλάδο *Γεωργία, δασοκομία και αλιεία* και τον κλάδο *Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία*. Ένα ακόμη εύρημα προς αξιολόγηση είναι η αύξηση της πλήρους και η μείωση της μερικής απασχόλησης σε συνδυασμό με την αύξηση των ωρών απασχόλησης, πάντοτε στον ιδιωτικό τομέα.

Ενδιαφέρουσα είναι και η δυναμική των κενών θέσεων στην ελληνική αγορά εργασίας. Τα τελευταία δύο έτη (2020Q3-2022Q3) οι κενές θέσεις αντιπροσώπευαν το 0,69% του συνόλου των απασχολούμενων σε σύγκριση με 2,39% στην ΕΕ27. Εντούτοις, οι κενές θέσεις εργασίας από το 2^ο τρίμηνο του 2021 συνεχώς αυξάνονται και έχουν υπερδιπλασιαστεί σε σχέση με το 2019. Αν αυτό συνδυαστεί με τα εντονότερα παράπονα ενώσεων εργοδοτών σε συγκεκριμένους κλάδους, όπως ο τουρισμός και η γεωργία, για τη δυσκολία ανεύρεσης προσωπικού, φαίνεται ότι υπάρχει κάποια πίεση στην αγορά εργασίας.

2.2 Ευρωπαϊκό περιβάλλον

Το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (κκαΕΠ) αντιπροσωπεύει τη συνολική αγοραία αξία όλων των τελικών προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται σε μια χώρα στη διάρκεια ενός έτους ανά κάτοικο. Αυτό σημαίνει ότι λαμβάνει υπόψη τις μεταβολές του πληθυσμού που προκαλούνται είτε από φυσικά αίτια (π.χ. θάνατοι, γεννήσεις) είτε λόγω μεταναστευτικών ροών. Στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 2.1) παρουσιάζεται η ετήσια μεταβολή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (κκαΕΠ) των κρατών-μελών της ΕΕ27 την περίοδο 2019-2021, καθώς και τα τρία τρίμηνα του 2022, για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία. Όταν το εισόδημα στην οικονομία αυξάνεται, τότε θεωρητικά υπάρχει περιθώριο να δοθούν αυξήσεις στους μισθούς, ώστε και οι απασχολούμενοι να ωφεληθούν άμεσα από τη μεγέθυνση της οικονομίας.

Με εξαίρεση το 2020, οπότε η πανδημία δημιούργησε μεγαλύτερα ή μικρότερα προβλήματα σε όλες τις οικονομίες των μελών της ΕΕ27, καθώς μόνο η Ιρλανδία και η Λιθουανία γλίτωσαν τη συρρίκνωση των οικονομιών τους, τα υπόλοιπα έτη το κκαΕΠ εμφανίζει θετικό ρυθμό μεταβολής σε όλες τις χώρες. Εξαίρεση είναι το Λουξεμβούργο το 2020 και δύο χώρες το 2021, ήτοι η Εσθονία και η Λετονία. Σε συλλογικό επίπεδο θα έλεγε κανείς ότι το 2021 αναπλήρωσε σε μεγάλο βαθμό τις απώλειες που υπέστησαν οι οικονομίες το 2020. Αποκλίσεις προς τα πάνω ή προς τα κάτω υπήρξαν, όπως π.χ. η Εσθονία και η Πορτογαλία αντίστοιχα. Στην Ελλάδα η αύξηση του κκαΕΠ το 2021 σχεδόν αναπλήρωσε τις απώλειες του 2020 και το 2022 αυξήθηκε περαιτέρω με ρυθμούς που είναι παραπάνω από διπλάσιοι του μέσου όρου, βλέπε ΕΕ27 και Ευρωζώνη των 19 (ΕΖ19), αν και εμφανίζεται μείωση του ρυθμού μεγέθυνσης το τρίτο τρίμηνο του έτους². Το πρώτο και δεύτερο τρίμηνο του 2022 υπάρχουν μόνο τρεις χώρες (όχι οι ίδιες, με εξαίρεση την Ιρλανδία), οι οποίες πέτυχαν υψηλότερους ρυθμούς μεγέθυνσης από την Ελλάδα. Επομένως, μπορεί κανείς να υποστηρίξει με σχετική ασφάλεια ότι η ελληνική οικονομία επιδεικνύει έναν αξιοσημείωτο ρυθμό μεγέθυνσης, ο οποίος, μάλιστα, παρουσιάζει συνέχεια.

² Εδώ <https://www.nbg.gr/el/omilos/meletes-oikonomikes-analuseis/reports/aep-q3-2022> μπορεί κανείς να διαβάσει τις τεχνικές αιτίες πίσω από τη μείωση του ρυθμού μεγέθυνσης το τρίτο τρίμηνο.

Πίνακας 2.1: Ετήσια μεταβολή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (κκαΕΠ)

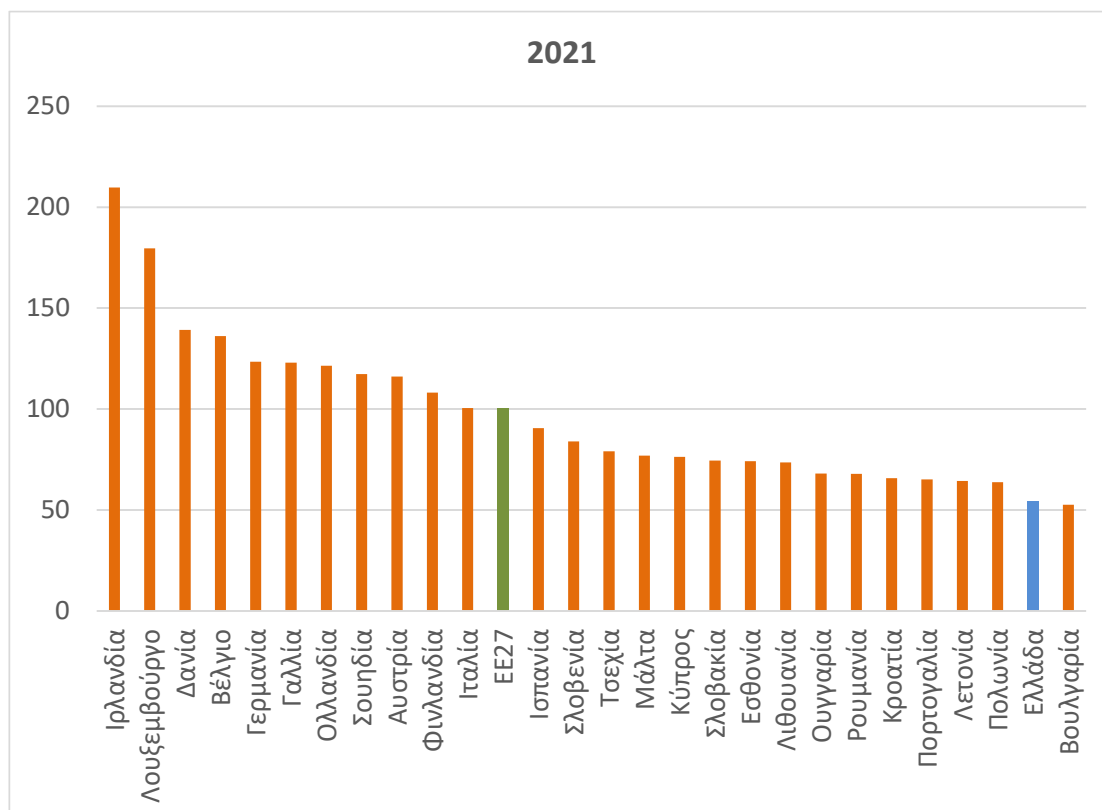
	2019	2020	2021	2022Q1	2022Q2	2022Q3
ΕΕ27	1,6	-5,7	5,5	5,7	4,0	2,1
ΕΖ19	1,3	-6,3	5,3	5,5	3,8	1,8
Αυστρία	1,1	-6,9	4,2	8,4	4,9	0,4
Βέλγιο	1,7	-5,8	5,7	4,5	3,1	0,9
Βουλγαρία	4,8	-3,4	8,5	5,6	5,1	4,2
Γαλλία	1,4	-8,1	6,5	4,5	3,8	0,6
Γερμανία	0,8	-3,8	2,6	3,7	0,8	0,0
Δανία	1,1	-2,2	4,4	4,3	2,6	2,1
Ελλάδα	2,0	-8,8	8,6	10,0	8,2	2,7
Εσθονία	3,3	-0,9	7,9	4,4	0,2	-2,6
Ιρλανδία	4,0	5,1	12,7	10,5	10,4	8,5
Ισπανία	1,2	-11,8	5,6	6,8	6,6	4,6
Ιταλία	0,7	-8,6	7,3	6,5	5,1	2,7
Κροατία	4,0	-8,1	15,6	8,6	9,5	6,6
Κύπρος	4,1	-5,4	5,7	5,6	4,5	4,0
Λετονία	3,3	-1,6	5,1	6,5	3,0	-1,3
Λιθουανία	4,9	0,0	5,5	5,0	1,2	0,8
Λουξεμβούργο	0,2	-2,3	3,5	1,0	-0,5	0,6
Μάλτα	2,8	-10,6	11,1	6,7	7,4	2,6
Ολλανδία	1,3	-4,4	4,3	5,9	4,1	1,9
Ουγγαρία	4,9	-4,3	7,6	8,6	6,9	4,4
Πολωνία	4,5	-1,9	7,4	11,0	5,7	4,8
Πορτογαλία	2,7	-8,4	5,6	11,3	8,0	5,2
Ρουμανία	4,3	-3,1	6,6	7,3	6,0	4,2
Σλοβακία	2,4	-3,5	3,4	2,9	0,1	0,0
Σλοβενία	2,6	-4,9	8,0	9,8	8,3	3,3
Σουηδία	1,0	-2,9	4,4	3,5	2,4	1,4
Τσεχία	2,6	-5,8	3,6	4,9	3,5	1,6
Φινλανδία	1,1	-2,5	2,8	3,7	2,5	1,2

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Ελλείψει πιο πρόσφατων δεδομένων, στο Διάγραμμα 2.7 παρουσιάζεται η παραγωγικότητα της Ελλάδας ανά ώρα απασχόλησης ως ποσοστό της αντίστοιχης παραγωγικότητας της ΕΕ27 το 2020. Οι χώρες με τιμή πάνω από 100 έχουν παραγωγικότητα υψηλότερη από εκείνη της ΕΕ27, ενώ χώρες με τιμή χαμηλότερη από 100 έχουν παραγωγικότητα χαμηλότερη από εκείνη της ΕΕ27. Είναι ξεκάθαρο στο σχετικό διάγραμμα ότι η Ελλάδα είναι προτελευταία στην κατάταξη μπροστά μόνο από τη Βουλγαρία. Αυτό σημαίνει ότι η αξία του παραγόμενου προϊόντος ανά ώρα απασχόλησης στη χώρα μας βρίσκεται λίγο πάνω από το μισό της μέσης παραγωγικότητας στην ΕΕ27. Μάλιστα, αν κοιτάξει κανείς το επόμενο διάγραμμα (Διάγραμμα 2.8) διαπιστώνει ότι διαχρονικά η παραγωγικότητα ανά ώρα εργασίας μειώνεται στην Ελλάδα (ή αυξάνεται ταχύτερα ο ευρωπαϊκός μέσος όρος). Ενδεικτικά αναφέρεται ότι από άνω του 80% στο τέλος της δεκαετίας του 2000, έφτασε λίγο πάνω από το 50% μέσα σε περίπου 15 έτη. Η μειούμενη παραγωγικότητα έχει αναμφισβήτητα αρνητικές επιπτώσεις

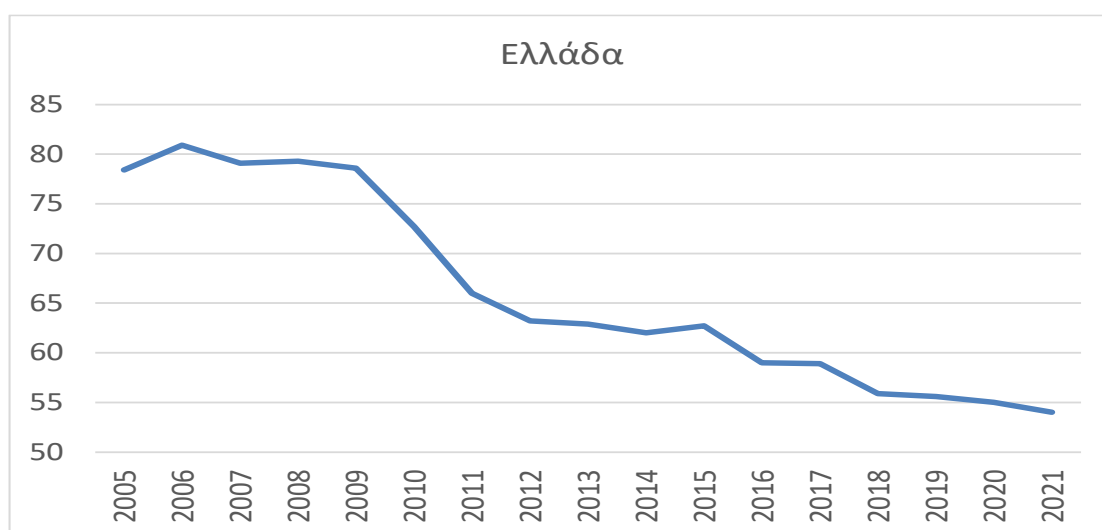
στην ανταγωνιστικότητα κόστους των προϊόντων και υπηρεσιών που παράγει η χώρα και δυσκολεύει οποιοδήποτε επιχείρημα υπέρ μιας αύξησης του κατώτατου μισθού (ΚΜ).

Διάγραμμα 2.7: Παραγωγικότητα ανά ώρα εργασίας το 2021 (ΕΕ27_2020=100)

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Διάγραμμα 2.8: Η παραγωγικότητα ανά ώρα εργασίας στην Ελλάδα διαχρονικά (ΕΕ27_2020=100)

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Πίνακας 2.2: Ετήσια μεταβολή του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (%)

	2019	2020	2021	2022
ΕΕ27	1,5	0,7	2,9	9,2
ΕΖ19	1,2	0,3	2,6	8,4
Αυστρία	1,5	1,4	2,8	8,6
Βέλγιο	1,2	0,4	3,2	10,3
Βουλγαρία	2,5	1,2	2,8	13,0
Γαλλία	1,3	0,5	2,1	5,9
Γερμανία	1,4	0,4	3,2	8,6
Δανία	0,7	0,3	1,9	8,5
Ελλάδα	0,5	-1,3	0,6	9,3
Εσθονία	2,3	-0,6	4,5	19,4
Ιρλανδία	0,9	-0,5	2,4	8,1
Ισπανία	0,8	-0,3	3,0	8,3
Ιταλία	0,6	-0,1	1,9	8,7
Κροατία	0,8	0,0	2,7	10,7
Κύπρος	0,5	-1,1	2,3	8,1
Λετονία	2,7	0,1	3,2	17,1
Λιθουανία	2,2	1,1	4,6	18,8
Λουξεμβούργο	1,6	0,0	3,5	8,1
Μάλτα	1,5	0,8	0,7	6,1
Ολλανδία	2,7	1,1	2,8	11,6
Ουγγαρία	3,4	3,4	5,2	15,2
Πολωνία	2,1	3,7	5,2	13,2
Πορτογαλία	0,3	-0,1	0,9	8,1
Ρουμανία	3,9	2,3	4,1	12,0
Σλοβακία	2,8	2,0	2,8	12,1
Σλοβενία	1,7	-0,3	2,0	9,3
Σουηδία	1,7	0,7	2,7	8,0
Τσεχία	2,6	3,3	3,3	14,8
Φινλανδία	1,1	0,4	2,1	7,2

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Μία ακόμη αιτία απώλειας ανταγωνιστικότητας κόστους είναι η ταχύτερη άνοδος των τιμών σε σύγκριση με τους εμπορικούς εταίρους της χώρας (Πίνακας 2.2). Όταν οι τιμές αυξάνονται ταχύτερα από εκείνες των ανταγωνιστών, τότε είναι εύλογα κατανοητό ότι τα προϊόντα της χώρας γίνονται λιγότερο ελκυστικά. Η Ελλάδα την περίοδο 2019-2021 είχε συστηματικά χαμηλότερο πληθωρισμό από τον μέσο όρο των εμπορικών της εταίρων, όπως αυτός προσεγγίζεται από την ΕΕ27 και την ΕΖ19. Ωστόσο, αυτό άλλαξε το 2022, οπότε η Ελλάδα έχει πληθωρισμό παρόμοιο με τον μέσο όρο, άρα υψηλότερο από πολλούς άλλους εμπορικούς εταίρους. Από την πλευρά των εισοδημάτων, η άνοδος του πληθωρισμού σημαίνει μείωση της πραγματικής αξίας τους ή, με άλλα λόγια, μείωση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών. Μια αύξηση των τιμών κατά 9,3% το 2022 σημαίνει αντίστοιχη απώλεια αγοραστικής δύναμης. Αυτό είναι σημαντικό για νοικοκυριά στο κάτω άκρο της κατανομής των αποδοχών, όπως αυτά που συγκροτούν, π.χ., οι απασχολούμενοι που αμείβονται με τον

ΚΜ. Άρα, ο αυξημένος πληθωρισμός αποτελεί ένα ισχυρό επιχειρήμα αύξησης του ΚΜ, ώστε να αναπληρωθεί ένα μέρος των απωλειών από τον πληθωρισμό. Ειδικά εφόσον εκτιμάται ότι οι απώλειες αυτές είναι μεγαλύτερες για τα νοικοκυριά που βρίσκονται στο κάτω άκρο της εισοδηματικής κατανομής (Κανελλόπουλος, 2022).

Πίνακας 2.3: Ετήσια μεταβολή του ονομαστικού μοναδιαίου κόστους εργασίας (ULC) σε ώρες (%)

	2021Q1	2021Q2	2021Q3	2021Q4	2022Q1	2022Q2	2022Q3
ΕΕ27	1,6	-2,9	1,5	1,4	2,2	3,1	3,4
ΕΖ19	1,4	-3,0	1,5	1,6	2,2	3,0	3,2
Αυστρία	4,2	-7,4	0,1	0,5	0,3	2,4	4,2
Βουλγαρία	4,0	4,4	5,4	2,5	10,4	17,4	15,3
Γαλλία	0,6	-4,5	1,9	2,7	3,9	4,9	5,0
Γερμανία	1,4	-4,9	2,5	3,2	2,4	3,6	3,1
Δανία	1,7	-2,5	1,7	1,2	3,3	3,1	3,2
Ελλάδα	1,2	-7,7	-5,4	-0,2	-3,2	-3,1	2,3
Εσθονία	-0,9	-0,3	0,1	2,8	6,7	14,5	15,0
Ιρλανδία	-14,1	-0,2	4,9	-3,9	4,5	0,8	-4,4
Ισπανία	4,9	-1,8	1,5	-0,3	-1,3	-0,4	0,7
Ιταλία	0,4	1,1	1,4	1,5	2,5	3,8	1,9
Κροατία	5,0	-7,0	-3,0	1,2	-1,4	1,9	5,9
Κύπρος	-3,5	-0,9	-1,2	-1,9	0,8	0,1	0,6
Λετονία	-0,5	2,2	7,1	6,5	6,4	10,5	10,0
Λιθουανία	4,2	8,5	8,3	5,9	14,6	16,2	12,4
Λουξεμβούργο	0,2	4,4	5,2	5,6	7,5	9,9	5,1
Μάλτα	1,9	-3,2	-7,5	-2,9	0,5	0,6	3,2
Ολλανδία	4,5	-4,2	-2,2	-3,8	0,2	1,5	6,4
Ουγγαρία	7,8	-3,9	2,7	2,3	13,5	6,9	12,0
Πολωνία	5,0	-2,4	-1,9	-0,5	2,3	10,9	13,8
Πορτογαλία	5,2	-5,6	1,3	-1,7	-1,9	-1,3	0,9
Ρουμανία	3,8	-5,2	0,7	3,3	5,2	6,0	10,7
Σλοβακία	0,9	0,1	3,4	5,3	5,6	6,3	9,0
Σλοβενία	8,3	-2,8	3,5	-5,6	-5,3	-2,8	4,1
Σουηδία	3,1	-3,9	1,8	-0,5	0,8	2,9	3,3
Τσεχία	-0,3	1,8	3,6	2,2	5,4	3,5	4,2
Φινλανδία	2,4	1,9	5,8	4,3	1,8	2,7	5,3

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

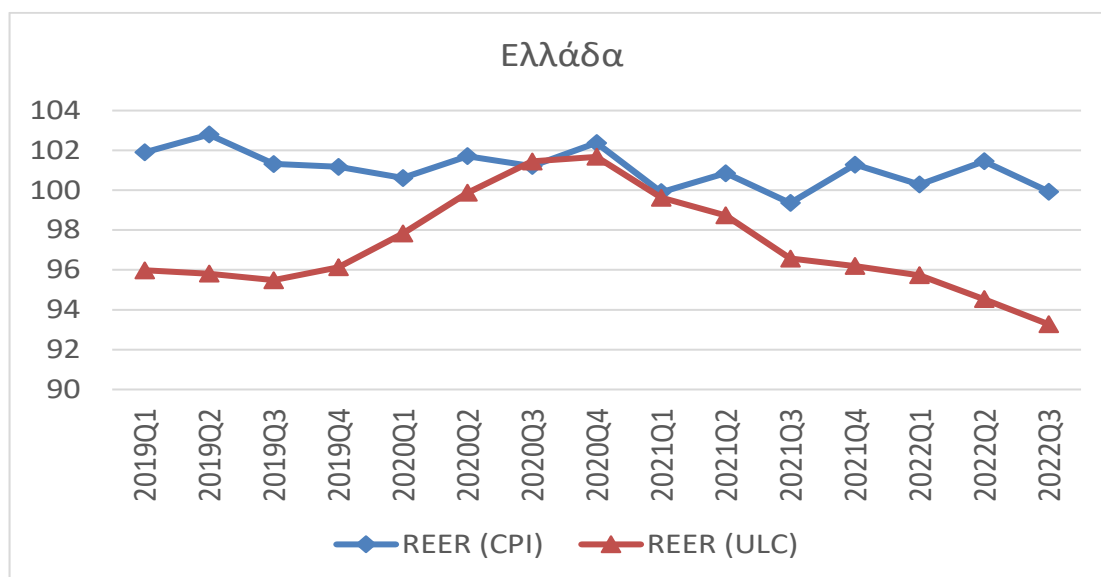
Σημείωση: δεν υπάρχουν δεδομένα για το Βέλγιο. Ωστόσο, υπάρχουν για ΕΕ27 και ΕΖ19.

Το μοναδιαίο κόστος εργασίας (ULC) στην Ελλάδα μειώθηκε αισθητά το 2021 αυξάνοντας έτσι την ανταγωνιστικότητα κόστους των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών. Η αύξηση αυτή παρουσιάζεται κατά τρίμηνο στον πίνακα που ακολουθεί (Πίνακας 2.3) για τα τελευταία δύο έτη. Η μείωση του μοναδιαίου κόστους εργασίας ξεκινά το δεύτερο τρίμηνο του 2021 και συνεχίζεται ως και το δεύτερο τρίμηνο του 2022. Το τρίτο τρίμηνο του 2022 το μοναδιαίο

κόστος εργασίας αυξήθηκε κατά 2,3% σε ετήσια βάση, οριακά λιγότερο από τον μέσο όρο των κρατών-μελών της ΕΕ27 και το ίδιο με τον μέσο όρο των χωρών της ΕΖ19. Αυτό σημαίνει ότι συγκριτικά με τους ανταγωνιστές της στις διεθνείς αγορές, η Ελλάδα είδε την ανταγωνιστικότητα κόστους να μειώνεται αντίστοιχα. Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι η Ελλάδα είναι μεταξύ λίγων χωρών στις οποίες καταγράφηκε συστηματική μείωση του μοναδιαίου κόστους εργασίας (έστω και ονομαστική) τα τελευταία επτά τρίμηνα, ενώ ειδικά το τρίτο τρίμηνο του 2022 μόνο η Ιρλανδία κατάφερε να το μειώσει περαιτέρω.

Αν θέλει κάποιος να αξιολογήσει συνολικά την ανταγωνιστικότητα κόστους μιας χώρας σε σύγκριση με τους εμπορικούς της εταίρους, τότε το πιο κατάλληλο μέγεθος είναι μάλλον η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία (REER). Μια αύξηση αυτής σημαίνει ότι οι εξαγωγές της χώρας γίνονται ακριβότερες και οι εισαγωγές φθηνότερες, οπότε χειροτερεύει η ανταγωνιστική θέση της χώρας. Αυτό φαίνεται να συμβαίνει στο Διάγραμμα 2.9 στην Ελλάδα από τις αρχές του 2019 ως το τέλος του 2020, όταν η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία υπολογίζεται με βάση το μοναδιαίο κόστος εργασίας (ULC), ενώ στη συνέχεια η βελτίωση είναι συστηματική ως το τέλος των παρατηρήσεων (2022Q3). Σε αντιδιαστολή, η ανταγωνιστικότητα με βάση τον δείκτη τιμών καταναλωτή εμφανίζει μικρή μεταβλητότητα, αν και έχει πτωτική τάση, τουλάχιστον από το τέλος του 2020 και έπειτα.

Διάγραμμα 2.9: Πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία (REER) για την Ελλάδα (37 εμπορικοί εταίροι, δείκτης: 2015=100)

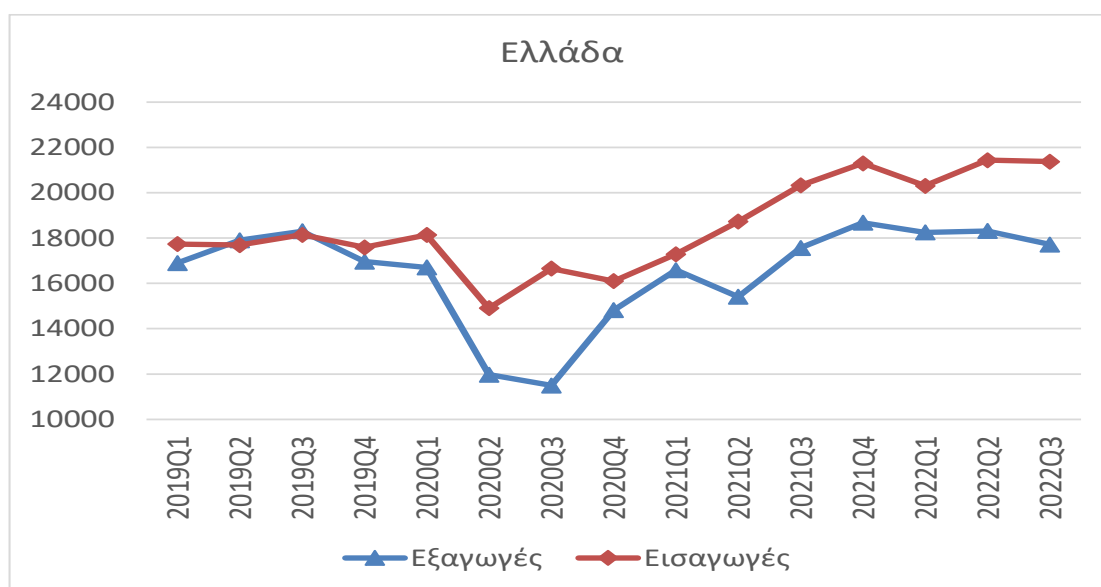

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Οι δείκτες που συζητήθηκαν παραπάνω δίνουν ενδείξεις για το πως κινήθηκε η ανταγωνιστικότητα κόστους της χώρας. Σε τελική ανάλυση, όμως, αυτό που έχει σημασία είναι το αποτέλεσμα, μιας και η ανταγωνιστικότητα δεν εξαρτάται αποκλειστικά από το κόστος. Με άλλα λόγια, η εξέλιξη του μεγέθους που ενδιαφέρει τελικά είναι οι εξαγωγές. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 2.10 μετά από μια πτωτική πορεία ως το τρίτο τρίμηνο του

2020, η αξία των εξαγωγών, αφαιρώντας την αύξηση των τιμών, έχει ανοδική τάση, ενώ εμφανίζει μικρότερους ρυθμούς αύξησης το 2022 και σταθεροποιείται το τρίτο τρίμηνο (σε ετήσια βάση, δηλαδή σε σύγκριση με το ίδιο τρίμηνο του 2021, η αξία των εξαγωγών το 2022Q3 αυξήθηκε μόλις 0,9%). Η παράλληλη αύξηση των εισαγωγών ενδεχομένως σχετίζεται με την εισροή πρώτων υλών ή ενδιάμεσων αγαθών που είναι απαραίτητα για την παραγωγή των εξαγωγών της χώρας, όπως φαίνεται να υπονοεί η στενή συσχέτιση των δύο (συντ. συσχ.: 0,74). Αυτό είναι ένα ζήτημα που χρήζει διερεύνησης, αλλά ξεφεύγει από τα όρια αυτής της έκθεσης. Σε κάθε περίπτωση, η αυξητική πορεία των εξαγωγών τα τελευταία επτά τρίμηνα είναι ένδειξη ότι η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας στις διεθνείς αγορές δεν έχει μειωθεί, παρά την στάση αναμονής που φαίνεται να επιβάλλει το τρίτο τρίμηνο.

Διάγραμμα 2.10: Αξία εξαγωγών και εισαγωγών σε εκατομμύρια ευρώ και σταθερές τιμές 2015

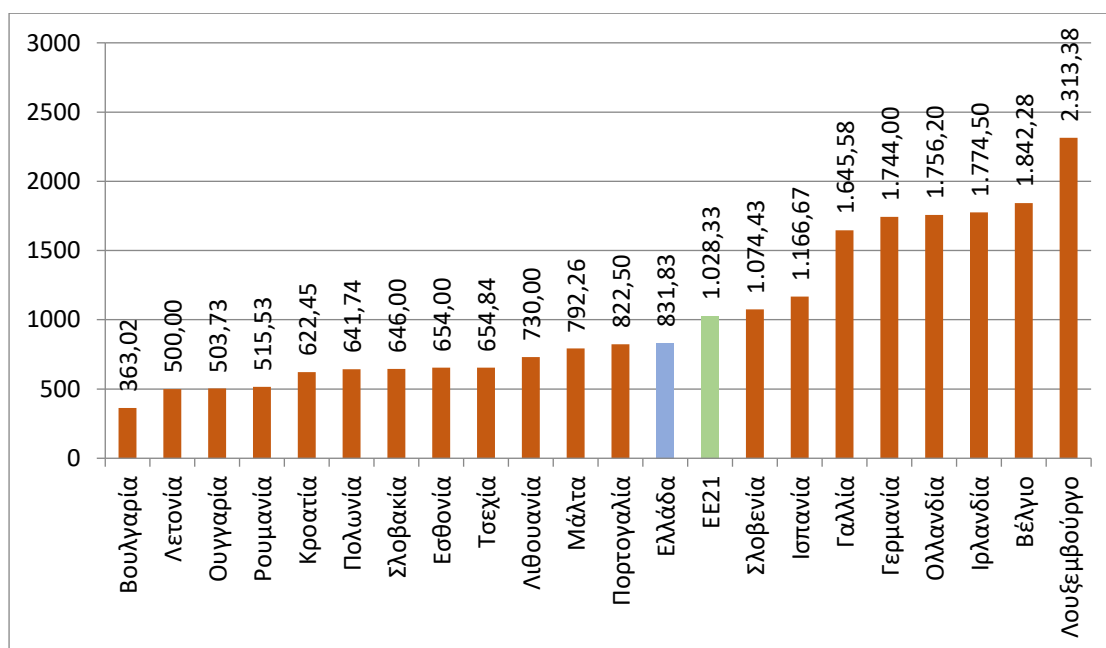
Πηγή: Eurostat, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Συνοψίζοντας τα ευρήματα αυτής της ενότητας, μπορεί να μιλήσει κανείς για μια εικόνα που δημιουργεί αισιοδοξία. Τα τελευταία τρίμηνα το κΚΑΕΠ αυξήθηκε ταχύτερα στην Ελλάδα από άλλες χώρες της ΕΕ, παρά τη χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές χώρες και την πτωτική της εξέλιξη διαχρονικά. Επιπλέον, παρά την ταχύτερη αύξηση των τιμών στην Ελλάδα που επιβαρύνει το κόστος παραγωγής, το μοναδιαίο κόστος εργασίας και η πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία δεν κινήθηκαν με τρόπο που να βλάπτει την ανταγωνιστικότητα κόστους της χώρας. Ως συνέπεια, οι εξαγωγές εμφανίζουν μεγάλη ετήσια αύξηση (σύγκριση ίδιων τριμήνων διαδοχικών ετών) και μόνο το τρίτο τρίμηνο του 2022 φαίνεται να σταθεροποιούνται. Η συστηματικά χαμηλή και μειούμενη παραγωγικότητα της εργασίας και η σταθεροποίηση των εξαγωγών το τρίτο τρίμηνο του 2022 σε συνδυασμό με τη στενή συσχέτιση αυτών με τις εισαγωγές, είναι στοιχεία που πρέπει να προβληματίσουν τους ασκούντες οικονομική πολιτική και να διερευνηθούν περαιτέρω.

3 Ο κατώτατος μισθός στην Ελλάδα και την ΕΕ27

Σε αυτή την ενότητα συγκρίνεται το ύψος και η εξέλιξη του κατώτατου μισθού (ΚΜ) στην Ελλάδα με εκείνον σε άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ27. Η επιλογή των κρατών που συγκρίνονται βασίζεται στη λογική ότι ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης η Ελλάδα θέλει να συγκλίνει προς αυτές τις χώρες και όχι προς κάποιες άλλες. Ειδικότερα, γίνεται χρήση του ονομαστικού ΚΜ (σε ευρώ) και σε ισοδύναμα αγοραστικής δύναμης (ΙΑΔ), ώστε να εξαλειφθούν στρεβλώσεις από το διαφορετικό επίπεδο κόστους διαβίωσης, ενώ εξετάζονται και οι σωρευτικές μεταβολές του ΚΜ τα τελευταία έτη (2019-2022). Υπενθυμίζεται ότι στην Ελλάδα ο ΚΜ αυξήθηκε για πρώτη φορά μετά τη μείωση του 2012 το πρώτο εξάμηνο του 2019. Είναι σημαντικό να διευκρινιστεί ότι δεν έχουν θεσπίσει όλες οι χώρες της ΕΕ27 εθνικό κατώτατο μισθό. Οι εξαιρέσεις περιλαμβάνουν την Κύπρο, την Ιταλία, την Αυστρία, τη Δανία, τη Σουηδία και τη Φινλανδία. Επομένως, στην ανάλυση που ακολουθεί χρησιμοποιείται ο όρος ΕΕ21 για να υποδείξει το σύνολο των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν εθνικό κατώτατο μισθό. Επίσης, στην ανάλυση που ακολουθεί ο ΚΜ είναι εκφρασμένος σε 12μηνιαία βάση για να διευκολυνθεί η σύγκριση, καθώς οι περισσότερες χώρες έχουν 12 μισθούς, σε αντίθεση με την Ελλάδα που στον ιδιωτικό τομέα έχει 14 μισθούς.

Διάγραμμα 3.1 Κατώτατος μισθός σε ευρώ, 2ο εξάμηνο 2022

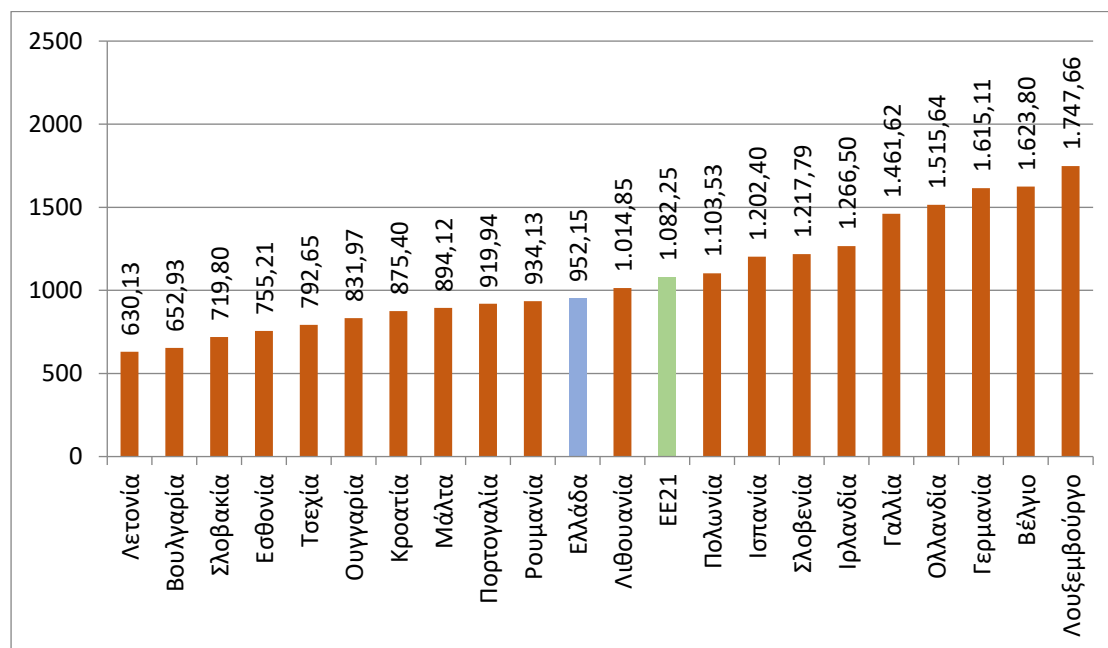
Πηγή: Eurostat, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Ο ΚΜ εμφανίζει σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των κρατών το 2^ο εξάμηνο του 2022 (Διάγραμμα 2.1) και κυμαίνεται από 363,02 ευρώ στη Βουλγαρία ως 2.313,38 ευρώ στο Λουξεμβούργο. Με άλλα λόγια, είναι πάνω από εξαπλάσιος στη δεύτερη σε σύγκριση με την πρώτη, ενώ η διαφορά αγγίζει τα 1.950 ευρώ μηνιαίως. Ο ΚΜ στην Ελλάδα, μετά τις δύο διαδοχικές αυξήσεις (Ιανουάριος 2% και Ιούνιος 7,5%), ανήλθε σε 831,83 ευρώ σε 12μηνιαία

βάση. Αυτό φέρνει την Ελλάδα κοντά στον μέσο της ΕΕ21 χωρίς όμως να τον φτάνει, καθώς υπολείπεται κατά περίπου 200 ευρώ (1.028,33 ευρώ). Χαμηλότερο ΚΜ από την Ελλάδα έχουν δώδεκα χώρες, που βρίσκονται στη βαλκανική χερσόνησο και στην Ανατολική Ευρώπη ως επί το πλείστον, και υψηλότερο ΚΜ από την Ελλάδα έχουν οκτώ κράτη-μέλη της ΕΕ21.

Με δεδομένες τις διαφορές στο κόστος διαβίωσης είναι σκόπιμο όταν γίνονται συγκρίσεις οικονομικών μεγεθών μεταξύ χωρών αυτές να λαμβάνονται υπόψη. Αυτό γίνεται στο Διάγραμμα 3.2 με τη χρήση των ισοδύναμων αγοραστικής δύναμης (ΙΑΔ) που αντιπροσωπεύουν την αγοραστική δύναμη του ΚΜ, δηλαδή την αξία των προϊόντων και υπηρεσιών που μπορεί να αγοράσει κανείς με τον ΚΜ. Ακόμη και έτσι, η Ελλάδα βρίσκεται στην 11^η θέση της κατάταξης έχοντας χάσει δύο ακόμη θέσεις: ο ΚΜ σε ΙΑΔ είναι πλέον υψηλότερος στη Λιθουανία και την Πολωνία. Επιπλέον, εντοπίζονται μικρές ανακατατάξεις στην κατανομή των χωρών. Οι διαφορές όμως μεταξύ των κρατών μειώνονται, όπως είναι αναμενόμενο, μιας και το κόστος διαβίωσης είναι μια παράμετρος προσδιορισμού του ΚΜ. Οπότε, ο ΚΜ σε ΙΑΔ στο Λουξεμβούργο είναι 2,6 φορές μεγαλύτερος από τον ΚΜ στη Λετονία και η απόλυτη διαφορά περιορίζεται στα 1.100 ευρώ περίπου.

Διάγραμμα 3.2 Κατώτατος μισθός σε ισοδύναμο αγοραστικής δύναμης (ΙΑΔ), 2^ο εξάμηνο 2022

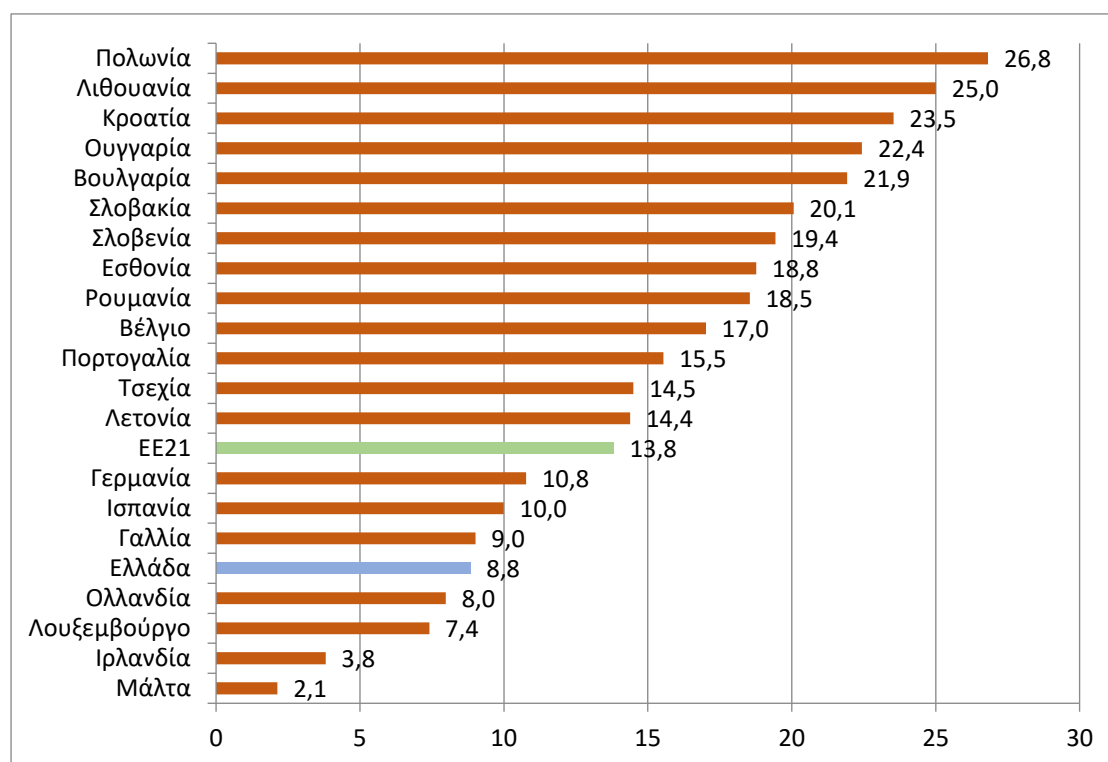

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Για τα ελληνικά δεδομένα, ειδικά αυτά που διαμορφώθηκαν μετά την οικονομική κρίση, όπως η σημαντική μείωση του ονομαστικού ΚΜ το 2012 και η στασιμότητα τα επόμενα έτη ως το 2018, οι αυξήσεις που δόθηκαν τα τελευταία τρία χρόνια, δηλαδή από το δεύτερο εξάμηνο του 2019 ως το δεύτερο εξάμηνο του 2022, ενδεχομένως φαντάζουν μεγάλες. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 3.3 όμως, δεν πρέπει να θεωρούνται ως τέτοιες. Όπως προκύπτει

από μια απλή παρατήρηση του διαγράμματος, την περίοδο 2019-2022 ο ΚΜ σε ΙΑΔ αυξήθηκε στο σύνολο των χωρών που εξετάζονται. Οι αυξήσεις κυμάνθηκαν από 2,1% στη Μάλτα ως 26,8% στην Πολωνία. Στη χώρα μας η σωρευτική αύξηση έφτασε το 8,8%, νούμερο που αντιστοιχεί στην πέμπτη μικρότερη αύξηση μεταξύ των 21 κρατών που μελετώνται, ενώ υπολείπεται και του μέσου όρου των κρατών της ΕΕ21 σχεδόν κατά 6 εκατοστιαίες μονάδες (εμ). Τα συμπεράσματα δεν αλλάζουν σημαντικά, αν συγκρίνει κανείς τις μεταβολές του ονομαστικού ΚΜ την ίδια περίοδο, η οποία έφτασε το 9,7% στην Ελλάδα και είναι η 7^η μικρότερη αύξηση στο σύνολο των 21 χωρών.

Διάγραμμα 3.3 Μεταβολή του κατώτατου μισθού σε ΙΑΔ (%), 2019-2022 (2^ο εξάμηνο)

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Συμπερασματικά, η ανάλυση που προηγήθηκε δείχνει ότι το ύψος του ΚΜ κατατάσσει την Ελλάδα στην 9^η θέση μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ21 και ακόμη πιο χαμηλά (στην 11^η θέση), αν ληφθεί υπόψη η αγοραστική δύναμη του ΚΜ. Οι αυξήσεις δε των τελευταίων ετών είναι χαμηλότερες του μέσου όρου των αυξήσεων στην ΕΕ21, ακόμη και χωρών με υψηλότερο ΚΜ σε ΙΑΔ, όπως είναι η Γαλλία, η Ισπανία, η Σλοβενία και η Πολωνία, η οποία μάλιστα εμφανίζει τη μεγαλύτερη σωρευτική αύξηση.

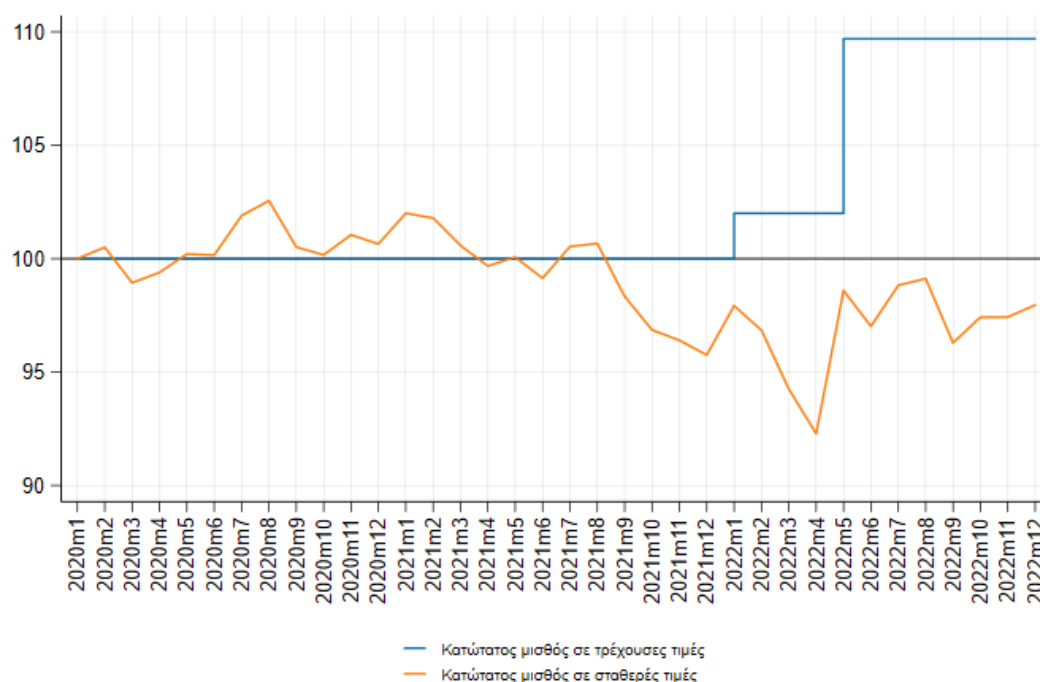
4 Ο ρόλος του κατώτατου μισθού στην Ελλάδα

4.1 Κατώτατος και μέσος μισθός στον ιδιωτικό τομέα

4.1.1 Πρόσφατες εξελίξεις μέσων και κατώτατων μισθών

Ο κατώτατος μισθός έπειτα από μία τριετία αυξήθηκε κατά τη διάρκεια του 2022 δύο φορές. Αρχικά, ως αποτέλεσμα της διαδικασίας διαμόρφωσής του το 2021, έλαβε μία αύξηση 2% από την 1^η Ιανουαρίου 2022 και διαμορφώθηκε στα 663€ σε μηνιαία βάση από 650€ και το αντίστοιχο ημερομίσθιο σε 29,62€ από 29,04€. Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας αναπροσαρμογής του για το 2022, από 1^η Μαΐου, αυξήθηκε κατά περίπου 7,5% και πλέον έχει διαμορφωθεί στα 713€ μηνιαίως ή 31,85€ ημερησίως. Αν και σε ονομαστικούς όρους οι αυξήσεις του 2022 ήταν αρκετά υψηλές, σε πραγματικούς όρους, όπως φαίνεται και στο **Διάγραμμα 4.1**, ο κατώτατος μισθός το 2022 μειώθηκε. Η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού που καταγράφεται τους τελευταίους μήνες του 2022 οδηγεί τον κατώτατο μισθό σε πραγματικές τιμές στο ίδιο επίπεδο με πριν από τις αυξήσεις του 2022.

Διάγραμμα 4.1 Πρόσφατες μεταβολές κατώτατου μισθού

Χρησιμοποιώντας τα στοιχεία από το Π/Σ ΕΡΓΑΝΗ προκύπτει μία εντυπωσιακή αύξηση μεταξύ 2021 και 2022 στο σύνολο των μηνιαίων μικτών αποδοχών, οι οποίες αυξήθηκαν κατά 9,42%. Η αύξηση αυτή συμπεριλαμβάνει τόσο την αύξηση της απασχόλησης όσο και τη βελτίωση των αποδοχών. Με άλλα λόγια αυξήθηκαν μεν οι απασχολούμενοι με τη

δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, αλλά βελτιώθηκαν και οι μέσες αμοιβές. Αναφορικά με την απασχόληση προκύπτει ότι δημιουργήθηκαν σχεδόν 86 χιλιάδες νέες θέσεις μισθωτής εργασίας καταγράφοντας μία διόλου ευκαταφρόνητη αύξηση μεταξύ 2021 και 2022 της τάξεως του 3,97%.

Εντυπωσιακή αύξηση καταγράφει και ο μέσος μικτός μισθός, ο οποίος διαμορφώνεται για το 2022 σε 1.062,34€ από 996,12€ το 2021 αυξημένος κατά 6,65%. Η αύξηση αυτή δεν είναι ίδια για όλους αλλά φαίνεται να είναι μεταξύ άλλων συνάρτηση του μεγέθους της επιχείρησης. Ειδικότερα, στις επιχειρήσεις με προσωπικό έως 10 άτομα οι μέσοι μισθοί από 663€ το 2021 αυξήθηκαν σε 731€ το 2022, ενώ σε επιχειρήσεις με προσωπικό άνω των δέκα ατόμων ο μέσος μηνιαίος μισθός το 2022 διαμορφώνεται σε 1.201€ έναντι 1.142€ το 2021. Προκύπτει λοιπόν ότι οι μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες διαχρονικά κατά μέσο όρο δίδουν χαμηλότερους μισθούς, αύξησαν περισσότερο τις αμοιβές τους ως αποτέλεσμα της αύξησης του κατώτατου μισθού. Οι πιο μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες ανέκαθεν έδιναν μέσες αμοιβές υψηλότερες από τον κατώτατο μισθό, περιορίστηκαν σε μια μέση αύξηση αισθητά χαμηλότερη από την αντίστοιχη του κατώτατου μισθού.

Αξίζει να επισημάνουμε ότι σε απόλυτους όρους η αύξηση που καταγράφουν οι μέσοι μισθοί είναι παρόμοια τόσο για όσους εργάζονται με καθεστώς πλήρους απασχόλησης όσο και για όσους εργάζονται με καθεστώς μερικής απασχόλησης και αυτό δεν φαίνεται να διαφοροποιείται με βάση το μέγεθος της επιχείρησης.

Σημαντικές διαφοροποιήσεις καταγράφονται επίσης στις μεταβολές των μέσων μηνιαίων μισθών και κατά κλάδο απασχόλησης. Ενδεικτικά, αναφέρουμε ότι οι μέσοι μισθοί στον κλάδο της δημόσιας διοίκησης παρέμειναν ουσιαστικά αμετάβλητοι. Στον αντίποδα οι τρεις κλάδοι με τις υψηλότερες αυξήσεις είναι οι ετερόδοκοι οργανισμοί (201€), η διαχείριση ακίνητης περιουσίας (111€) και τα καταλύματα-εστίαση (107€)³, ενώ στους υπόλοιπους κλάδους η αύξηση είναι χαμηλότερη των εκατό ευρώ. Οι διακλαδικές διαφορές στην εξέλιξη των μισθών σε μεγάλο βαθμό αντικατοπτρίζουν την εταιρική σύνθεση του κλάδου όσον αφορά στο μέγεθος των επιχειρήσεων που τον απαρτίζουν, καθώς και τη σύνθεση της απασχόλησης αναφορικά με το σχετικό μέγεθος της μερικής απασχόλησης σε κάθε κλάδο.

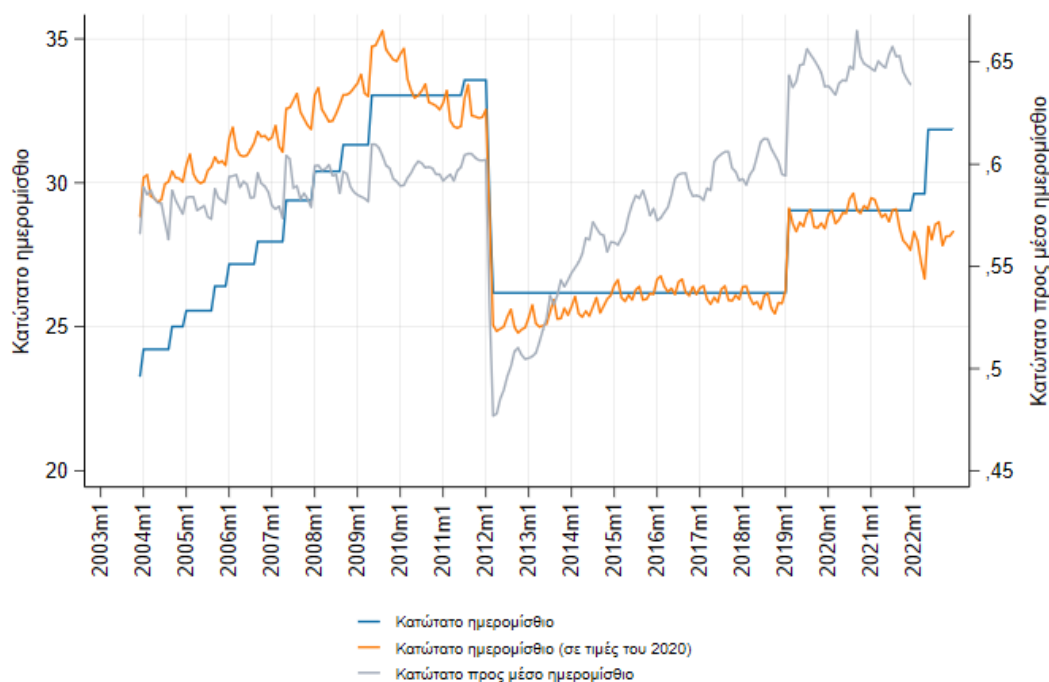
Προκειμένου να προσεγγίσουμε τη σχέση μεταξύ μέσου και κατώτατου μισθού χρησιμοποιούμε τον δείκτη Kaiz, δηλαδή το λόγο του κατώτατου προς το μέσο ημερομίσθιο (βλ. **Διάγραμμα 4.2**). Επί της ουσίας ο δείκτης Kaiz μας δείχνει σε σχετικούς όρους πόσο υψηλός είναι ο κατώτατος μισθός. Όσο πιο κοντά είναι ο κατώτατος μισθός στον μέσο τόσο πιο υψηλή είναι η τιμή του δείκτη, καταδεικνύοντας μεγαλύτερη αλληλοσυσχέτιση. Ο δείκτης Kaiz από το 2004 μέχρι το 2012, οπότε και ο κατώτατος μισθός περιοδικά άφανε, παραμένει σχετικά σταθερός κοντά στο 0,6. Η μικρή διακύμανση του δείκτη καταδεικνύει ότι

³ Ο συγκεκριμένος πάντως κλάδος αν και καταγράφει μια από τις μεγαλύτερες αυξήσεις στις αποδοχές του μεταξύ 2021 και 2022, συνεχίζει να καταγράφει έναν από τους μικρότερους μέσους μισθούς.

Αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετημένου κατώτατου μισθού και ημερομισθίου

η σχέση μεταξύ κατώτατου και μέσου ημερομισθίου είναι πολύ στενή. Επιπλέον, η υψηλή τιμή του δείκτη δείχνει ότι μεγάλη μερίδα των εργαζομένων αμείβονται είτε με τον κατώτατο μισθό, είτε με μισθό κοντά στον κατώτατο. Μετά τη μείωση του κατώτατου μισθού το 2012, ο δείκτης μειώθηκε απότομα (0,48 τον Μάρτιο του 2012), ενώ για τα επόμενα επτά έτη το πάγωμα του κατώτατου μισθού και η σταδιακή μείωση των μέσων μισθών οδήγησαν στην αύξηση του δείκτη σε παρόμοιο ύψος με πριν το 2012. Οι μετέπειτα αυξήσεις του κατώτατου μισθού σε συνδυασμό με τη μικρότερη αύξηση του μέσου μισθού οδήγησαν σε περαιτέρω αύξηση του δείκτη Kaitz, ο οποίος φαίνεται να σταθεροποιείται κοντά στο 0,65 από το 2019 και εντεύθεν.⁴ Το 2022 ο δείκτης με τα πιο πρόσφατα στοιχεία από Π/Σ Εργάνη εκτιμάται σε 0,67 από 0,65 το 2021 από την ίδια πηγή. Αξίζει να επισημάνουμε ότι η υψηλή τιμή του δείκτη Kaitz δείχνει ότι οι κατώτατες και οι μέσες αμοιβές βρίσκονται πολύ κοντά. Ως εκ τούτου, μεταβολές στον κατώτατο μισθό θα επηρεάσουν με αξιόλογο τρόπο και το μέσο μισθό, όπως άλλωστε έγινε και με τις αυξήσεις του 2019 και του 2022.

Διάγραμμα 4.2: Κατώτατο ημερομίσθιο και κατώτατο προς μέσο ημερομίσθιο στον ιδιωτικό τομέα

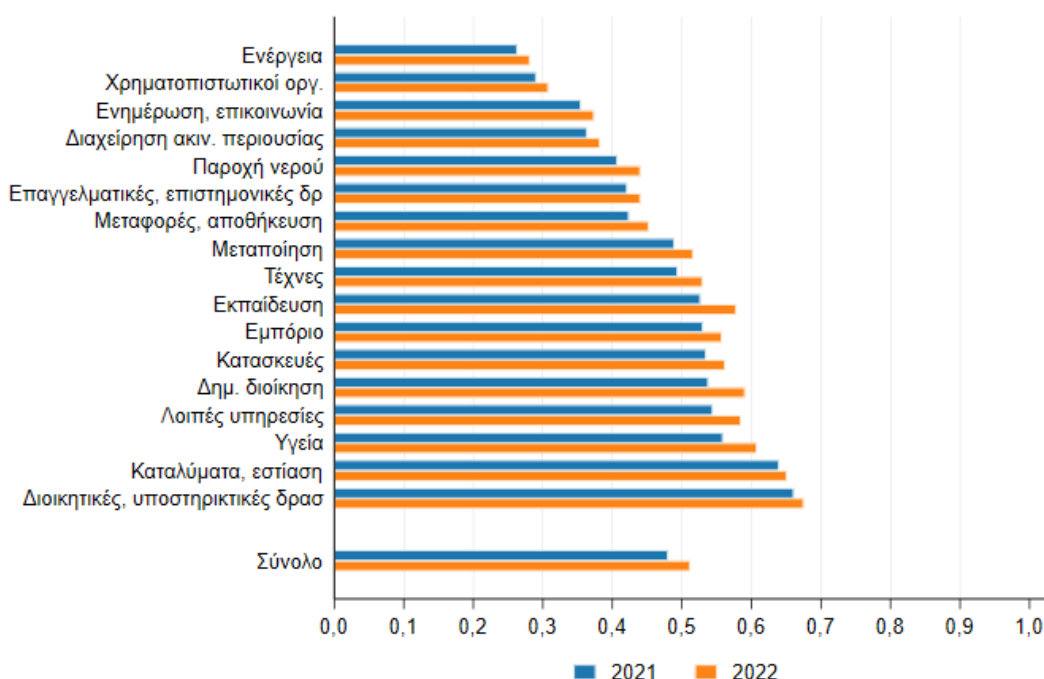
Πηγή: Μηνιαία δελτία απασχόλησης ΕΦΚΑ.

⁴ Ο δείκτης Kaitz είτε υπολογίζεται με βάση τα στοιχεία του ΕΦΚΑ είτε αυτά του Π/Σ Εργάνη προκύπτει σαφώς υψηλότερος από τον αντίστοιχο που δημοσιεύει η EUROSTAT και ο ΟΟΣΑ. Η πηγή ωστόσο της EUROSTAT είναι οι Έρευνες Διάρθρωσης Αμοιβών, οι οποίες διεξάγονται κάθε τέσσερα έτη και περιορίζονται εκ σχεδιασμού μόνο στις επιχειρήσεις με απασχόληση 10 άτομα και πάνω. Έτσι ο αποκλεισμός των μικρών επιχειρήσεων με τους μικρούς μισθούς αυξάνει τον μέσο μισθό και μειώνει παραπλανητικά τον δείκτη Kaitz, ενώ καθιστά και επισφαλείς τις διεθνείς συγκρίσεις, επειδή στη χώρα μας οι μικρές επιχειρήσεις εμφανίζουν σχετικά υψηλότερα μερίδια στην απασχόληση.

Ο μέσος μισθός και η διαχρονική του εξέλιξη διαφέρουν ουσιαστικά μεταξύ των κλάδων της οικονομίας και μεταξύ μεγάλων (με περισσότερους από 10 απασχολούμενους) και μικρών (με λιγότερους από 10 απασχολούμενους) επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου στη συνέχεια παρουσιάζεται ο δείκτης Kaitz ανά κλάδο δραστηριότητας και μέγεθος επιχείρησης.

Με βάση, λοιπόν, τα στοιχεία από το Π/Σ Εργάνη για τον Οκτώβριο του 2021 και του 2022 επιβεβαιώνεται ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις, με προσωπικό από δέκα εργαζόμενους και πάνω, είναι λιγότερο ευαίσθητες στον κατώτατο μισθό, καθώς καταγράφουν μικρότερο δείκτη Kaitz σε σχέση με τις μικρές επιχειρήσεις, αφού οι μέσοι μισθοί στις μεγάλες επιχειρήσεις είναι κατά κανόνα υψηλότεροι. Για το 2022 ο δείκτης Kaitz για όλες τις επιχειρήσεις με προσωπικό άνω των δέκα ατόμων υπολογίζεται σε 0,51 (2021: 0,48) και κυμαίνεται από 0,28 για τον κλάδο της ενέργειας έως 0,67 για τις διοικητικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες (βλ. **Διάγραμμα 4.3**). Οι κλάδοι που σχετίζονται με τον τουρισμό συνεχίζουν να καταγράφουν υψηλό δείκτη Kaitz (0,65)⁵, ενώ ακολουθούν η υγεία (0,61), οι λοιπές υπηρεσίες (0,58), η δημόσια διοίκηση (0,58), οι κατασκευές (0,56) και το εμπόριο (0,56).

Διάγραμμα 4.3 Δείκτης Kaitz ανά κλάδο, σε επιχειρήσεις με περισσότερους από 10 εργαζόμενους

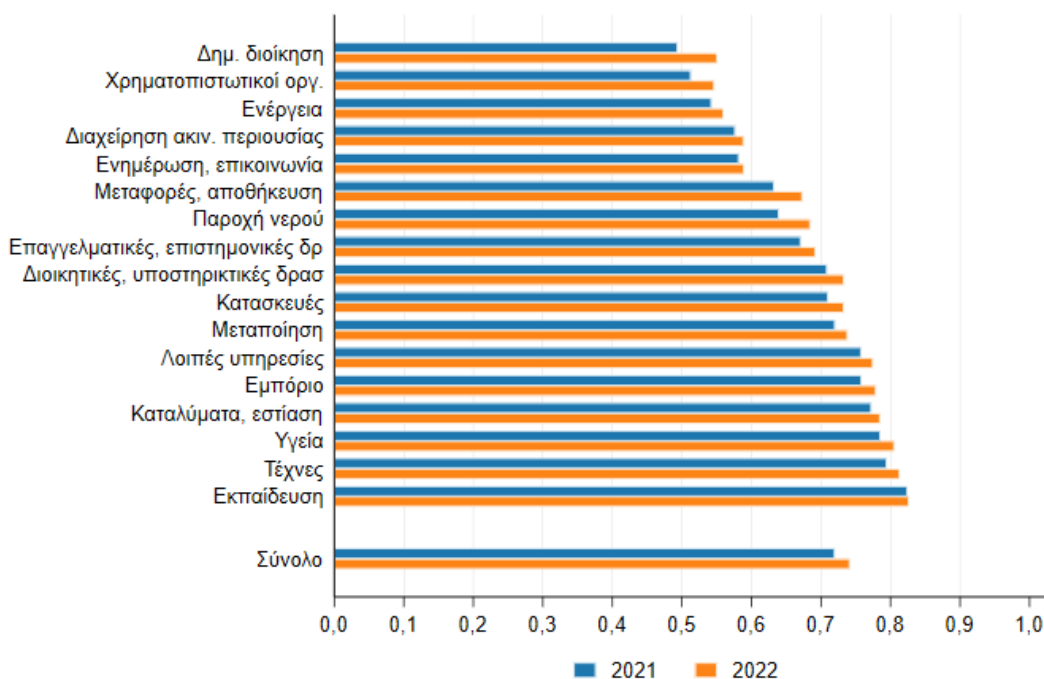
Πηγή: Π/Σ Εργάνη, Ετήσιοι πίνακες προσωπικού.

⁵ Η υψηλή τιμή του δείκτη Kaitz στον κλάδο του τουρισμού είναι αποτέλεσμα των πολύ χαμηλών μέσων μισθών στην εστίαση, καθώς στον κλάδο καταλύματα καταγράφονται σαφώς υψηλότεροι μέσοι μισθοί.

Η μικρή αύξηση του δείκτη Kaitz το 2022 υποδηλώνει ότι ο μέσος μισθός για τις μεγάλες επιχειρήσεις αυξήθηκε λιγότερο από ότι ο κατώτατος. Πράγματι, ενώ ο μέσος μισθός για τους εργαζόμενους πλήρους απασχόλησης στις μεγάλες επιχειρήσεις από τον Οκτώβριο του 2021 ως τον Οκτώβριο του 2022 αυξήθηκε κατά σχεδόν 3%, ο κατώτατος αυξήθηκε κατά 9,6%. Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνει προηγούμενες εκτιμήσεις του ΚΕΠΕ, οι οποίες εκτίμησαν τη συγκεκριμένη ελαστικότητα του μέσου μισθού ως προς τον κατώτατο σε 0,346.

Όσον αφορά τις μικρές επιχειρήσεις, με λιγότερους από 10 εργαζόμενους, για το σύνολο των κλάδων ο δείκτης Kaitz είναι σαφώς υψηλότερος από τον αντίστοιχο των μεγάλων επιχειρήσεων, δείχνοντας ότι σημαντική μερίδα των εργαζομένων εκεί αμείβονται με μισθούς πολύ κοντά στον κατώτατο μισθό (βλ. **Διάγραμμα 4.4**). Πιο συγκεκριμένα ο δείκτης το 2021 ήταν 0,72 και το 2022 αυξήθηκε οριακά σε 0,74 ενώ κυμαίνεται από 0,55 για τη δημόσια διοίκηση έως 0,83 για την εκπαίδευση. Η εκπαίδευση (0,83), οι τέχνες (0,81), η υγεία (0,81), τα καταλύματα και η εστίαση (0,78) και το εμπόριο (0,78) συνεχίζουν να καταγράφουν από τους υψηλότερους δείκτες Kaitz και, άρα, από τους χαμηλότερους μέσους μισθούς. Αξίζει να επισημάνουμε ότι και το 2021 ο κλάδος εκπαίδευση καταγράφει τον υψηλότερο δείκτη Kaitz μιας και οι εκεί εργαζόμενοι αμείβονται με τους χαμηλότερους μισθούς. Επίσης, ο κλάδος δημόσια διοίκηση, τόσο για τις μικρές όσο και για τις μεγάλες επιχειρήσεις, καταγράφει παραπλήσιο δείκτη Kaitz, άρα και παρόμοιες μέσες αμοιβές μάλλον λόγω των σαφώς θεσμοθετημένων κανόνων που ισχύουν εκεί.

Διάγραμμα 4.4 Δείκτης Kaitz ανά κλάδο, σε επιχειρήσεις με λιγότερους από 10 εργαζόμενους, 2020-2021

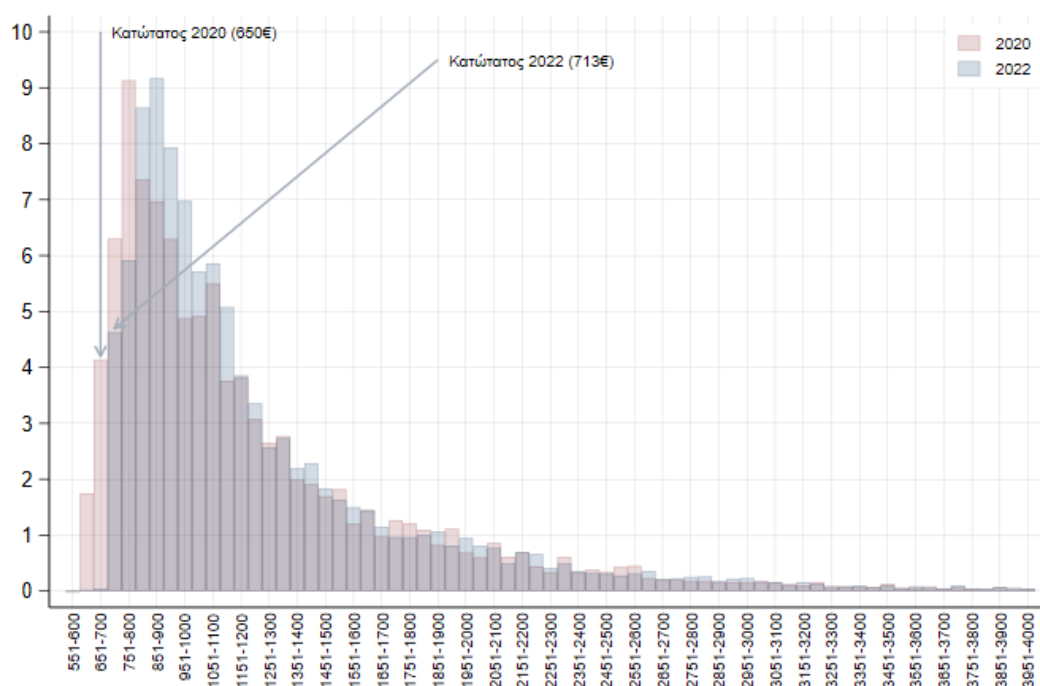

Πηγή: Π/Σ Εργάνη, Ετήσιοι πίνακες προσωπικού.

4.1.2 Κατανομή μισθών

Ο υψηλός δείκτης Kaitz, ιδιαίτερα για τις μικρές επιχειρήσεις, συνεπάγεται υψηλή συγκέντρωση των εργαζομένων σε αμοιβές κοντά στον κατώτατο μισθό. Παρατηρούμε ότι ένα σημαντικό μερίδιο των μισθωτών πλήρους απασχόλησης τόσο το 2020 όσο και το 2022 αμείβονταν με τον εκάστοτε κατώτατο μισθό και με μισθό κοντά σε αυτόν, πιθανόν και λόγω προσαυξήσεων από τριετίες, άρα και αυτοί αμείβονταν επί της ουσίας με τον κατώτατο μισθό (βλ. **Διάγραμμα 4.5**). Στις προηγούμενες εκθέσεις του ΚΕΠΕ (ΚΕΠΕ, 2021 και ΚΕΠΕ, 2022), χρησιμοποιώντας στοιχεία από τον ΕΦΚΑ, είχε διαπιστωθεί ότι η συγκέντρωση κοντά στον κατώτατο μισθό καταγράφεται από το 2013 και είναι πιο έντονη για τις γυναίκες από ότι για τους άνδρες, καταδεικνύοντας ότι αυτές είναι περισσότερο επηρεασμένες από μεταβολές του κατώτατου.

Διάγραμμα 4.5 Κατανομή μηναίων αποδοχών εργαζομένων πλήρους απασχόλησης

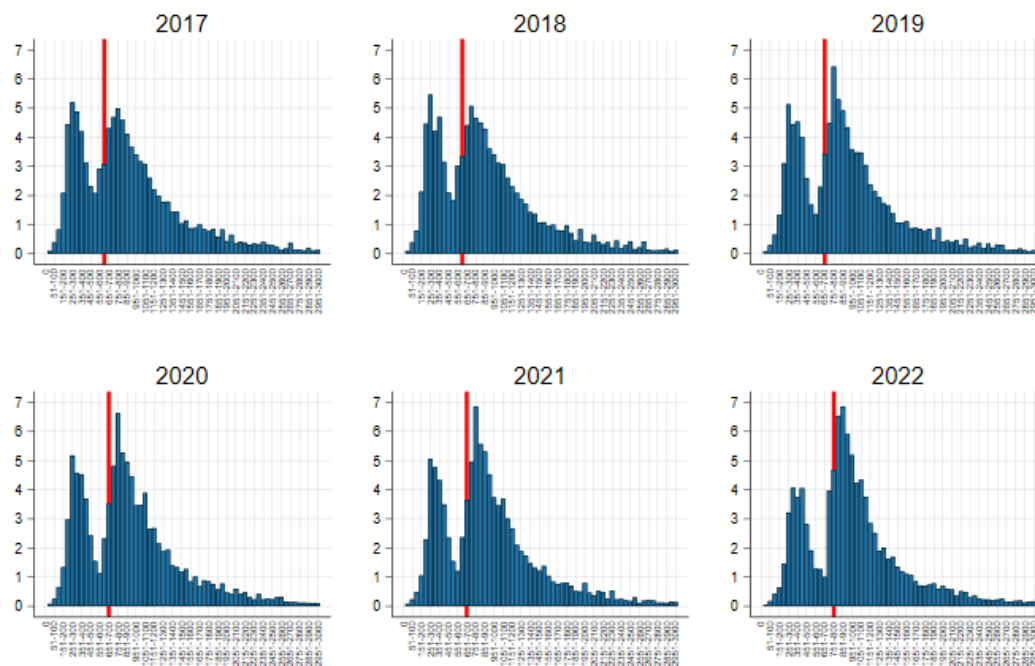

Πηγή: Π/Σ Εργάνη, Ετήσιοι πίνακες προσωπικού.

Ένα δεύτερο σημείο που αξίζει να επισημανθεί έχει να κάνει με τα άτομα που αμείβονται με μισθό χαμηλότερο από τον κατώτατο. Ενώ το 2009 το ποσοστό των μισθωτών με μισθό χαμηλότερο από τον κατώτατο ήταν 19,3%, το 2018 εκτοξεύτηκε σε 34,2% (30.74% με στοιχεία από το Π/Σ Εργάνη) τα επόμενα τρία έτη παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητο κοντά στο 30%, ενώ το 2022 κατέγραψε μία πτώση σε 28,7% (βλ. **Διάγραμμα 4.6**). Προκύπτει, λοιπόν, ότι πλέον σχεδόν το ένα τρίτο των αμειβομένων εμφανίζεται να λαμβάνει μισθό μικρότερο

από τον κατώτατο, κυρίως ως αποτέλεσμα της ευρείας εξάπλωσης των ευέλικτων μορφών απασχόλησης, μεταξύ των οποίων και η μερική απασχόληση.

Διάγραμμα 4.6 Διαχρονική κατανομή μηνιαίων αποδοχών των εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα

Πηγή: Π/Σ Εργάνη, Ετήσιοι πίνακες προσωπικού.

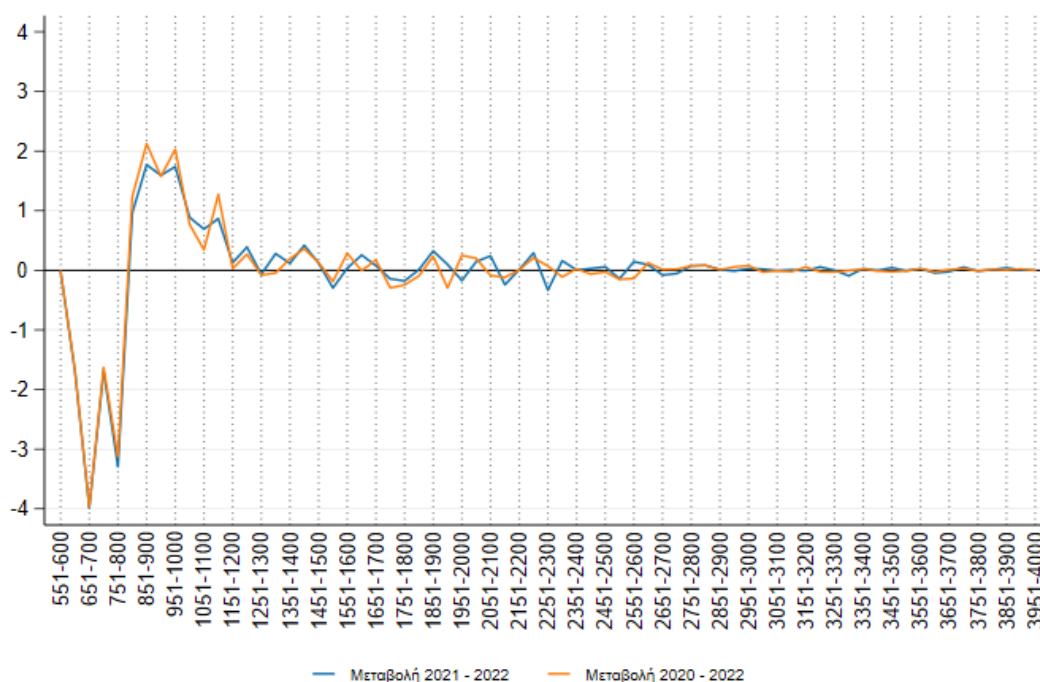
Εξετάζοντας τις μεταβολές που έλαβαν χώρα στη μισθολογική κατανομή το 2022 σε σχέση με ένα και δύο έτη πριν, παρατηρούμε ότι αξιόλογες μεταβολές καταγράφονται αποκλειστικά στα μισθολογικά κλιμάκια κοντά στον κατώτατο μισθό, επιβεβαιώνοντας προηγούμενες εκτιμήσεις του ΚΕΠΕ για μη σοβαρές δευτερογενείς αυξήσεις (spillover effects).

Πιο συγκεκριμένα, για τους μισθωτούς με καθεστώς πλήρους απασχόλησης, παρατηρείται άμεσα μια εντυπωσιακή μείωση για όσους αμείβονταν με/περίπου τον προηγούμενο κατώτατο μισθό και αντίστοιχα μια αξιοσημείωτη αύξηση της συγκέντρωσης στο επίπεδο του καινούργιου κατώτατου μισθού και λίγο υψηλότερα (βλ. γαλάζια γραμμή στο **Διάγραμμα 4.7**). Το φαινόμενο αυτό είναι οριακά πιο έντονο αν το έτος σύγκρισης είναι το 2020, υπονοώντας ότι το 2021 έλαβαν χώρα κάποιες μικρές μισθολογικές αυξήσεις.

Είναι εντυπωσιακό ότι οι μεταβολές στις κατηγορίες άνω των 1.200€ είναι σχεδόν μηδενικές. Φαίνεται λοιπόν ότι η αύξηση του κατώτατου μισθού το 2022 ουσιαστικά έσπρωξε προς τα αριστερά το χαμηλότερο κομμάτι της μισθολογικής κατανομής, περίπου μέχρι το όριο των

1200€, και είχε περιορισμένη επίδραση από εκεί και πάνω. Σε όρους οικονομικής ευημερίας, όπως θα δούμε και παρακάτω, αυτό είχε ουσιαστική σημασία καθώς μείωσε τη μισθολογική ανισότητα και αφορά άμεσα ή έμμεσα σχεδόν το ένα τρίτο των μισθωτών.

Διάγραμμα 4.7 Μεταβολή στην κατανομή μηνιαίων αποδοχών εργαζομένων πλήρους απασχόλησης

Πηγή: Π/Σ Εργάνη, Ετήσιοι πίνακες προσωπικού.

4.1.3 Ευαισθησία μέσου με κατώτατο μισθό – Οικονομετρική προσέγγιση

Προκύπτει, λοιπόν, ότι διαχρονικά υπάρχει μία θετική σχέση μεταξύ κατώτατου και μέσου μισθού, η οποία, λόγω της αύξησης της μερικής απασχόλησης, έχει καταστεί εντονότερη από το 2013. Οι προηγούμενες εκθέσεις του ΚΕΠΕ έχουν καταδείξει ότι η επίδραση του κατώτατου στο μέσο μισθό δεν είναι ομοιογενής και καταγράφονται διαφοροποιήσεις, οι οποίες αφορούν στο φύλο του απασχολούμενου, στο καθεστώς απασχόλησης (πλήρης ή μερική απασχόληση), στον κλάδο που δραστηριοποιείται η κάθε επιχείρηση αλλά και στο μέγεθός της. Στη συνέχεια εκτιμούμε εκ νέου την ελαστικότητα του μέσου μισθού ως προς τον κατώτατο μισθό, προκειμένου να αξιολογήσουμε το μέγεθος της σχέσης μέσου και κατώτατου μισθού, ενσωματώνοντας νεότερα δεδομένα από τα μηνιαία στοιχεία απασχόλησης του ΕΦΚΑ.

Τα αποτελέσματά μας συμφωνούν με τη διεθνή βιβλιογραφία, που βρίσκει θετική και στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ κατώτατου και μέσου μισθού, ενώ είναι και σύμφωνα με προηγούμενες εργασίες για την Ελλάδα. Ειδικότερα, η ελαστικότητα του μέσου μισθού

ως προς τον ελάχιστο εκτιμάται σε 0,47 για το σύνολο των απασχολούμενων και είναι οριακά υψηλότερη για τις γυναίκες σε σχέση με την αντίστοιχη των ανδρών, μάλλον ως αποτέλεσμα των χαμηλότερων μισθών που λαμβάνουν και του υψηλότερου αριθμού γυναικών που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό (βλ. *Πίνακας 4.1*).

Πίνακας 4.1 Ελαστικότητα μέσου προς κατώτατο μισθό ανά φύλο, είδος απασχόλησης και μέγεθος επιχειρήσεων

Σύνολο Επιχειρήσεων						
	Σύνολο	Πλήρης	Μερική			
Σύνολο	0,471*	0,362*	0,673*			
	(0,04)	(0,06)	(0,11)			
Άνδρες	0,473*	0,361*	0,750*			
	(0,05)	(0,06)	(0,13)			
Γυναίκες	0,498*	0,363*	0,618*			
	(0,05)	(0,06)	(0,10)			
Μικρές Επιχειρήσεις			Μεγάλες Επιχειρήσεις			
	Σύνολο	Πλήρης	Μερική	Σύνολο	Πλήρης	Μερική
Σύνολο	0,531*	0,467*	0,713*	0,360*	0,366*	0,643*
	(0,10)	(0,09)	(0,14)	(0,05)	(0,05)	(0,10)
Άνδρες	0,549*	0,484*	0,733*	0,351*	0,361*	0,716*
	(0,10)	(0,09)	(0,14)	(0,05)	(0,05)	(0,13)
Γυναίκες	0,519*	0,449*	0,703*	0,369*	0,372*	0,581*
	(0,11)	(0,10)	(0,13)	(0,05)	(0,05)	(0,09)

Πηγή: Μηνιαία δελτία απασχόλησης ΕΦΚΑ.

Σημειώσεις: Περίοδος εκτιμήσεων 2009m2 – 2021m12. Ως μικρές ορίζονται οι επιχειρήσεις με έως 10 ασφαλισμένους, ως μεγάλες ορίζονται οι επιχειρήσεις με περισσότερους από 10 ασφαλισμένους. Ως ασφαλισμένοι με «πλήρη απασχόληση» έχει ληφθεί ο αριθμός των ασφαλισμένων του ΕΦΚΑ που εργάζονται με πλήρες ωράριο ανεξάρτητα από τον αριθμό των ημερών εβδομαδιαίως, άλλως θεωρούνται ως εργαζόμενοι με «μερική απασχόληση».

* $p < 0.01$

Από την οικονομετρική ανάλυση, προκύπτει ότι οι απασχολούμενοι με καθεστώς πλήρους απασχόλησης είναι λιγότερο ευαίσθητοι σε μεταβολές του κατώτατου μισθού σε σχέση με όσους εργάζονται με μερική απασχόληση, πάλι μάλλον λόγω των πολύ χαμηλών αποδοχών στη μερική απασχόληση.

Επιπλέον, οι μικρές επιχειρήσεις (μέχρι 10 ασφαλισμένους) εκτιμάται ότι είναι περισσότερο ευαίσθητες σε μεταβολές του κατώτατου μισθού σε σχέση με τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις, κάτι το οποίο ισχύει ανεξάρτητα από το καθεστώς απασχόλησης. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι οι αμοιβές στις μικρές επιχειρήσεις είναι κατά κανόνα χαμηλότερες και πολύ κοντά στον κατώτατο μισθό, οπότε μεγαλύτερη μάζα των εργαζομένων επηρεάζεται από μεταβολές του κατώτατου μισθού.

Αξίζει να αναφέρουμε ότι σε σχέση με παλαιότερους υπολογισμούς μας, η ελαστικότητα αυξάνεται για το σύνολο των εξεταζόμενων κατηγοριών. Εντούτοις, η μεγαλύτερη αύξηση καταγράφεται στις κατηγορίες που αφορούν στις μικρές επιχειρήσεις, επιβεβαιώνοντας το

εύρημά μας ότι ο κατώτατος μισθός είναι εξαιρετικά διαδεδομένος σε αυτές και οι όποιες αυξήσεις του επηρεάζουν σημαντικά τον εκεί μέσο μισθό, ασκώντας μεγαλύτερη πίεση από ότι στις μεγαλύτερες επιχειρήσεις στο κόστος εργασίας και, συνεπώς παραγωγής.

Πέρα από το φύλο του εργαζόμενου, το καθεστώς απασχόλησής του και το μέγεθος της επιχείρησης αναμένουμε ότι θα υπάρχουν αξιολογες διαφορές και σε επίπεδο κλάδου λόγω των κλαδικών διαφορών στον δείκτη Kaitz. Συναφώς ο **Πίνακας 4.2** παρουσιάζει την ελαστικότητα του μέσου μισθού προς τον κατώτατο ανά μέγεθος επιχείρησης και κλάδο.

Πίνακας 4.2 Ελαστικότητα μέσου προς κατώτατο μισθό ανά κλάδος και μέγεθος επιχειρήσεων

	Μικρές επιχειρήσεις	Μεγάλες επιχειρήσεις
Αλιεία	0,426** (0,06)	0,246** (0,03)
Ορυχεία, λατομεία	0,424** (0,07)	0,277** (0,04)
Μεταποίηση	0,510** (0,07)	0,330** (0,04)
Ενέργεια	0,312** (0,06)	0,282* (0,15)
Κατασκευές	0,501** (0,07)	0,310** (0,04)
Εμπόριο	0,566** (0,07)	0,332** (0,04)
Καταλύματα, εστίαση	0,600** (0,09)	0,431** (0,06)
Μεταφορές, αποθήκευση	0,479** (0,09)	0,184** (0,03)
Χρηματοπιστωτικοί οργ.	0,615** (0,08)	0,234** (0,03)
Διαχείριση ακιν. περιουσίας	0,581** (0,07)	0,395** (0,05)
Δημ. διοίκηση	0,351** (0,06)	0,219** (0,07)
Εκπαίδευση	0,471** (0,09)	0,318** (0,04)
Υγεία	0,474** (0,06)	0,331** (0,04)
Λοιπές υπηρεσίες κοιν.	0,424** (0,06)	0,463** (0,06)
Ετερόδοκοι οργ.	0,184** (0,03)	0,173* (0,10)

Σημειώσεις: Περίοδος εκτιμήσεων 2009m2 – 2021m12. Ως μικρές ορίζονται οι επιχειρήσεις με έως 10 ασφαλισμένους, ως μεγάλες ορίζονται οι επιχειρήσεις με περισσότερους από 10 ασφαλισμένους.

Πηγή: Μηνιαία δελτία απασχόλησης ΕΦΚΑ.

* $p < 0.10$, ** $p < 0.01$

Είναι χαρακτηριστικό ότι στις μικρές επιχειρήσεις σε έξι κλάδους η ελαστικότητα είναι μεγαλύτερη από 0,5, μεταξύ των οποίων και οι πολυπληθείς κλάδοι που σχετίζονται με τον

τουρισμό και το εμπόριο. Ο κλάδος της μεταποίησης βρίσκεται μαζί με τις κατασκευές στο 0,5, περίπου στη μέση αναφορικά με την επίδραση του κατώτατου, ενώ κλάδοι όπως η ενέργεια και η δημόσια διοίκηση χαρακτηρίζονται από χαμηλή ελαστικότητα με 0,3.

Όσον αφορά τις επιχειρήσεις που απασχολούν από 10 εργαζόμενους και πάνω, με εξαίρεση τις λοιπές υπηρεσίες και τους ετερόδικους οργανισμούς, η ελαστικότητα μέσου προς κατώτατο μισθό είναι μικρότερη από τις αντίστοιχες μικρές επιχειρήσεις. Ο κλάδος καταλύματα και εστίαση συνεχίζει να είναι σχετικά πιο ευαίσθητος σε αλλαγές του κατώτατου μισθού με ελαστικότητα στο 0,43 και ακολουθούν η διαχείριση ακίνητης περιουσίας (0,40), η υγεία, το εμπόριο και η μεταποίηση με ελαστικότητα στο 0,33. Στον αντίποδα πολύ χαμηλή ελαστικότητα καταγράφει ο κλάδος μεταφορές και αποθήκευση (0,18), στον οποίο όμως καταγράφονται και σχετικά υψηλοί μέσοι μισθοί.

Σε σχέση με παλαιότερα αποτελέσματα προκύπτει ότι και οι ανά κλάδο ελαστικότητες έχουν αυξηθεί, αλλά και εδώ καταγράφεται σημαντική αύξηση κυρίως στους κλάδους των μικρών επιχειρήσεων.

4.2 Κατώτατος μισθός και μισθολογική ανισότητα

Μια πρώτη εικόνα για τη σχέση μεταξύ μισθολογικής ανισότητας και κατώτατου μισθού προκύπτει από την εξέταση του σχήματος της μισθολογικής κατανομής. Ήδη από την προηγούμενη διαγραμματική εξέταση και τις υψηλές τιμές που λαμβάνει ο δείκτης Kaïtz προκύπτει ότι σημαντικά μεγάλο μερίδιο των απασχολούμενων αμείβεται είτε με τον κατώτατο μισθό είτε με μισθό κοντά στον κατώτατο⁶.

Η μείωση του κατώτατου μισθού το 2012 μετακίνησε προς τα αριστερά την μισθολογική κατανομή οδηγώντας σε αύξηση των δεικτών μισθολογικής ανισότητας. Αντίθετα, οι μετέπειτα αυξήσεις του κατώτατου μισθού τόσο το 2019 όσο και το 2022 αύξησαν τους μισθούς στο αριστερό κομμάτι της κατανομής, ενώ δεν είχαν ουσιαστική επίδραση στους μισθούς των υψηλότερων μισθολογικών κλιμακίων, μειώνοντας τη μισθολογική ανισότητα.

Χρησιμοποιώντας διοικητικά δεδομένα από τα μηνιαία δελτία του ΕΦΚΑ για το μήνα Δεκέμβριο, εκτιμούμε μια σειρά από δείκτες μισθολογικής ανισότητας για το σύνολο των μισθωτών ιδιωτικού δικαίου στο ΕΦΚΑ και ξεχωριστά ανά φύλο (βλ. **Πίνακας 4.3**), ενώ με τα στοιχεία από την Εργάνη για το σύνολο των μισθωτών και ξεχωριστά για όσους εργάζονται με καθεστώς πλήρους απασχόλησης (βλ. **Πίνακας 4.4**). Τα δεδομένα από τον ΕΦΚΑ περιλαμβάνουν την τελευταία μείωση του κατώτατου μισθού το 2009 και την μετέπειτα αύξησή του το 2019, ενώ αυτά από την Εργάνη εμπεριέχουν πληροφορίες για τις δύο πρόσφατες αυξήσεις.

⁶ Τα τελευταία έτη ο κατώτατος μισθός έχει γίνει η επικρατούσα τιμή στην διαγραμματική απεικόνιση της κατανομής των μισθών του συνόλου των ασφαλισμένων του ΕΦΚΑ.

Είναι σαφές, ότι η μείωση του κατώτατου μισθού το 2009 είχε ως συνέπεια την κατακόρυφη αύξηση της μισθολογικής ανισότητας, τόσο για το σύνολο όσο και ανά φύλο (βλ. **Διάγραμμα 4.8**). Από την άλλη η αύξηση του κατώτατου μισθού το 2019 συνοδεύτηκε από μία μείωση όλων των δεικτών ανισότητας μισθών. Επίσης, η αύξηση του κατώτατου μισθού το 2022 είχε ως συνέπεια την περαιτέρω μείωση της ανισότητας. Προκύπτει λοιπόν ότι υπάρχει μια αρνητική σχέση μεταξύ κατώτατου μισθού και μισθολογικής ανισότητας, αφού αυξήσεις (μειώσεις) του κατώτατου συνοδεύονται από μείωση (αύξηση) της μισθολογικής ανισότητας.

Πίνακας 4.3: Μισθολογική ανισότητα ανά φύλο

	Μέσος	Διάμεσος	Τυπική διακύμανση	Gini	Theil	Mean Log Deviation
Σύνολο						
2009	1.281,6	1.125,0	2.315,4	0,336	0,202	0,216
2018	932,0	825,0	1.896,5	0,411	0,303	0,343
2019	968,5	875,0	1.899,0	0,393	0,280	0,314
2021	982,6	875,0	1321,7	0,388	0,275	0,302
Άνδρες						
2009	1.443,0	1.225,0	2.089,5	0,336	0,201	0,211
2018	1.011,0	875,0	1.852,0	0,421	0,317	0,358
2019	1.049,7	925,0	1.875,6	0,404	0,294	0,330
2021	1.066,9	925	1867,7	0,398	0,288	0,318
Γυναίκες						
2009	1.105,6	1.075,0	3.147,2	0,322	0,185	0,204
2018	842,0	775,0	2.337,9	0,393	0,274	0,317
2019	875,4	825,0	2.311,6	0,372	0,249	0,286
2021	888,1	825	2360,6	0,368	0,246	0,275

Πηγή: Μηνιαία δελτία απασχόλησης ΕΦΚΑ.

Οι μισθοί αφορούν το σύνολο των ασφαλισμένων για το Δεκέμβριο κάθε έτους.

Η σχέση αυτή είναι λογική μιας και οι μεταβολές στον κατώτατο μισθό δεν επηρεάζουν τα υψηλότερα μισθολογικά κλιμάκια κόβοντας από αριστερά τη μισθολογική κατανομή. Προκύπτει, επίσης, ότι στην αρχή της οικονομικής κρίσης, οπότε η διάχυση του κατώτατου μισθού έφτανε πιο ψηλά στην κατανομή, κυρίως λόγω του θεσμικού πλαισίου που ίσχυε για τον καθορισμό των μισθών με τις συλλογικές συμβάσεις, οι αυξήσεις του κατώτατου δεν είχαν τόσο σημαντική επίδραση στην ανισότητα. Η αρνητική σχέση μεταξύ μισθολογικής ανισότητας και κατώτατου μισθού επαληθεύεται και από τον συντελεστή συσχέτισής τους, ο οποίος προκύπτει υψηλός και αρνητικός. Ειδικότερα, η συσχέτιση του κατώτατου μισθού με τον συντελεστή Gini εκτιμάται σε -0,856 (-0,847 για τους άνδρες, -0,855 για τις γυναίκες), ενώ παρόμοιας τάξης μέγεθος είναι και για τα υπόλοιπα μέτρα μισθολογικής ανισότητας.

Αναφορικά με την επίδραση του κατώτατου μισθού στην εισοδηματική ανισότητα και τη φτώχεια, αυτή δεν αναμένεται να είναι εξίσου σημαντική. Αυτό συνδέεται με το γεγονός ότι χαμηλόμισθοι εντοπίζονται σε όλα τα κλιμάκια της εισοδηματικής κατανομής. Είναι

χαρακτηριστικό ότι με βάση τα EU-SILC υπολογίζεται ότι περίπου το 60% των χαμηλόμισθων ανήκουν σε νοικοκυριά μέχρι και το πέμπτο δεκατημόριο της εισοδηματικής κατανομής. Οπότε, ακόμα και αν υποθέσουμε ότι κάποια αύξηση του κατώτατου μισθού δεν επηρεάζει αρνητικά την απασχόληση ή/και τις ώρες εργασίας, επειδή θα υπάρχει σχετικά ομοιόμορφη διάχυση της αύξησής του στην εισοδηματική κατανομή, η επίδραση στην εισοδηματική ανισότητα και τη φτώχεια θα είναι μάλλον μικρή. Αξίζει, τέλος να επισημάνουμε ότι οι αυξήσεις του κατώτατου μισθού μπορεί να αντιπροσωπεύουν εν μέρει απολεσθέν εισόδημα κάποιας άλλης κατηγορίας (λχ είτε κέρδη των εργοδοτών είτε μισθούς άλλων (εκτοπισμένων) εργαζομένων), οι οποίοι δεν ξέρουμε σε ποιο σημείο της εισοδηματικής κατανομής βρίσκονταν.

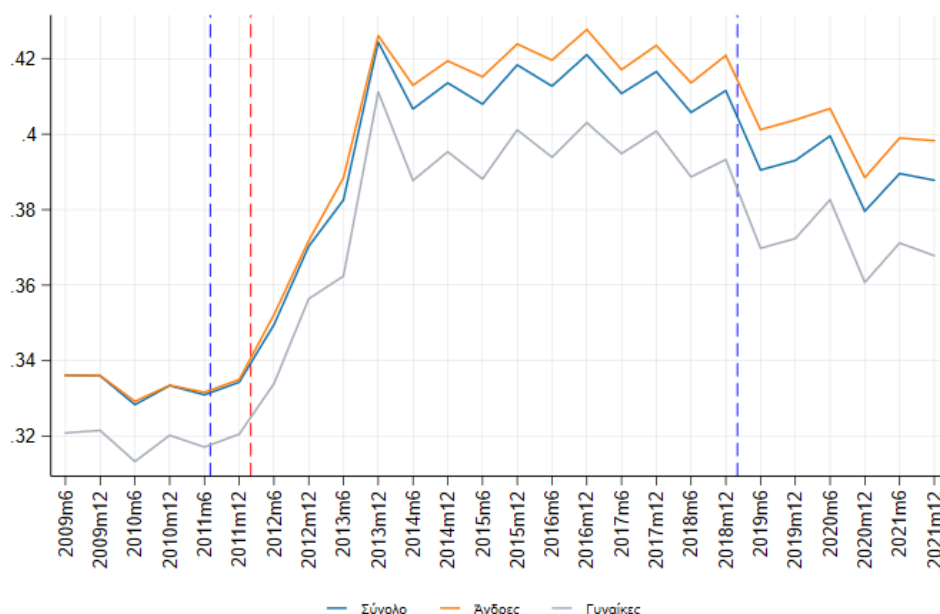
Συνοψίζοντας, λοιπόν, αύξηση του κατώτατου μισθού στην τρέχουσα συγκυρία, οπότε μεγάλη μερίδα των μισθωτών αμείβεται με μισθούς πολύ κοντά στον ελάχιστο μισθό, θα μειώσει τη μισθολογική ανισότητα. Εντούτοις, επειδή οι χαμηλόμισθοι είναι σχετικά ευρύτερα κατανεμημένοι στην εισοδηματική κατανομή, δεν αναμένεται σημαντική επίδραση στη φτώχεια και στην εισοδηματική ανισότητα.

Πίνακας 4.4: Μισθολογική ανισότητα

	Μέσος	Διάμεσος	Τυπική διακύμανση	Gini	Theil	Mean Log Deviation
Σύνολο μισθωτών						
2016	988,6	832,0	796,7	0,372	0,241	0,248
2017	967,5	815,5	788,3	0,373	0,244	0,251
2018	965,5	812,8	786,5	0,373	0,243	0,250
2019	990,1	849,6	777,0	0,356	0,225	0,229
2020	989,6	850,5	759,5	0,353	0,220	0,224
2021	996,1	856,2	743,3	0,345	0,210	0,213
2022	1.062,3	924,7	778,4	0,326	0,194	0,193
Μισθωτοί πλήρους απασχόλησης						
2016	1.274,0	1.045,3	799,0	0,271	0,136	0,117
2017	1.251,7	1.024,7	792,4	0,271	0,138	0,118
2018	1.246,6	1.021,5	795,3	0,271	0,139	0,118
2019	1.266,9	1.039,1	777,6	0,255	0,127	0,106
2020	1.257,5	1.036,1	751,0	0,254	0,124	0,104
2021	1.246,2	1.025,5	740,1	0,252	0,123	0,103
2022	1.293,7	1.064,8	740,6	0,239	0,114	0,094

Πηγή: Π/Σ Εργάνη.

Διάγραμμα 4.8 Εξέλιξη δείκτη Gini

Πηγή: Μηνιαία δελτία απασχόλησης ΕΦΚΑ.

Οι μισθοί αφορούν το σύνολο των ασφαλισμένων για το Δεκέμβριο κάθε έτους.

4.3 Παραγωγικότητα, ανταγωνιστικότητα και τιμές

Το 2022 αποτελεί και αυτό, όπως το 2021, έτος ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας από την πανδημία του κορωνοϊού. Η ελληνική οικονομία το πρώτο εννεάμηνο του 2022 συνεχίζει να καταγράφει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης κατά 5,8%, όπως αυτή προσεγγίζεται με την αύξηση της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ), μετά το 7,9% του 2021. Αυτό συνοδεύεται από αξιόλογη αύξηση της απασχόλησης κατά 4,7% (2021: 7%), η οποία είναι αρκετά υψηλή ειδικά αν λάβουμε υπ' όψιν μας ότι κατά τη διάρκεια της πανδημίας η απασχόληση, και λόγω των εκτεταμένων κρατικών μέτρων στήριξής της που λήφθηκαν και περιλάμβαναν ρήτρες διατήρησής της, μειώθηκε το 2020 κατά μόλις 1,8%, σαφώς λιγότερο από τις μειώσεις που είχε υποστεί στα χρόνια της βαθιάς ύφεσης. Στις θετικές εξελίξεις καταγράφεται και η αποκατάσταση τόσο των συνολικών ωρών απασχόλησης όσο και των ωρών απασχόλησης των μισθωτών, οι οποίες αυξάνονται το πρώτο εννεάμηνο του 2022 κατά 7% και 9,8% αντίστοιχα.⁷ Τα παραπάνω είχαν ως αποτέλεσμα αύξηση της παραγωγικότητας, όταν αυτή μετριέται ως το παραγόμενο προϊόν ανά απασχολούμενο και μείωσή της όταν υπολογίζεται ως προς τις συνολικές ώρες εργασίας, οι οποίες λόγω της πανδημίας και των αναγκαστικών μέτρων περιορισμού το 2020 μειώθηκαν, ενώ το 2021 και το 2022 φαίνεται να αποκαθίστανται. Για αμφότερα το 2021 και το 2022 οι μέσοι μισθοί σε τρέχουσες τιμές

⁷ Είναι ενδιαφέρον ότι διαχρονικά οι συνολικές ώρες εργασίας, σε σύγκριση με την απασχόληση, εμφανίζουν κάπως ταχύτερη μείωση την περίοδο της καθόδου, και αντίστοιχα υψηλότερη ταχύτερη την περίοδο της ανόδου, υπονοώντας ότι οι επιχειρήσεις αρχικά προσαρμόζουν τις ώρες εργασίας του προσωπικού τους και ακολούθως τον αριθμό τους.

καταγράφουν αύξηση, ενώ λόγω του αυξημένου πληθωρισμού σε σταθερές αξίες παραμένουν αμετάβλητοι το 2021 και μειώνονται δραματικά το πρώτο εννεάμηνο του 2022 κατά -7,7%. Τα παραπάνω συνδυαστικά συνετέλεσαν στη μείωση του μοναδιαίου κόστους εργασίας για το 2021, ενώ το πρώτο εννεάμηνο του 2022 καταγράφεται αύξησή του κατά 2%.

Τα παραπάνω συμπεράσματα για το σύνολο της οικονομίας δεν παρέχουν μια πλήρη εικόνα, καθώς υπάρχουν αξιολογες διακλαδικές αποκλίσεις ως προς την εξέλιξη της παραγωγής, της απασχόλησης και των μισθών.

Ο **Πίνακας 4.5** καταγράφει τις μεταβολές της ΑΠΑ κατά κλάδο για το 2020 και το 2021, καθώς και για το πρώτο εννεάμηνο του 2022, για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία. Παρατηρούμε ότι τη σημαντική μείωση του 2020 (-8,9%) διαδέχθηκε αντίστοιχη αύξηση το 2021 (7,9%), η οποία φαίνεται να συνεχίζει και το πρώτο εννεάμηνο του 2021 (5,8%) έχοντας υπερκαλύψει τις δυσμενείς επιπτώσεις της πανδημίας (3,3%). Το πρώτο εννεάμηνο του 2022 σημαντικές απώλειες καταγράφει ο πρωτογενής τομέας και ο χρηματοπιστωτικός, ενώ αξιολογη αύξηση εμφανίζεται στις κατασκευές (22,4%), στις υπηρεσίες αγοράς (εμπόριο, μεταφορές, τουρισμός) με 15,6% και στις επαγγελματικές υπηρεσίες με 10,3%.

Στην τελευταία στήλη του πίνακα καταγράφεται η μεταβολή μεταξύ του πρώτου ενιαμήνου του 2022 με το αντίστοιχο του 2019 και προσεγγίζει το βαθμό ανάκαμψης από την επίδραση της πανδημίας. Αν και το σύνολο της οικονομίας έχει ανακτήσει το χαμένο λόγω της πανδημίας έδαφος και καταγράφει μία βελτίωση φαίνεται ότι ο πρωτογενής τομέας, ο χρηματοπιστωτικός κλάδος και ο κλάδος των ακινήτων συνεχίζουν να υστερούν. Είναι, επίσης, ενδιαφέρον, ότι αξιολογη βελτίωση καταγράφεται στη μεταποίηση και στη βιομηχανία ενώ ο κλάδος εμπόριο, μεταφορές και τουρισμός, παρόλη την εντυπωσιακή αύξηση της ΑΠΑ το πρώτο τρίμηνο του 2022, καταγράφει τη μικρότερη βελτίωση από 2019.

Πίνακας 4.5 Προστιθέμενη αξία σε σταθερές τιμές ανά κλάδο (Ετήσιες μεταβολές, %)

	2020*	2021*	2021**	2022**	2019-2022**
Αγροτικός τομέας	-4,7	-2,5	-0,7	-2,1	-7,3
Βιομηχανία	3,3	11,0	11,7	3,4	17,9
Μεταποίηση	7,5	12,1	12,6	5,3	26,2
Κατασκευές	-3,4	7,9	12,7	22,4	40,2
Εμπόριο, μεταφορές, τουρισμός	-21,6	16,2	15,5	15,6	3,7
Ενημέρωση και επικοινωνία	2,8	9,8	14,1	1,3	16,2
Χρηματοπιστωτικός τομέας	-5,0	-2,3	-0,9	-6,3	-12,5
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	-11,5	6,2	5,2	0,3	-7,4
Επαγγελματικές υπηρεσίες	-8,2	5,6	8,8	10,3	9,0
Δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση, υγεία	-0,4	1,8	2,1	-1,1	0,0
Τέχνες και λοιπές υπηρεσίες	-23,5	16,8	9,7	27,0	10,0
Σύνολο	-8,9	7,9	8,1	5,8	3,3

* Αναφέρεται στο σύνολο του έτους, ** Αναφέρεται στο πρώτο εννεάμηνο του κάθε έτους.

Πηγή: Eurostat

Τόσο η συνολική όσο και η μισθωτή απασχόληση φαίνεται ότι συγκρατήθηκαν την περίοδο της πανδημίας και έκτοτε αυξάνουν (βλ. **Πίνακας 4.6**). Το πρώτο εννεάμηνο του 2022, τόσο το σύνολο της απασχόλησης όσο και η μισθωτή έχουν αυξηθεί σε σχέση με την περίοδο πριν την πανδημία κατά 4,2% και 5,5% αντίστοιχα. Απώλειες καταγράφει μόνο ο χρηματοπιστωτικός τομέας, αν και η μισθωτή απασχόληση έχει περιοριστεί σημαντικά στον αγροτικό τομέα και στις κατασκευές. Σημαντικοί κλάδοι όπως η μεταποίηση και η βιομηχανία φαίνεται ότι έχουν αυξήσει την απασχόλησή τους περισσότερο από τον εθνικό μέσο όρο, ενώ αυτό φαίνεται να ισχύει και για τη μισθωτή απασχόληση. Αξιοσημείωτη είναι η αύξηση της απασχόλησης στη διαχείριση ακίνητης περιουσίας αλλά και στον κλάδο της ενημέρωσης και επικοινωνίας.

Πίνακας 4.6 Συνολική και μισθωτή απασχόληση (Ετήσιες μεταβολές, %)

Συνολική απασχόληση					
	2020*	2021*	2021**	2022**	2019-2022**
Αγροτικός τομέας	-2,9	4,1	2,3	2,9	2,8
Βιομηχανία	-0,4	1,9	-0,5	4,7	4,8
Μεταποίηση	-0,1	2,9	0,4	4,2	5,6
Κατασκευές	-2,0	0,7	-0,2	5,2	1,9
Εμπόριο, μεταφορές, τουρισμός	-3,6	3,9	2,7	5,9	4,8
Ενημέρωση και επικοινωνία	0,1	6,2	6,3	6,9	9,0
Χρηματοπιστωτικός τομέας	2,8	-1,7	-0,0	-2,1	-2,3
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	-2,9	8,8	6,5	17,5	19,7
Επαγγελματικές υπηρεσίες	-2,7	4,9	5,0	5,0	5,6
Δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση, υγεία	1,0	0,6	0,1	2,4	3,5
Τέχνες και λοιπές υπηρεσίες	-1,3	-0,8	-3,6	8,9	3,7
Σύνολο	-1,8	2,7	1,6	4,7	4,2
Μισθωτή απασχόληση					
	2020*	2021*	2021**	2022**	2019-2022**
Αγροτικός τομέας	-5,9	-1,7	-5,3	4,4	-5,7
Βιομηχανία	-0,7	1,6	-1,3	6,0	5,1
Μεταποίηση	-0,7	2,7	-0,5	5,7	5,9
Κατασκευές	-5,5	4,5	3,9	-3,6	-6,2
Εμπόριο, μεταφορές, τουρισμός	-4,1	5,1	3,4	9,1	8,1
Ενημέρωση και επικοινωνία	1,2	5,1	5,3	8,1	10,4
Χρηματοπιστωτικός τομέας	2,8	-0,7	2,3	-4,2	-3,4
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	1,5	9,9	7,9	14,3	23,2
Επαγγελματικές υπηρεσίες	-1,1	8,0	6,7	8,6	13,9
Δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση, υγεία	0,8	0,1	-0,7	3,2	3,5
Τέχνες και λοιπές υπηρεσίες	-4,1	-0,3	-2,9	7,5	0,2
Σύνολο	-2,0	2,9	1,4	6,2	5,5

* Αναφέρεται στο σύνολο του έτους, ** Αναφέρεται στο πρώτο εννεάμηνο του κάθε έτους.

Πηγή: Eurostat

Η εξέταση της παραγωγικότητας χρήζει ιδιαίτερης προσοχής καθώς κατά τη διάρκεια της πανδημίας, το παραγόμενο προϊόν μειώθηκε σημαντικά, η απασχόληση με τα διάφορα μέτρα στήριξης που εφαρμόστηκαν σε κάποιο βαθμό συγκρατήθηκε και οι ώρες εργασίας λόγω του αναγκαστικού κλεισίματος συγκεκριμένων δραστηριοτήτων μειώθηκαν πάρα πολύ. Μάλιστα, η επίδραση αυτή συνεχίστηκε και τα επόμενα έτη, δίνοντας διαφορετικές εκτιμήσεις ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο υπολογίζεται η παραγωγικότητα χωρίς όμως να αντικατοπτρίζει ουσιαστικές και διαρθρωτικές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας των επιμέρους κλάδων. Ως εκ τούτου, προκειμένου να αξιολογηθεί καλύτερα η επίδοση του κάθε κλάδου είναι σκόπιμο οι συγκρίσεις να γίνουν με το 2019, το τελευταίο έτος πριν την πανδημία.

Πίνακας 4.7 Παραγωγικότητα ανά απασχολούμενο και ανά ώρα (Ετήσιες μεταβολές, %)

	Παραγωγικότητα ανά απασχολούμενο				
	2020*	2021*	2021**	2022**	2019-2022**
Αγροτικός τομέας	-1,9	-6,4	-2,9	-4,9	-9,9
Βιομηχανία	3,7	9,0	12,3	-1,2	12,6
Μεταποίηση	7,6	8,9	12,2	1,0	19,6
Κατασκευές	-1,5	7,2	13,0	16,4	37,6
Εμπόριο, μεταφορές, τουρισμός	-18,7	11,9	12,5	9,1	-1,0
Ενημέρωση και επικοινωνία	2,8	3,5	7,3	-5,2	6,5
Χρηματοπιστωτικός τομέας	-7,5	-0,6	-0,9	-4,4	-10,4
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	-8,8	-2,4	-1,3	-14,6	-22,7
Επαγγελματικές υπηρεσίες	-5,7	0,7	3,6	5,0	3,2
Δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση, υγεία	-1,3	1,2	2,0	-3,4	-3,4
Τέχνες και λοιπές υπηρεσίες	-22,5	17,7	13,8	16,6	6,1
Σύνολο	-7,3	5,0	6,4	1,0	-0,9
	Παραγωγικότητα ανά ώρα εργασίας				
	2020*	2021*	2021**	2022**	2019-2022**
Αγροτικός τομέας	-5,4	-9,3	-7,5	-3,8	-16,2
Βιομηχανία	10,2	4,2	6,9	-0,9	14,8
Μεταποίηση	15,8	3,6	6,3	1,1	22,5
Κατασκευές	7,4	1,7	8,1	11,9	37,9
Εμπόριο, μεταφορές, τουρισμός	-4,2	1,6	5,0	4,3	2,5
Ενημέρωση και επικοινωνία	10,8	-3,2	0,7	-4,0	9,5
Χρηματοπιστωτικός τομέας	4,9	-0,4	-0,6	-7,7	-1,3
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	6,5	-10,4	-11,9	-7,7	-8,9
Επαγγελματικές υπηρεσίες	-0,2	-1,9	1,1	2,9	4,3
Δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση, υγεία	6,0	-3,8	-3,5	-3,5	-0,5
Τέχνες και λοιπές υπηρεσίες	-0,8	-1,5	-0,2	9,7	9,1
Σύνολο	2,7	-1,9	0,3	-1,2	0,9

* Αναφέρεται στο σύνολο του έτους, ** Αναφέρεται στο πρώτο εννιάμηνο του κάθε έτους.

Πηγή: Eurostat

Προκύπτει ότι ανεξάρτητα από τον ορισμό της παραγωγικότητας, αυτή σε σχέση με το 2019 παραμένει σχετικά σταθερή (βλ. **Πίνακας 4.7**). Υπάρχουν κλάδοι που έχουν βελτιώσει σημαντικά τόσο το ανά απασχολούμενο προϊόν τους, και το ανά ώρα, όπως η βιομηχανία, η μεταποίηση και οι κατασκευές. Στον αντίποδα ο πρωτογενής τομέας, ο χρηματοπιστωτικός τομέας, ο τομέας διαχείρισης ακινήτων και η δημόσια διοίκηση παρουσιάζουν επιδείνωση της παραγωγικότητάς τους. Φαίνεται λοιπόν ότι οι κλάδοι που δεν είχαν απώλειες σε σχέση με το 2019 καταγράφουν θετικές επιδόσεις και το πρώτο εννεάμηνο του 2022, εξαίρεση είναι μόνο ο κλάδος της βιομηχανίας.

Οι ονομαστικοί μέσοι μισθοί το 2021 και το πρώτο εννεάμηνο του 2022 αυξήθηκαν για το σύνολο των κλάδων, αν και το μέγεθος της αύξησης δεν είναι ομοιόμορφο, επιβεβαιώνοντας τα ευρήματά μας από τα δεδομένα του Π/Σ Εργάνη. Ενδιαφέρον έχει πάντως ότι σε σχέση με το 2019 ο πολυπληθής κλάδος εμπόριο, μεταφορές, τουρισμός αν και αυξάνει την ΑΠΑ καταγράφει μείωση των ονομαστικών μισθών. Για την ίδια περίοδο μείωση των ονομαστικών μισθών σημειώνει και ο χρηματοπιστωτικός τομέας, η οποία όμως συνοδεύεται από μείωση του εκεί παραγόμενου προϊόντος.

Η εξέλιξη των πραγματικών μισθών κατά κλάδο είναι εξόχως αρνητική, αφού ο υψηλός πληθωρισμός εξανεμίζει πλήρως τις όποιες αυξήσεις δόθηκαν σε ονομαστικούς όρους. Για το σύνολο της οικονομίας η μείωση των πραγματικών μισθών εκτιμάται σε -7,7% και διακλαδικά κυμαίνεται από -6,0% στη μεταποίηση έως και -8,9% για τις τέχνες και λοιπές υπηρεσίες.

Το μοναδιαίο κόστος εργασίας (ΜΚΕ) το 2020, λόγω της μεγάλης πτώσης της ΑΠΑ και της συγκράτησης των μισθών, καταγράφει αύξηση κατά 7,7% συντελώντας στη σχετική επιδείνωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας. Το 2021 με την σημαντική αύξηση της ΑΠΑ το ΜΚΕ μειώθηκε κατά 3,2%, αποκαθιστώντας τις απώλειες ανταγωνιστικότητας λόγω κόστους εργασίας (βλ. **Διάγραμμα 4.9**). Τα πρώτα τρίμηνα του 2022 το ΜΚΕ φαίνεται να σταθεροποιείται και το τρίτο καταγράφει αύξηση οδηγώντας σε συνολική αύξηση εννεάμηνου κατά 2%, κυρίως ως αποτέλεσμα της μεγαλύτερης αύξησης των μισθών από την ΑΠΑ. Εντούτοις, υπάρχουν κλάδοι οι οποίοι το πρώτο εννεάμηνο του 2022 καταγράφουν μείωση, όπως οι κατασκευές (-18,6%), οι τέχνες (-15,2%) και το εμπόριο (-3,9%). Στον αντίποδα σε ορισμένους κλάδους το ΜΚΕ έχει αυξηθεί και μάλιστα αξιόλογα όπως η ενημέρωση και επικοινωνία (8,4%), η διαχείριση ακινήτων (18,3%) και ο αγροτικός τομέας (9,8%). Είναι ενδιαφέρον ότι, τουλάχιστον για το πρώτο εννεάμηνο του 2022, μόνο ο πρωτογενής τομέας και η δημόσια διοίκηση παρόλο που καταγράφουν μείωση της ΑΠΑ αυξάνουν το μισθολογικό τους κόστος, ενώ στους υπόλοιπους κλάδους τα δύο μεγέθη φαίνεται να ακολουθούν την ίδια πορεία⁸.

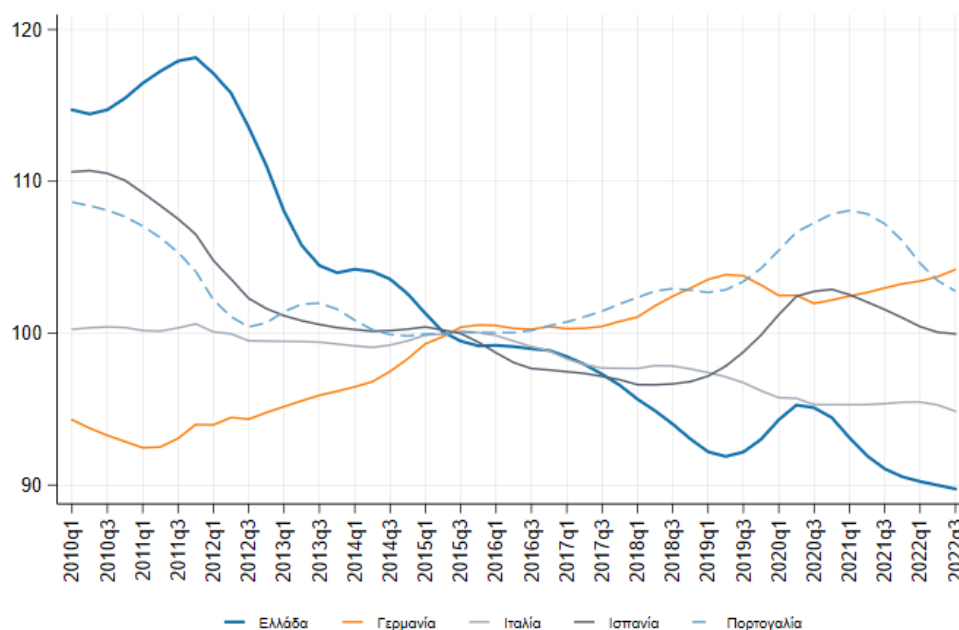
⁸ Ο κλάδος των κατασκευών είναι ο μοναδικός που ενώ αυξάνει την ΑΠΑ καταγράφει μια πολύ μικρή μείωση των μισθών κατά το πρώτο εννεάμηνο του 2022.

Πίνακας 4.8 Μισθός ανά εργαζόμενο (Ετήσιες μεταβολές, %)

Μισθός (τρέχουσες τιμές)					
	2020*	2021*	2021**	2022**	2019-2022**
Αγροτικός τομέας	0,1	3,5	6,1	3,0	8,4
Βιομηχανία	-0,6	1,0	1,3	2,9	3,2
Μεταποίηση	0,7	0,2	0,1	3,5	4,0
Κατασκευές	-3,2	1,2	0,3	3,3	1,9
Εμπόριο, μεταφορές, τουρισμός	-3,1	1,1	-0,2	1,8	-1,4
Ενημέρωση και επικοινωνία	3,2	2,4	3,7	1,6	8,0
Χρηματοπιστωτικός τομέας	-2,2	0,7	0,4	1,2	-1,5
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	-1,0	0,3	1,3	3,8	4,9
Επαγγελματικές υπηρεσίες	3,7	1,3	1,6	2,9	8,7
Δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση, υγεία	2,0	1,7	1,3	1,9	4,9
Τέχνες και λοιπές υπηρεσίες	-7,9	11,1	12,1	0,2	3,1
Σύνολο	0,1	1,5	1,3	1,6	2,8
Μισθός (σταθερές τιμές)					
	2020*	2021*	2021**	2022**	2019-2022**
Αγροτικός τομέας	1,4	2,2	5,9	-6,6	-0,9
Βιομηχανία	0,7	-0,2	1,1	-6,5	-5,4
Μεταποίηση	1,9	-1,0	-0,1	-6,0	-4,7
Κατασκευές	-2,0	-0,0	-0,0	-6,2	-6,8
Εμπόριο, μεταφορές, τουρισμός	-1,9	-0,1	-0,5	-7,6	-9,8
Ενημέρωση και επικοινωνία	4,5	1,1	3,4	-7,8	-1,4
Χρηματοπιστωτικός τομέας	-1,0	-0,5	0,2	-8,2	-9,9
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	0,2	-0,9	0,3	-6,6	-5,1
Επαγγελματικές υπηρεσίες	5,0	0,0	1,4	-6,5	-0,4
Δημόσια διοίκηση, εκπαίδευση, υγεία	3,3	0,5	1,2	-7,4	-3,8
Τέχνες και λοιπές υπηρεσίες	-6,8	9,8	12,0	-8,9	-5,4
Σύνολο	1,4	0,3	1,1	-7,7	-5,9

* Αναφέρεται στο σύνολο του έτους, ** Αναφέρεται στο πρώτο εννεάμηνο του κάθε έτους.
Πηγή: Eurostat

Εντούτοις σε όρους σχετικών τιμών και σχετικού κόστους, η ανταγωνιστικότητα φαίνεται να συνεχίζει την καλή επίδοση που καταγράφει από το 2011, και λόγω της πορείας των υπόλοιπων χωρών με τις οποίες συγκρίνεται η Ελλάδα. Ακόμα και τα πρώτα τρία τρίμηνα του 2022 η ΠΣΣΙ με βάση το μοναδιαίο κόστος εργασίας φαίνεται να μειώνεται, αν και με μικρότερο ρυθμό σε σχέση με το 2021. Στον αντίποδα η ΠΣΣΙ με βάση το ΔΤΚ αυξανόταν μέχρι τα μέσα του έτους οπότε και σημειώνει μία μικρή μείωση το τρίτο τρίμηνο του έτους.

Διάγραμμα 4.9 ΠΣΣΙ με βάση το μοναδιαίο κόστος εργασίας για Ελλάδα και επιλεγμένες χώρες

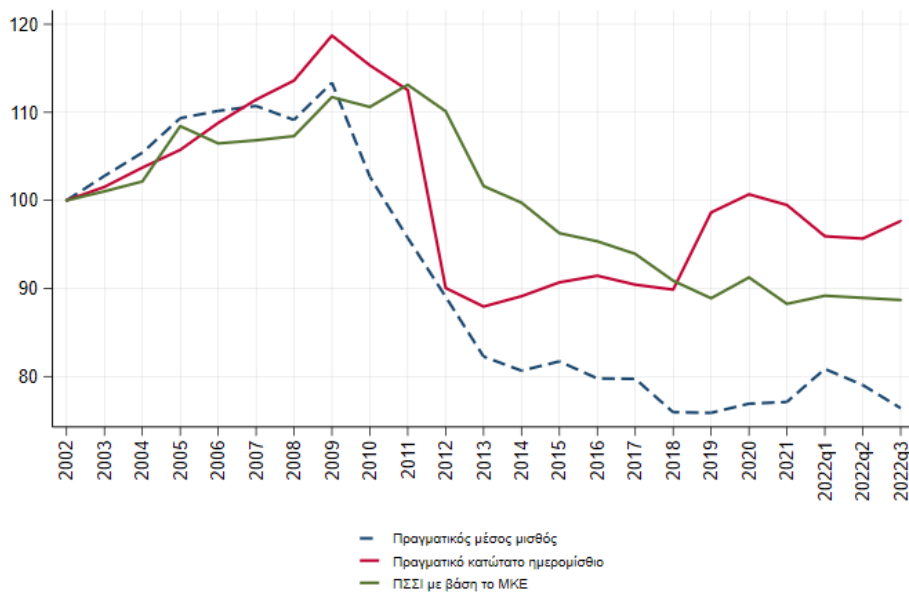
Πηγή: Eurostat

Γενικότερα φαίνεται ότι οι δραστικές μειώσεις στους μισθούς στην Ελλάδα, από το 2010 (μπλε γραμμή), έχουν πλέον αποκαταστήσει την απώλεια της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας τα προηγούμενα έτη με βάση το κόστος εργασίας για το σύνολο της οικονομίας (βλ. **Διάγραμμα 4.10**).⁹ Για να διατηρηθεί η καλή επίδοση της χώρας έχει σημασία να διατηρηθεί το μοναδιαίο κόστος εργασίας σε σχετικά χαμηλό επίπεδο, οπότε οι όποιες μισθολογικές αυξήσεις δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν την αύξηση της ΑΠΑ.

Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, όταν η ΠΣΣΙ εκφράζεται με βάση το Δείκτη Τιμών Καταναλωτή είναι σαφώς μικρότερη, αφού το 2022 η ελληνική οικονομία φαίνεται να βρίσκεται σε παρόμοιο επίπεδο με το 2002 (βλ. **Διάγραμμα 4.11**). Η βελτίωση τα προηγούμενα έτη ήταν αποτέλεσμα του αποπληθωρισμού και για αυτό το λόγο καταγράφεται χειροτέρευση της ανταγωνιστικότητας από το 2021, η οποία όμως περιορίζεται το τέλος του 2022.

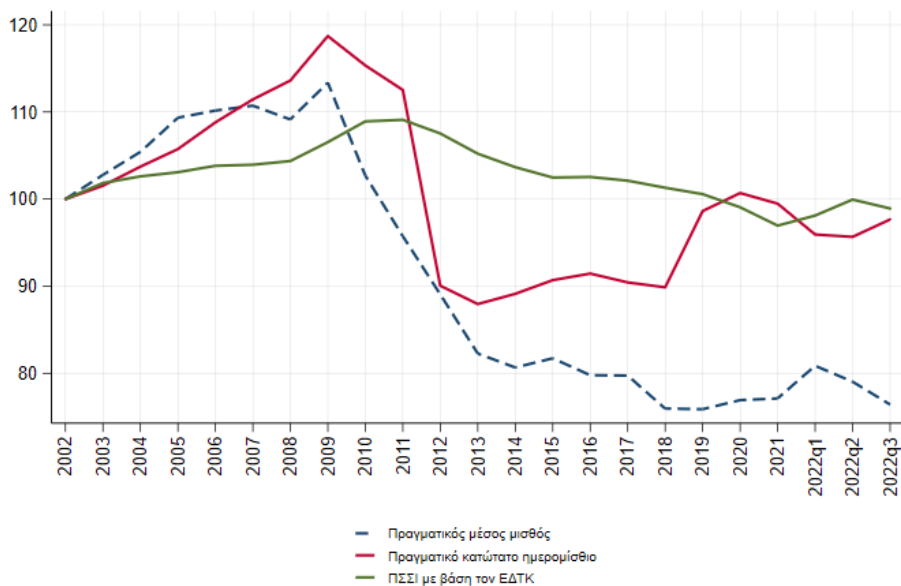
⁹ Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας δεν συνδέεται μόνο με το κόστος εργασίας, αλλά και άλλους παράγοντες, όπως το κόστος κεφαλαίου, το κόστος των ενδιάμεσων εισροών, αλλά και τις παραγωγικές επενδύσεις που βελτιώνουν την παραγωγικότητα.

Διάγραμμα 4.10 Μισθοί και ΠΣΣΙ με βάση το μοναδιαίο κόστος εργασίας

Πηγή: Eurostat

Διάγραμμα 4.11 Μισθοί και ΠΣΣΙ με βάση το δείκτη τιμών καταναλωτή

Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, Εθνικοί Λογαριασμοί

4.3.1 Πρόσφατες εξελίξεις: Πληθωρισμού και επιπτώσεις του

Το 2022 χαρακτηρίζεται κυρίως από τον πολύ υψηλό πληθωρισμό, ο οποίος είχε ξεκινήσει να αυξάνεται ραγδαία από το τελευταίο τρίμηνο του 2021. Από τον Απρίλιο και μέχρι και το Σεπτέμβριο ο πληθωρισμός ήταν διψήφιος αγγίζοντας το 12,1% τον Ιούνιο, το οποίο αποτελεί

ιστορικό υψηλό και κλείνοντας το έτος με μέσο πληθωρισμό τους τάξεως του 9,6%. Ο υψηλός πληθωρισμός έχει σοβαρές επιπτώσεις τόσο για το σύνολο της οικονομίας, αφού στο πλαίσιο του ευρώ καθιστά την Ελλάδα έναν σχετικά ακριβότερο προορισμό, αλλά και σε επίπεδο κατανάλωσης καθώς επιβαρύνει τα νοικοκυριά μειώνοντας την αγοραστική τους δύναμη και εξαντίζοντας τις όποιες μισθολογικές αυξήσεις δόθηκαν. Αντυστητα από τους λόγους που οδήγησαν στην εκτίναξη του πληθωρισμού, ο οποίος σε μεγάλο βαθμό μπορεί να χαρακτηριστεί εισαγόμενος, η αποκλιμάκωσή του δεν φαίνεται να είναι άμεση, επειδή συνήθως ο υψηλότερος πληθωρισμός καθίσταται και επίμονος (Kanellorou and Koutroulis, 2016). Είναι πάντως ενθαρρυντικό ότι από τον Οκτώβριο του 2022 καταγράφεται μια κάποια αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, αφού το τελευταίο τρίμηνο του 2022 ο μέσος πληθωρισμός ήταν 8,3% έναντι 11,7% του προηγούμενου τριμήνου.

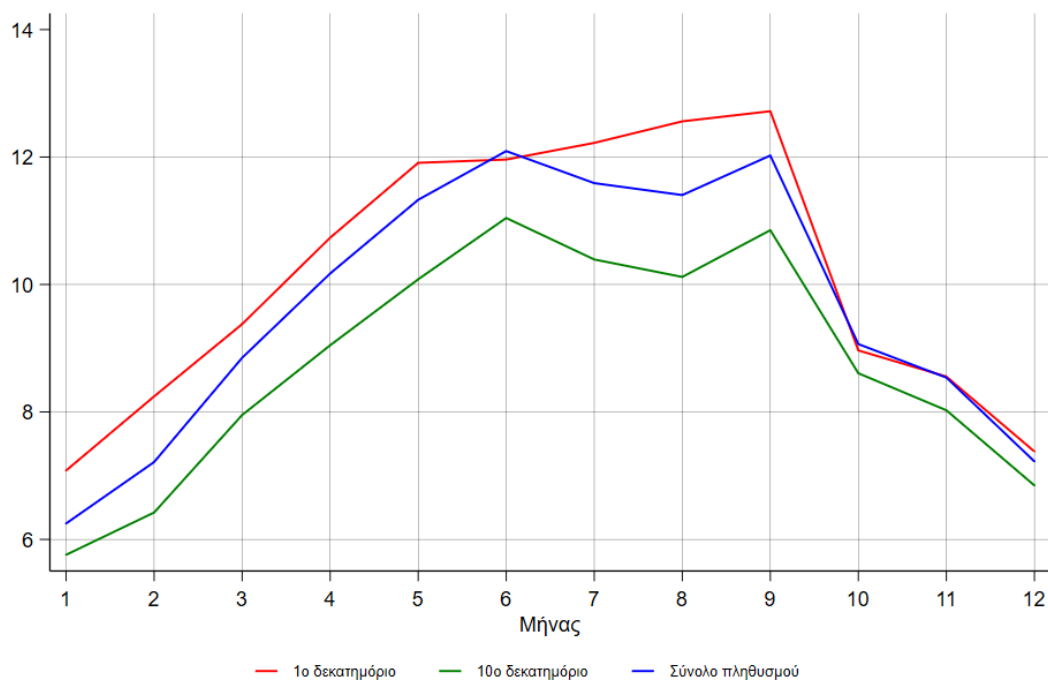
Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον πώς διαφοροποιείται η επίδραση του πληθωρισμού ανάλογα με τη θέση του κάθε νοικοκυριού στην εισοδηματική κατανομή. Στο **Διάγραμμα 4.12** απεικονίζεται η μηνιαία εξέλιξη του πληθωρισμού για το σύνολο του πληθυσμού και για το υψηλότερο και χαμηλότερο δεκατημόριο της εισοδηματικής κατανομής.

Η μηνιαία εξέλιξη του πληθωρισμού το 2022 δεν είναι ομοιογενής. Φαίνεται ότι την περίοδο που αυτός αύξανε, ο πληθωρισμός που αντιστοιχούσε στο χαμηλότερο δεκατημόριο (κόκκινη γραμμή) ήταν σαφώς υψηλότερος από τον γενικό πληθωρισμό (μπλε γραμμή). Σε αντιδιαστολή οι τιμές που αντιμετώπιζαν οι πλουσιότεροι ήταν χαμηλότερες (πράσινη γραμμή). Το φαινόμενο αυτό ισχύει και την περίοδο που ο πληθωρισμός σταθεροποιείται σε υψηλά επίπεδα, αν και καταγράφεται μια σύγκλιση του γενικού πληθωρισμού με αυτό του πρώτου δεκατημορίου. Στον αντίποδα όταν λαμβάνει χώρα η μικρή αποκλιμάκωση του πληθωρισμού το τελευταίο τρίμηνο του 2022, φαίνεται ότι ο γενικός πληθωρισμός συμπίπτει σε μεγάλο βαθμό με τον πληθωρισμό του χαμηλότερου εισοδηματικού δεκατημορίου, ενώ ο πληθωρισμός του υψηλότερου δεκατημορίου συνεχίζει να είναι μικρότερος.

Προκύπτει, λοιπόν, μία σημαντική επιβάρυνση για τους οικονομικά ασθενέστερους, η οποία εκδηλώνεται πιο έντονα όταν αυξάνεται ο πληθωρισμός.

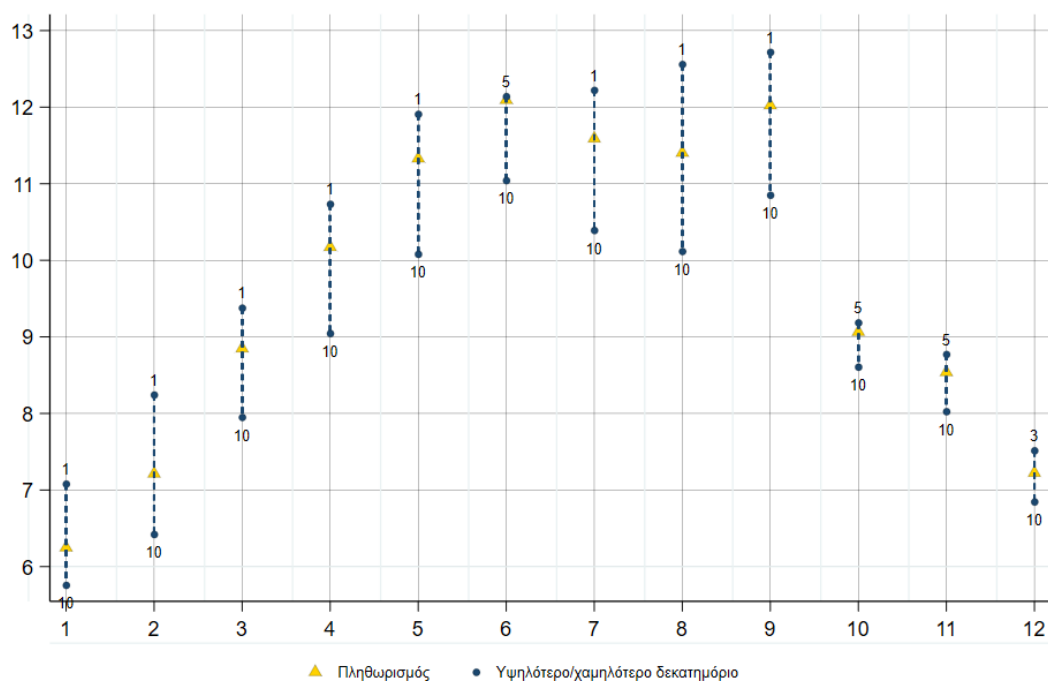
Καθ' όλο το 2022, με ελάχιστες εξαιρέσεις, τα νοικοκυριά που βρίσκονται σε χαμηλότερα δεκατημόρια, λόγω του συνδυασμού των προϊόντων που καταναλώνουν, επηρεάζονται περισσότερο από τον πληθωρισμό. Η επίδραση αυτή κάποιους μήνες είναι μικρότερη, ενώ κάποιους, κυρίως κατά την περίοδο αύξησης του πληθωρισμού, το πρώτο εξάμηνο του 2022, και σταθεροποίησής του σε πολύ υψηλά επίπεδα, το καλοκαίρι του 2022, είναι σαφώς μεγαλύτερη. (βλ. **Διάγραμμα 4.13**).

Διάγραμμα 4.12 Πληθωρισμός επιλεγμένων ομάδων, 2021

Πηγή: Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών, 2021, και ΔΤΚ, ΕΛΣΤΑΤ.

Διάγραμμα 4.13 Μηνιαίος πληθωρισμός ανά δεκατημόριο αγοραστικής δαπάνης

Πηγή: Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών, 2021, και ΔΤΚ, ΕΛΣΤΑΤ.

4.4 Κατώτατος μισθός και απασχόληση

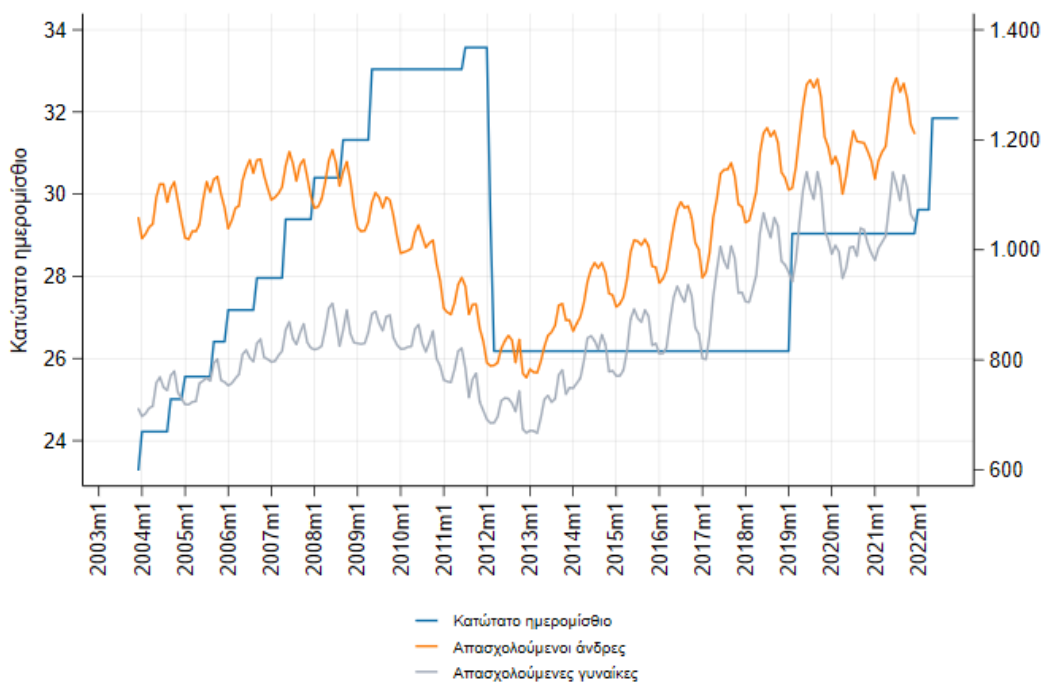
Ο τρόπος με τον οποίο ο κατώτατος μισθός επηρεάζει την απασχόληση αποτελεί ίσως το πιο σημαντικό ζήτημα όσον αφορά στην αξιολόγηση των αποφάσεων αναπροσαρμογής του. Το ερώτημα είναι πολύ σημαντικό μιας και τα όποια θετικά αποτελέσματα προκύψουν από μία αύξηση του κατώτατου μισθού σε μισθολογικούς όρους μπορούν να αντισταθμιστούν από πιθανές δυσμενείς επιδράσεις στην απασχόληση. Στην ενότητα αυτή χρησιμοποιούμε τα μηνιαία στοιχεία απασχόλησης του ΕΦΚΑ προκειμένου να εξετάσουμε τη σχέση μεταξύ απασχόλησης και κατώτατου μισθού και να δούμε πώς αυτή διαφοροποιείται ανάλογα με το μέγεθος των επιχειρήσεων και τη φάση του οικονομικού κύκλου.

Η διαχρονική εξέλιξη της απασχόλησης των ασφαλισμένων στο ΙΚΑ ανά φύλο, καθώς και του κατώτατου ημερομισθίου, για την περίοδο μεταξύ Δεκεμβρίου 2003 και Δεκεμβρίου 2021 παρουσιάζονται στο **Διάγραμμα 4.14**. Φαίνεται ότι τόσο οι κατώτατοι μισθοί όσο και η απασχόληση αυξάνονταν μέχρι περίπου το 2008, όταν και η ελληνική οικονομία αναπτυσσόταν. Από την αρχή της οικονομικής κρίσης η απασχόληση άρχισε να μειώνεται, ιδιαίτερα για τους άνδρες, ενώ οι κατώτατοι μισθοί ανέβηκαν, έστω λίγο, λόγω των ήδη συμφωνημένων αυξήσεων στην Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας, και μετέπειτα παρέμειναν αμετάβλητοι. Τον Φεβρουάριο του 2012, οι κατώτατοι μισθοί μειώθηκαν σημαντικά, οπότε η απασχόληση των ασφαλισμένων στο ΙΚΑ και για τα δύο φύλα, με κάποια μικρή χρονική υστέρηση, εμφάνισε αξιόλογη και συστηματική ανάκαμψη. Αξιοσημείωτο είναι ότι μετά την αξιόλογη αύξηση του κατώτατου μισθού τον Φεβρουάριο του 2019, η οποία περιορίστηκε κυρίως στους χαμηλόμισθους, η απασχόληση, τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες, συνέχισε την ανοδική της πορεία ουσιαστικά μέχρι την εκδήλωση της πανδημίας τον Μάρτιο του 2020. Το καλοκαίρι του 2020 καταγράφεται μια μικρή ανάκαμψη, η οποία δεν είναι ικανή να απορροφήσει πλήρως τις επιπτώσεις της πανδημίας. Εντούτοις η απασχόληση συνεχίζει την ανοδική της πορεία το 2021, ενώ τα δεδομένα από το Π/Σ Εργάνη για το 2022 δείχνουν μια παρόμοια εικόνα όσον αφορά στην αύξηση της απασχόλησης.

Αξίζει πάντως να επισημάνουμε ότι παρά τη διπλή αύξηση του κατώτατου μισθού τον Ιανουάριο και τον Μάιο, οι ευνοϊκές εξελίξεις αναφορικά με τη συνολική μισθωτή απασχόληση το 2022 συνεχίζονται. Ειδικότερα καταγράφεται αύξηση της (μισθωτής) απασχόλησης και μείωση του αριθμού των ανέργων, μειώνοντας αξιόλογα το ποσοστό ανεργίας κατά περίπου δύο ποσοστιαίες μονάδες. Ενθαρρυντικό είναι επίσης ότι το 2022 οι προσλήψεις αυξήθηκαν στις 2.911χιλ. (2021: 2.395χιλ.) κυρίως ως αποτέλεσμα των προσλήψεων στον κλάδο του τουρισμού. Εξάλλου, το 2022 δημιουργήθηκαν σχεδόν 73χιλ. νέες θέσεις εργασίας, αριθμός αισθητά μικρότερος σε σχέση με το 2021, οπότε οι νέες θέσεις εργασίας ήταν 133χιλ. Φαίνεται λοιπόν ότι το 2022 υπάρχει μια επιβράδυνση στο ρυθμό δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Βέβαια το 2021 είναι το πρώτο έτος μετά την πανδημία, οπότε η αύξηση των προσλήψεων σε κάποιο βαθμό ήταν επακόλουθο των μειωμένων προσλήψεων του 2020.

Αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετημένου κατώτατου μισθού και ημερομισθίου

Από αυτά τα δεδομένα, λοιπόν, εμφανίζεται μία μάλλον αρνητική σχέση μεταξύ του επιπέδου της απασχόλησης και του ύψους του κατώτατου μισθού, της οποίας η ένταση μπορεί να διαφοροποιείται μεταξύ περιόδων ύφεσης και ανάπτυξης.

Διάγραμμα 4.14 Απασχόληση ανά φύλο και κατώτατο ημερομίσθιο

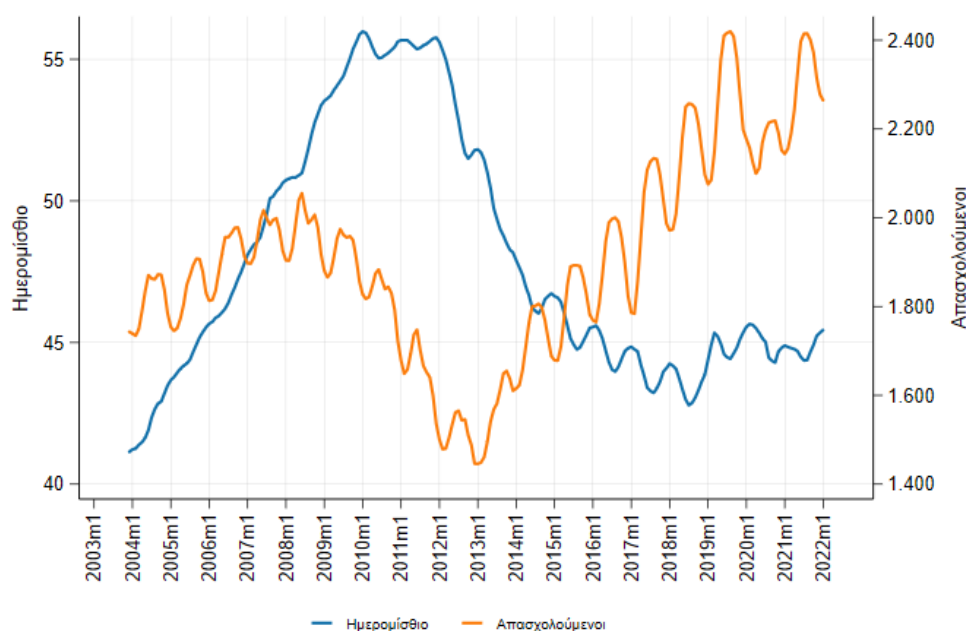
Πηγή: Μηνιαία δελτία απασχόλησης ΕΦΚΑ.

Ενδιαφέρουσα είναι και η σχέση μεταξύ απασχόλησης και μέσου μισθού όπως προκύπτει από τη διαχρονική εξέλιξη των δύο μεγεθών (**Διάγραμμα 4.15**). Παρατηρούμε ότι η ανάκαμψη της μισθωτής απασχόλησης στην πρόσφατη οικονομική κρίση ξεκίνησε, αφότου οι μέσοι μισθοί άρχισαν να μειώνονται. Σε αυτό σημαντικό ρόλο έπαιξε τόσο η μείωση του κατώτατου μισθού το 2012, καθώς και η νομοθετική κατάργηση της μετενέργειας των ΣΣΕ σε συνδυασμό με την αύξηση των επιχειρησιακών συμβάσεων. Η αρνητική σχέση της απασχόλησης και των μέσων ημερομισθίων διαφοροποιείται ανάλογα και με το μέγεθος της επιχείρησης. Είναι ενδεικτικό ότι για τις επιχειρήσεις με περισσότερους από δέκα εργαζόμενους, η αρνητική σχέση απασχόλησης και μισθών είναι αρκετά παρόμοια με την αντίστοιχη για το σύνολο της μισθωτής απασχόλησης¹⁰. Στον αντίποδα, στις μικρές επιχειρήσεις η σχέση μεταξύ απασχόλησης και μέσων μισθών παρουσιάζεται αρνητική από το 2012 και μετά. Αξίζει, βέβαια, να αναφέρουμε ότι ο μέσος μισθός στις πολύ μικρές επιχειρήσεις, είναι σαφώς μικρότερος από τον αντίστοιχο των μεγάλων επιχειρήσεων και

¹⁰ Ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ του ύψους του μέσου μισθού και των ασφαλισμένων μισθωτών του ιδιωτικού τομέα στον ΕΦΚΑ για το σύνολο των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα για την περίοδο από τον Δεκέμβριο του 2013 έως και τον Δεκέμβριο του 2021 είναι -0,4624, ενώ για τις επιχειρήσεις με προσωπικό άνω των δέκα ατόμων εκτιμάται σε -0,3287 και σε αμφότερες τις περιπτώσεις στατιστικά σημαντικός.

μειώθηκε σημαντικά από το 2012, μετά τη μείωση του κατώτατου, δείχνοντας πόσο διαδεδομένη είναι η χρήση του τελευταίου, όπως άλλωστε φάνηκε και από την εκεί υψηλή τιμή του δείκτη Kaitz. Η ένταση της σχέσης μεταξύ απασχόλησης και μέσου μισθού διαφέρει και ανάλογα με την ένταση της εργασίας, αν πρόκειται δηλαδή για εργαζόμενο με πλήρη ή μερική απασχόληση. Αν και στις δύο περιπτώσεις η σχέση είναι αρνητική και στατιστικά σημαντική, για τους απασχολούμενους με καθεστώς μερικής απασχόλησης φαίνεται να είναι πιο στενή¹¹.

Διάγραμμα 4.15 Μέσο ημερομίσθιο και συνολική απασχόληση

Πηγή:

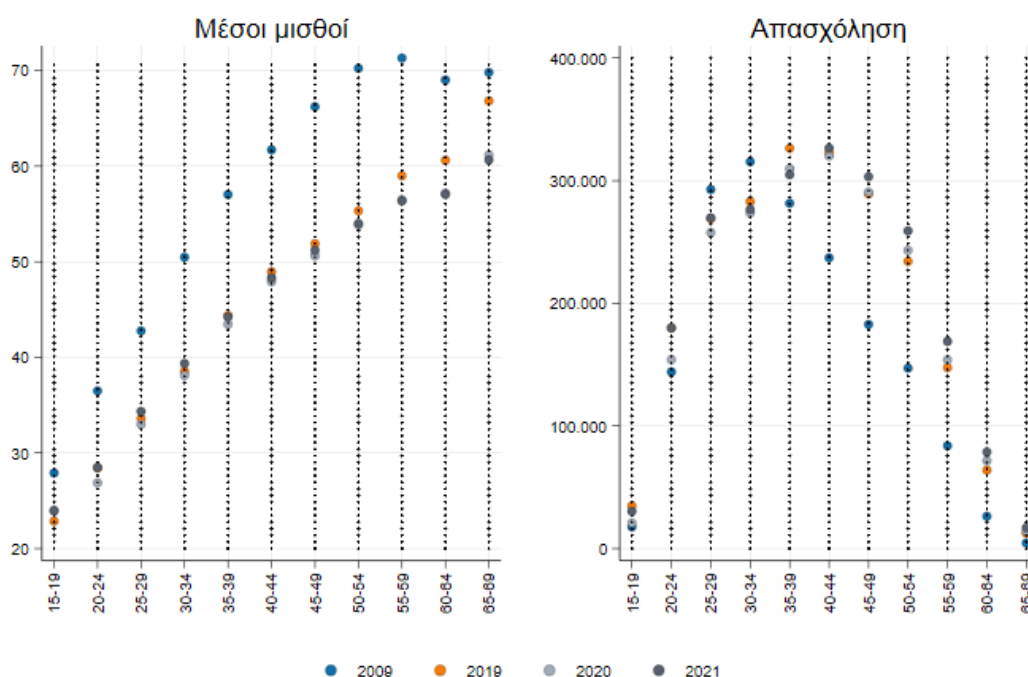
Μηνιαία δελτία απασχόλησης ΙΚΑ-ETAM και ΕΦΚΑ.

Ένα επιπλέον ενδιαφέρον στοιχείο έχει να κάνει με την εξέλιξη της απασχόλησης σε συνάρτηση και με την αντίστοιχη των μέσων μισθών ανά ηλικιακή ομάδα (βλ. **Διάγραμμα 4.16**). Παρατηρούμε ότι μεταξύ 2009 και 2019 οι μισθοί μειώθηκαν για όλες τις ηλικιακές ομάδες παραμένοντας μειωμένοι και τα επόμενα έτη. Συγχρόνως η απασχόληση αυξήθηκε για όλες τις ηλικίες, με εξαίρεση τις ηλικίες 25 έως 34, όπου καταγράφεται μείωση της απασχόλησης. Σε κάποιο βαθμό η τελευταία μείωση μπορεί να οφείλεται και στο ότι οι απασχολούμενοι πάνω, αλλά κοντά στα 25 έτη, συναγωνίζονται με αυτούς κάτω από τα 25, οι οποίοι λόγω και του διαφορετικού κατώτατου μισθού είχαν χαμηλότερο μισθολογικό κόστος. Την υπόθεση αυτή ενισχύει και η αύξηση των απασχολούμενων ηλικίας 20 έως 24 ετών μεταξύ 2009 και 2021. Αντιθέτως, μεταξύ 2018 και 2019, στις πιο μεγάλες ηλικίες, που

¹¹ Ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ συνολικής απασχόλησης και μέσων μισθών για τους εργαζόμενους με πλήρη απασχόληση είναι -0,4818 και για τους απασχολούμενους με μερική απασχόληση -0,7497.

λάμβαναν υψηλότερους μέσους μισθούς και είχαν μικρότερες μισθολογικές αυξήσεις λόγω της αύξησης του κατώτατου μισθού, η απασχόληση ενισχύεται ενώ το ίδιο συμβαίνει και μεταξύ 2019 και 2021 οπότε οι μέσοι μισθοί για τους μεγαλύτερους ηλικιακά είτε παρέμειναν σταθεροί είτε μειώθηκαν. Όλα αυτά συνηγορούν ότι η απασχόληση και οι μισθοί συσχετίζονται συστηματικά αρνητικά.

Διάγραμμα 4.16 Μέσοι μισθοί και απασχολούμενοι ανά ηλικία

Πηγή: Μηνιαία δελτία απασχόλησης ΕΦΚΑ. Οι μισθοί και οι απασχολούμενοι αφορούν το σύνολο των ασφαλισμένων, εκτός από οικοδομικά έργα, για το Δεκέμβριο κάθε έτους.

Ελαστικότητα απασχόλησης και κατώτατου μισθού

Από την προηγούμενη περιγραφική ανάλυση η σχέση μεταξύ απασχολούμενων μισθωτών του ιδιωτικού τομέα και του ύψους του κατώτατου μισθού αναμένεται αρνητική, ενώ φαίνεται να είναι πιο έντονη για τις μικρές επιχειρήσεις (επιχειρήσεις με λιγότερο από 10 απασχολούμενους)¹². Για την ακριβή εξειδίκευση της σχέσης μεταξύ της απασχόλησης των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα και του κατώτατου μισθού εκτιμάται η ελαστικότητα της απασχόλησης ως προς τον κατώτατο μισθό. Ειδικότερα, εκτιμώντας συναρτήσεις απασχόλησης για το σύνολο των μισθωτών του ΕΦΚΑ προκύπτει ότι η ελαστικότητα απασχόλησης ως προς τον ελάχιστο μισθό είναι αρνητική και στατιστικά σημαντική και

¹² Παρόμοια αρνητική σχέση μεταξύ της απασχόλησης των ασφαλισμένων μισθωτών του ΕΦΚΑ και του ύψους του κατώτατου μισθού έχουν βρει οι Μελέτες του ΚΕΠΕ (2018, 2021), με στοιχεία από τον ΕΦΚΑ για παλαιότερα έτη.

Αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετημένου κατώτατου μισθού και ημερομισθίου

εκτιμάται σε -0,094. Αυτό πρακτικά δείχνει ότι μια ενδεχόμενη αύξηση των ελάχιστων μισθών κατά 10%, *ceteris paribus* δηλαδή χωρίς να λαμβάνονται υπόψη μεταβολές στην παραγωγή, θα οδηγήσει σε απώλεια περίπου 22 χιλιάδων θέσεων εργασίας λαμβάνοντας υπόψη την απασχόληση του 2022 από τους ετήσιους πίνακες του Π/Σ Εργάνη.

Όσον αφορά στο μέγεθος των επιχειρήσεων οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι οι μικρές επιχειρήσεις (μέχρι 10 άτομα) είναι πιο ευαίσθητες σε μεταβολές του κατώτατου μισθού από το σύνολο των επιχειρήσεων, αφού η ελαστικότητα απασχόλησής τους ως προς τον ελάχιστο μισθό ανέρχεται στο -0,168. Αντίθετα στις μεγάλες επιχειρήσεις (10 άτομα και άνω) η σχέση μεταξύ απασχόλησης και κατώτατου μισθού προκύπτει στατιστικά μη σημαντική σε επίπεδο 5%, αλλά όχι και στο 10%. Η διαφοροποίηση της επίδρασης του κατώτατου μισθού ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης συνάδει και με το μέγεθος του δείκτη Kaiz, ο οποίος είναι αισθητά υψηλότερος στις μικρές επιχειρήσεις. Επομένως, οι αυξήσεις στον ελάχιστο μισθό θα επιβαρύνουν τις μικρές και οριακές επιχειρήσεις, ενώ φαίνεται να μην επηρεάζουν ιδιαίτερα τις μεγάλες, οι οποίες μπορούν ευκολότερα να απορροφήσουν το όποιο συνεπαγόμενο για αυτές αυξημένο κόστος εργασίας.

Αυτό επιβεβαιώνεται και από τα στοιχεία της Εργάνης για το 2022, όπου φαίνεται ότι οι μικρές επιχειρήσεις αύξησαν τους μισθούς τους σχετικά περισσότερο από τις μεγάλες, οι οποίες όμως ήδη πλήρωναν υψηλότερους μισθούς.

Πίνακας 4.9: Ελαστικότητα απασχόλησης ως προς κατώτατο μισθό

	Συνολική απασχόληση	Άνδρες	Γυναίκες	Μικρές επιχειρήσεις	Μεγάλες επιχειρήσεις
Ln(mw)	-0.094*	-0.112*	-0.065	-0.168**	0,101
	(-2.12)	(-2.48)	(-1.25)	(-2.89)	(1,82)
N	205	205	205	144	144

Πηγή: Μηνιαία δελτία απασχόλησης ΕΦΚΑ.

Σημειώσεις: Περίοδος εκτιμήσεων 2003m12-2020m12/2009m1-2020m12 για μικρές μεγάλες επιχειρήσεις. Όλες οι παλινδρομήσεις έχουν εκτιμηθεί με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων και έχουν χρησιμοποιηθεί τυπικά σφάλματα τύπου Newey-West. Έκτος από το λογάριθμο του κατώτατου μισθού περιλαμβάνονται επίσης ο αριθμός των επιχειρήσεων, η μηνιαία μεταβολή του ΑΕΠ, ψευδομεταβλητές για το τρίμηνο, η τάση και το τετράγωνό της. Όλες οι συνεχείς μεταβλητές είναι σε λογάριθμο και ο συντελεστής του είναι η αντίστοιχη ελαστικότητα.

t-statistics στις παρενθέσεις. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Μια ενδιαφέρουσα διάσταση της σχέσης μεταξύ του κατώτατου μισθού και της απασχόλησης είναι πώς αυτή διαφοροποιείται για διαφορετικά επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης. Στο **Διάγραμμα 4.17** καταγράφεται η ελαστικότητα της απασχόλησης ως προς

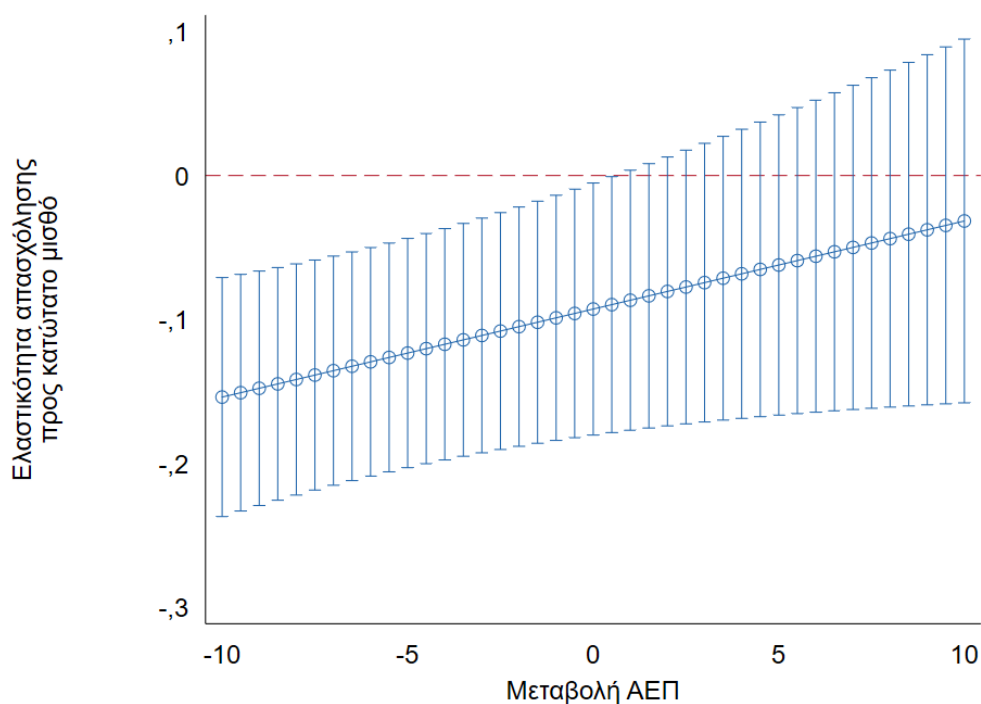
τον κατώτατο μισθό για μεταβολές του ΑΕΠ από -10 έως 10%. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις η επίδραση του κατώτατου μισθού σε περιόδους βαθιάς ύφεσης μπορεί να φτάσει μέχρι και -1,5, ενώ όσο καλυτερεύουν οι προοπτικές ανάπτυξης η επίδραση του κατώτατου μισθού αποδυναμώνεται, αν και συνεχίζει να είναι αρνητική. Είναι ενδιαφέρον ότι μόνο όταν το ΑΕΠ φτάσει σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, και ειδικότερα ξεπεράσει το 0,5%, ο κατώτατος μισθός φαίνεται να μην έχει κάποια στατιστικά σημαντική επίδραση στην απασχόληση. Το εύρημα αυτό σε κάποιο βαθμό εξηγεί γιατί οι αυξήσεις του 2022 δεν φαίνεται να επηρέασαν σημαντικά την απασχόληση.

Αξίζει πάντως να επισημάνουμε ότι η επίδραση μιας αύξησης του κατώτατου μισθού στην απασχόληση, σε αντίθεση με την αντίστοιχη στους μέσους μισθούς, θα εκδηλωθεί με σημαντική καθυστέρηση, και μπορεί να καμουφλαριστεί από μεταβολές στις ώρες απασχόλησης. Επιπλέον, το ότι η αύξηση του κατώτατου μισθού το 2022 δεν φαίνεται να επηρέασε το ύψος της συνολικής απασχόλησης δεν σημαίνει απαραίτητα ότι δεν επηρέασε και το ρυθμό με τον οποίο η απασχόληση αυξανόταν. Δεδομένου ότι ο κατώτατος μισθός επηρεάζει τον μέσο και αυτός με τη σειρά του το σχετικό ρυθμό μεταβολής της απασχόλησης κάθε κλάδου, ο ρυθμός αύξησης της απασχόλησης πιθανόν να ανακόπηκε και λόγω της αύξησης του κατώτατου μισθού το 2022¹³.

Είναι ενδεικτικό ότι αν επαναλάβουμε την ίδια άσκηση για τις μικρές επιχειρήσεις η επίδραση του κατώτατου μισθού είναι αρνητική κοντά στο -0,17 και καθίσταται στατιστικά ασήμαντη όταν η μεταβολή του ΑΕΠ φτάνει περίπου στο 5%. Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό ότι οι μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούν το 85% των εργοδοτών, αλλά απασχολούν το 26% των μισθωτών, είναι ευαίσθητες σε μεταβολές του κατώτατου μισθού ακόμα και σε περιόδους ανάπτυξης πιθανόν λόγω των μικρότερων δυνατοτήτων αντίδρασης σε μεταβολές του μισθολογικού κόστους τους, το οποίο συνδέεται στενά με το ύψος του κατώτατου μισθού.

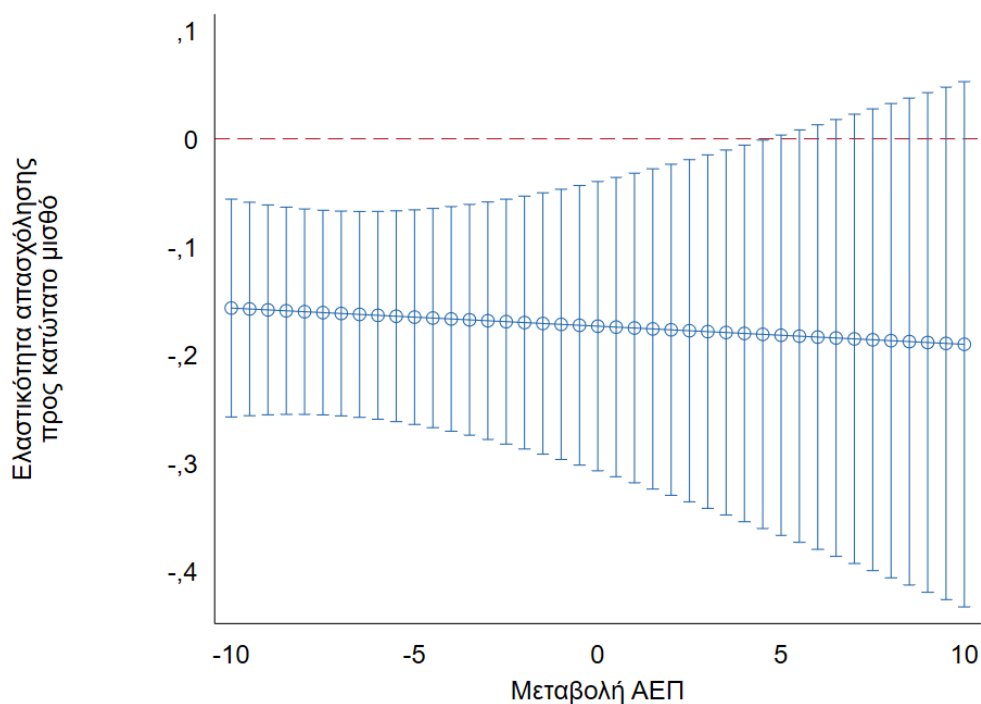
¹³ Οι σημαντικές εξωγενείς επιδράσεις που έλαβαν χώρα από το 2020 και εντεύθεν (πανδημία, εισβολή στην Ουκρανία και δυσθεώρητη αύξηση του πληθωρισμού) δημιουργούν σημαντικό βαθμό ανασφάλειας και αβεβαιότητας και ως εκ τούτου αυτά θα πρέπει να συνυπολογίζονται στην ερμηνεία των παραπάνω αποτελεσμάτων.

Διάγραμμα 4.17 Επίδραση του κατώτατου μισθού στη συνολική απασχόληση ανάλογα το μέγεθος της μεταβολής του ΑΕΠ

Πηγή: Μηνιαία δελτία απασχόλησης ΕΦΚΑ.

Διάγραμμα 4.18 Επίδραση του κατώτατου μισθού στη απασχόληση των μικρών επιχειρήσεων ανάλογα το μέγεθος της μεταβολής του ΑΕΠ

Πηγή: Μηνιαία δελτία απασχόλησης ΕΦΚΑ.

Συνοψίζοντας, προκύπτει ότι η σχέση μεταξύ απασχόλησης και κατώτατων ημερομισθίων είναι μάλλον αρνητική, και η συσχέτιση των δύο διαφοροποιείται ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης, τον τύπο απασχόλησης (πλήρης ή μερική απασχόληση) και την ηλικία των εργαζομένων. Επίσης, μια σημαντική διάσταση είναι ο κλάδος που δραστηριοποιείται η κάθε επιχείρηση, καθώς κλάδοι με χαμηλό μέσο μισθό έχουν υψηλότερο μερίδιο στη συνολική απασχόληση, αλλά και ευαισθησία στη μεταβολή της, λόγω αλλαγών στο κατώτατο ημερομίσθιο.

Η οικονομετρική ανάλυση έδειξε ότι η σχέση της απασχόλησης με τον κατώτατο μισθό είναι αρνητική για το σύνολο της απασχόλησης, ωστόσο συγκεντρώνεται στις μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες επιβαρύνονται περισσότερο από μια αύξησή του. Επίσης, η ένταση της σχέσης κατώτατων μισθών και απασχόλησης διαφοροποιείται ανάλογα με την οικονομική συγκυρία. Ειδικότερα, σε περιόδους ύφεσης, αύξηση του κατώτατου μισθού εκτιμάται ότι θα έχει αρνητική επίδραση στη συνολική απασχόληση, ενώ η αρνητική σχέση των δύο καθίσταται αμελητέα μόνο όταν το ΑΕΠ μεταβάλλεται με αξιόλογους θετικούς ρυθμούς. Επιπλέον, για τις μικρές επιχειρήσεις η αύξηση του ΑΕΠ θα πρέπει να ξεπερνά το 5%, προκειμένου τα αποτελέσματα στην απασχόληση να μην προκύπτουν στατιστικά σημαντικά. Αξίζει να επισημάνουμε ότι η αρνητική επίδραση του κατώτατου μισθού μπορεί να εκδηλωθεί και ως επιβράδυνση της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και όχι αποκλειστικά ως μείωση της απασχόλησης (απολύσεις), όπως φαίνεται ότι έγινε το 2022.

Συνεπώς, οι όποιες αποφάσεις αναφορικά με αύξηση του κατώτατου μισθού εκτός από το ότι θα πρέπει να είναι συμβατές με τις εξελίξεις της παραγωγικότητας, προκειμένου το όποιο αρνητικό τους αποτέλεσμα στην απασχόληση να είναι χαμηλής έντασης, θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη και το ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον και να αποφεύγονται σε περιόδους ύφεσης. Στη σημερινή συγκυρία οι ευνοϊκές προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, λόγω και των υψηλών ιδιωτικών εγχωρίων και ξένων άμεσων επενδύσεων, των ενισχύσεων από το Ταμείο Ανάκαμψης, της ανάκαμψης της κατανάλωσης και του τουρισμού, που οδηγούν στην εκτίμηση για αύξηση του ΑΕΠ το 2022 περίπου στο 6% και εν αναμονή της ανάκτησης της επενδυτικής βαθμίδας, δημιουργούν τις βάσεις για μια αναγκαία αύξηση των κατώτατων αμοιβών, κυρίως λόγω διάβρωσής τους από τον υψηλό πληθωρισμό. Εντούτοις, η όποια αύξηση θα πρέπει να είναι λελογισμένη καθώς το 2023 θα είναι έτος χαμηλής ανάπτυξης και υπό το φόβο οι αυξημένοι μισθοί να ανατροφοδοτήσουν τον πληθωρισμό δημιουργώντας ένα σπιράλ αυξήσεων μισθών-τιμών.

4.5 Πιθανότητα απασχόλησης με τον κατώτατο μισθό

Ένα ενδιαφέρον ερώτημα που ανακύπτει είναι ποια είναι η πιθανότητα κάποια θέση απασχόλησης να αφορά θέση η οποία αμείβεται με τον κατώτατο μισθό, καθώς και ποια η

πιθανότητα μία νέα πρόσληψη να αφορά σε εργαζόμενο που αμείβεται με τον κατώτατο μισθό.

Προκειμένου να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα αξιοποιούμε δεδομένα από το Π/Σ Εργάνη από τους ετήσιους πίνακες προσωπικού και από τις μηνιαίες ροές. Ειδικότερα, υπολογίζουμε τις παραπάνω πιθανότητες εκτιμώντας κατάλληλα οικονομετρικά υποδείγματα (Logit) που περιλαμβάνουν ατομικά χαρακτηριστικά (φύλο, ηλικία), καθώς και χαρακτηριστικά που αφορούν την εργασία του ατόμου (τόπος εργασίας, μέγεθος επιχείρησης που εργάζεται, κλάδος απασχόλησης, κ.ά.) ως ανεξάρτητες μεταβλητές. Με τον τρόπο αυτό ποσοτικοποιείται η επίδραση κάθε εξεταζόμενου παράγοντα και ελέγχεται η στατιστική του σημαντικότητα.

Ο Πίνακας Α 1 καταγράφει τις οριακές επιδράσεις της κάθε ανεξάρτητης μεταβλητής στην πιθανότητα κάποια θέση απασχόλησης να αφορά θέση μισθωτού που αμείβεται με τον κατώτατο μισθό. Οι εν λόγω επιδράσεις έχουν υπολογιστεί για την περίοδο 2016-2022, καθώς και για το 2022, που αφορά το πιο πρόσφατο έτος για το οποίο υπάρχει διαθέσιμη πληροφόρηση.

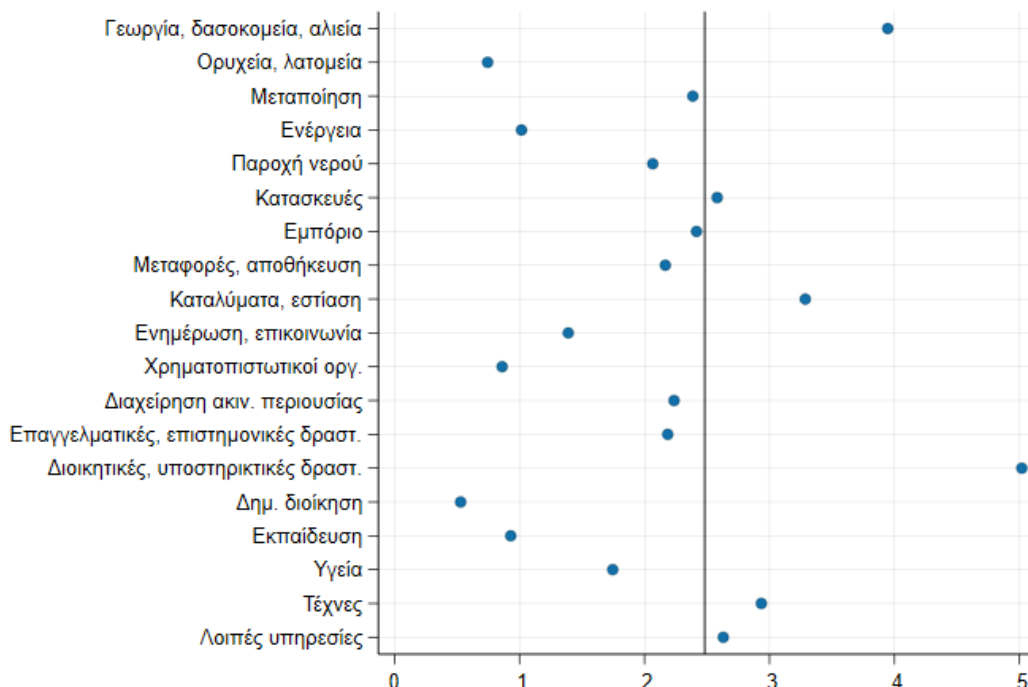
Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η πιθανότητα μειώνεται όσο αυξάνεται η ηλικία του εργαζόμενου, γεγονός αναμενόμενο, καθώς ο κατώτατος μισθός αφορά συχνότερα νέους εργαζόμενους. Το φύλο προκύπτει ως μη στατιστικά σημαντικό το 2022, ενώ καταγράφονται και σημαντικές περιφερειακές διαφοροποιήσεις. Ειδικότερα, η πιθανότητα απασχόλησης στον κατώτατο μισθό σε σχέση με την Αττική (περιφέρεια σύγκρισης) είναι χαμηλότερη μόνο στα νησιά του Αιγαίου. Στον αντίποδα, η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος καταγράφει την υψηλότερη πιθανότητα κάποια θέση απασχόλησης να αμείβεται με τον κατώτατο μισθό.

Όπως είναι αναμενόμενο, μια θέση μερικής απασχόλησης ή εκ περιτροπής είναι πιο πιθανό να είναι θέση με τις κατώτατες αμοιβές, ενώ η διάρκεια του συμβολαίου απασχόλησης δεν φαίνεται να έχει στατιστικά σημαντική επίδραση στην εξεταζόμενη πιθανότητα. Η πιθανότητα αυξάνει όταν η θέση εργασίας είναι σε μικρή επιχείρηση. Μάλιστα, το μέγεθος της επιχείρησης προκύπτει ως ο πιο σημαντικός προσδιοριστικός παράγοντας της πιθανότητας κάποιος να αμείβεται με τον κατώτατο μισθό. Ως εκ τούτου ενισχύεται το προηγούμενο εύρημα ότι ο κατώτατος μισθός είναι ιδιαίτερα διαδομένος στις μικρές επιχειρήσεις και όποια αύξησή του θα ασκήσει μεγαλύτερη πίεση σε αυτές.

Επιπλέον, σημαντικό ρόλο παίζουν ο κλάδος δραστηριότητας του εργοδότη. Οι πιθανότητες απασχόλησης σε θέση με τις κατώτατες αμοιβές απεικονίζεται στο Διάγραμμα 4.19. Παρατηρούμε ότι έξι κλάδοι έχουν μέση εκτιμώμενη πιθανότητα απασχόλησης με τον κατώτατο μισθό υψηλότερη από τη μέση (κάθετη γραμμή). Η υψηλότερη πιθανότητα εντοπίζεται στον κλάδο διοικητικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες και στον αντίποδα η χαμηλότερη στη δημόσια διοίκηση. Κλάδοι, όπως η μεταποίηση και το εμπόριο, βρίσκονται

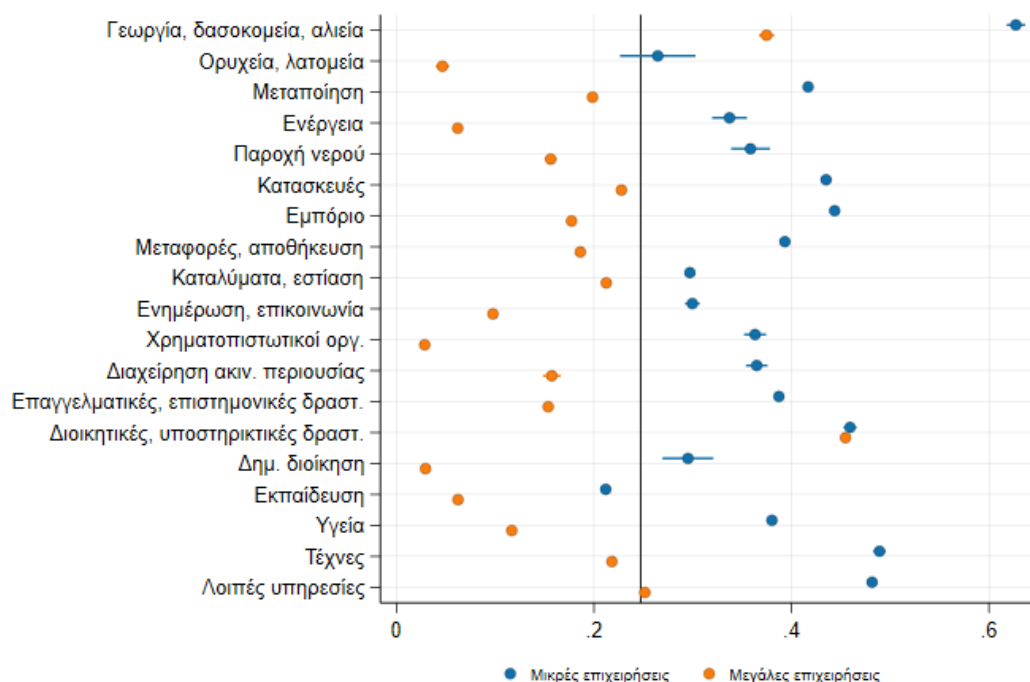
οριακά χαμηλότερα από τη μέση πιθανότητα καταδεικνύοντας ότι οι χαμηλόμισθες θέσεις είναι διαδομένες και εκεί.

Διάγραμμα 4.19 Πιθανότητα απασχόλησης με τον κατώτατο μισθό ανά κλάδο

Πηγή: Π/Σ Εργάνη, 2022

Είναι ενδιαφέρουσα και η κλαδική διαφοροποίηση όταν συνδυάζεται με το μέγεθος της επιχείρησης (βλ. Διάγραμμα 4.20). Όταν λαμβάνεται υπ' όψιν το μέγεθος της κάθε επιχείρησης, παρατηρούμε ότι σε όλους τους κλάδους η πιθανότητα απασχόλησης με τον κατώτατο μισθό είναι σαφώς υψηλότερη για τις μικρές επιχειρήσεις. Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί το μέγεθος της διαφοράς στην πιθανότητα μεταξύ των επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου, το οποίο σε ορισμένες περιπτώσεις είναι ιδιαίτερα μεγάλο (χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί) ενώ σε κάποιες στατιστικά ασήμαντο (Διοικητικές, υποστηρικτικές υπηρεσίες).

Διάγραμμα 4.20 Πιθανότητα απασχόλησης με τον κατώτατο μισθό ανά κλάδο και μέγεθος επιχείρησης

Πηγή: Π/Σ Εργάνη, 2022

Αναφορικά με την πιθανότητα πρόσληψης με τον κατώτατο μισθό (βλ. **Πίνακας Α 2**), αυτή φαίνεται να μειώνεται όσο αυξάνεται η ηλικία. Στον αντίποδα, οι νεοπροσλαμβανόμενες γυναίκες καταγράφουν υψηλότερη πιθανότητα να αμείβονται με τον κατώτατο μισθό έναντι των ανδρών. Οι προσλήψεις με τον κατώτατο μισθό σε σχέση με την Αττική προκύπτουν χαμηλότερες μόνο στο Ιόνιο, την Κρήτη και στα νησιά του Αιγαίου. Η πιο πιθανή εξήγηση έχει να κάνει ότι σε αυτές τις περιφέρειες οι περισσότερες προσλήψεις αφορούν τον κλάδο του τουρισμού, όπου λόγω της κλαδικής συλλογικής σύμβασης που τον διέπει, οι αμοιβές που καταβάλλονται είναι υψηλότερες από τον κατώτατο μισθό.

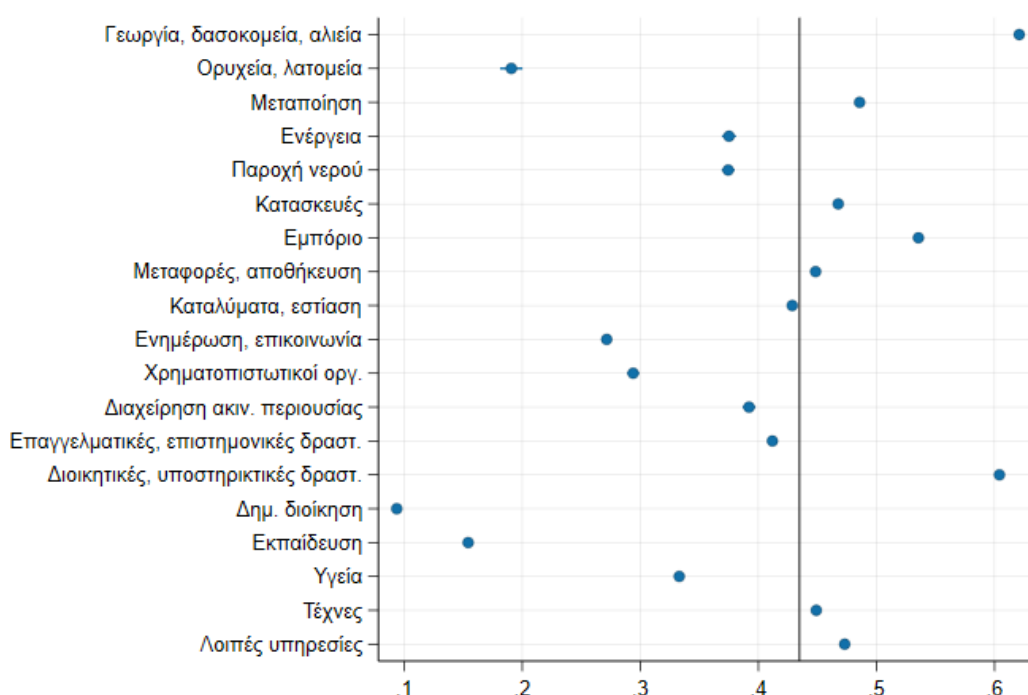
Η πιθανότητα πρόσληψης με τον κατώτατο απεικονίζεται στο Διάγραμμα 4.21. Παρατηρούμε ότι η υψηλότερη πιθανότητα καταγράφεται στον πρωτογενή τομέα, καθώς και στις διοικητικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες, ενώ η χαμηλότερη στη δημόσια διοίκηση. Υψηλότερη πιθανότητα να αμείβονται με τον κατώτατο μισθό, έναντι της μέσης, έχουν οι νεοπροσλαμβανόμενοι στη μεταποίηση, τις κατασκευές, το εμπόριο, τις μεταφορές και την αποθήκευση, τις τέχνες και τις λοιπές υπηρεσίες. Προκύπτει, λοιπόν, ότι σημαντική μερίδα των κλάδων χρησιμοποιεί τον κατώτατο μισθό στις νέες προσλήψεις που κάνει.

Οι νέες προσλήψεις με ελαστικές μορφές απασχόλησης είναι πιο πιθανό να αμείβονται με τις ελάχιστες αμοιβές. Ειδικότερα, όσοι προσλαμβάνονται με το καθεστώς μερικής απασχόλησης η πιθανότητα να αμείβονται με τον κατώτατο μισθό είναι σχεδόν 16

ποσοστιαίες μονάδες μεγαλύτερη από όσους προσλαμβάνονται με πλήρη απασχόληση. Ενδιαφέρον είναι ότι οι προσλήψεις ορισμένου χρόνου έχουν μικρότερη πιθανότητα να αφορούν θέσεις με τον κατώτατο μισθό. Επίσης, η πιθανότητα αυξάνεται όταν η πρόσληψη γίνεται σε μικρή επιχείρηση.

Τέλος, φαίνεται ότι οι προσλήψεις με τον κατώτατο μισθό είναι λιγότερο πιθανές το 2022 έναντι του 2020, ενώ προκύπτει και κάποια εποχικότητα, αφού στο δεύτερο μισό του έτους είναι λιγότερο πιθανό να αφορούν θέσεις εργασίας με τις κατώτατες αμοιβές.

Διάγραμμα 4.21 Πιθανότητα πρόσληψης με τον κατώτατο μισθό ανά κλάδο

Πηγή: Π/Σ Εργάνη, 2022

4.6 Ομάδες που θα επηρεαστούν από αλλαγές στον κατώτατο μισθό

Είναι καλή πρακτική κατά την άσκηση πολιτικής να προσδιορίζονται οι κοινωνικές ομάδες που αναμένεται να επηρεαστούν από αυτήν περισσότερο. Η βιβλιογραφία στην περίπτωση του κατώτατου μισθού (ΚΜ) έχει καταδείξει εμπειρικά ότι αυτοί που κατά κανόνα επηρεάζονται από μια μεταβολή του είναι εκείνοι που βρίσκονται πλησίον του, δηλαδή αμείβονται με τον ΚΜ ή λίγο παραπάνω (ΚΕΠΕ, 2020). Αντίστοιχα, είναι κατανοητό ότι επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερο προσωπικό που αμείβεται με αποδοχές κοντά στον ΚΜ αναμένεται να επηρεαστούν περισσότερο από τυχόν αλλαγές σε σύγκριση με επιχειρήσεις που δεν απασχολούν καθόλου προσωπικό με τον ΚΜ ή λιγότερο. Στην ενότητα που ακολουθεί, εκτιμώνται τα μερίδια των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα που αναμένεται

να επηρεαστούν από μια μεταβολή του σημερινού ΚΜ, χρησιμοποιώντας τρία εναλλακτικά σενάρια λαμβάνοντας υπόψη τις αποδοχές το 2020 (ελλείψει νεότερων στοιχείων). Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται οι μισθωτοί που αμείβονται με αποδοχές μέχρι τον μηνιαίο κατώτατο μισθό (713€), όπως αυτός ορίστηκε τον Ιούνιο του 2022, στη δεύτερη μισθωτοί που αμείβονται με μικτές αποδοχές χαμηλότερες από τον μηνιαίο κατώτατο μισθό προσαυξημένο κατά 10% (περίπου 784€) και η τρίτη περιλαμβάνει τους μισθωτούς που αμείβονται με αποδοχές χαμηλότερες από τον κατώτατο μισθό προσαυξημένο κατά 20% (περίπου 856€). Τα όρια ορίζονται με αυτόν τον τρόπο διότι, λόγω τριετιών ή απασχόλησης εκτός των τυπικών ωρών ή ημερών, πληροφορίες που δεν υπάρχουν στα διαθέσιμα δεδομένα, κάποιος μπορεί να αμείβεται με τον ΚΜ, αλλά με κάποιες προσαυξήσεις οι τελικές αποδοχές του να τον ξεπερνούν αισθητά.

Τα στατιστικά δεδομένα που χρησιμοποιούνται για τους υπολογισμούς που παρουσιάζονται στη συνέχεια (Πίνακας 4.10) προέρχονται από την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC) του 2020. Πρόκειται για μια δειγματοληπτική έρευνα νοικοκυριών που διενεργείται κάθε χρόνο από την ΕΛΣΤΑΤ και πλεονεκτεί έναντι εναλλακτικών πηγών στατιστικών στοιχείων, διότι παρέχει πληροφορίες για τις μικτές αποδοχές των μισθωτών καθώς και για πλήθος άλλων χαρακτηριστικών τους. Το δείγμα στο οποίο βασίζονται οι εδώ εκτιμήσεις περιλαμβάνει τους μισθωτούς που απασχολούνται στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας ανεξαρτήτως ωρών εργασίας και είναι άνω των 15 ετών.¹⁴

Ξεκινώντας από το σύνολο των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα περίπου ένας στους πέντε μισθωτούς αμείβεται κοντά στον ΚΜ (25,2%). Αν το όριο ανέβει στα 784€, τότε εύλογα το μερίδιο αυξάνεται σχεδόν σε έναν στους τρεις (31,8%), ενώ αν αυξηθεί στα 856€, τότε πάνω από τέσσερις στους δέκα εμπίπτουν στην κατηγορία των επηρεαζόμενων από τον ΚΜ (42,0%). Οι λίγες ώρες εργασίας συχνά συνδέονται με χαμηλότερες αποδοχές, καθώς οι συνολικές αποδοχές είναι το γινόμενο των ωρών απασχόλησης επί την ωριαία αποζημίωση. Είναι εύλογο, λοιπόν, μεγαλύτερο μερίδιο αυτών που απασχολούνται μερικώς να αμείβονται με τον ΚΜ. Τα στοιχεία δείχνουν ότι το 92,9% των μερικώς απασχολούμενων αμείβεται με αποδοχές χαμηλότερες του ΚΜ, ενώ το ποσοστό σκαρφαλώνει στο 96,7% για αποδοχές έως τα 856€. Για τους πλήρως απασχολούμενους υπολογίζεται ότι 16,4% αυτών αμείβονται έως τον ΚΜ, ενώ το 35% φτάνει έως τα 856€ μηνιαίως και, άρα, μπορεί να επηρεαστεί από αλλαγές στον σημερινό ΚΜ.

¹⁴ Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι το θεσμικό πλαίσιο στην Ελλάδα δεν επιτρέπει τον ακριβή εντοπισμό εκείνων που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό. Για παράδειγμα, με τις τριετίες κάποιος μπορεί να αμείβεται με βάση τον κατώτατο μισθό και οι αποδοχές του να ξεπερνούν τα 900€ μηνιαίως. Εύλογα, ενδέχεται όταν μεταβληθεί ο κατώτατος μισθός να επηρεαστούν οι αποδοχές του ακόμη και αν βρίσκεται εκτός των ορίων που τέθηκαν για την παρούσα άσκηση. Επιπλέον, καμία διαθέσιμη στατιστική έρευνα δεν καταγράφει αν κάποιος αμείβεται με βάση τον κατώτατο μισθό ή όχι, σίγουρα όχι σε ατομική βάση. Πληροφορία που ωστόσο είναι απαραίτητη σε αυτή την άσκηση.

Ο ΚΜ αφορά συχνότερα τις γυναίκες από τους άνδρες, καθώς πάνω από μία στις τρεις αμείβεται με αποδοχές ίσες ή χαμηλότερες των 713€ (34,4%), όταν το αντίστοιχο μερίδιο των ανδρών δεν ξεπερνά το 18%. Επιπλέον, περίπου τέσσερις στις δέκα γυναίκες αμείβονται με αποδοχές χαμηλότερες των 784€ έναντι ένας στους τέσσερις των ανδρών, ενώ η ψαλίδα μειώνεται στην κατηγορία κάτω των 856€. Η σχέση της ηλικίας με τις χαμηλές αποδοχές φαίνεται είναι αρνητική, δηλαδή όσο η ηλικία αυξάνεται, τόσο μειώνεται το μερίδιο αυτών που αμείβονται ως το εκάστοτε όριο. Οι νεότεροι (15-24 ετών) αμείβονται συχνότερα κοντά στον ΚΜ, οι μισοί με χαμηλότερες ή ίσες του ΚΜ, ενώ πάνω από επτά στους δέκα βρίσκονται κάτω από τα 856€ μικτά τον μήνα. Λιγότερο πιθανό να επηρεαστούν από αλλαγές στον κατώτατο μισθό είναι οι μισθωτοί ηλικίας 35-44 ετών και 45-54 ετών, καθώς το 20,5% και 18,9% αντίστοιχα αμείβονται με αποδοχές χαμηλότερες ή ίσες του ΚΜ. Τα μερίδια αυτά αυξάνονται καθώς ανεβαίνει το όριο. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση των νέων γύρω από τον ΚΜ φαίνεται και από το γεγονός ότι το μερίδιο που αμείβεται κάτω από το εκάστοτε όριο αυξάνεται ταχύτερα έναντι των μεγαλύτερων σε ηλικία, καθώς αυξάνεται το όριο αυτό.

Η εκπαίδευση έχει επίσης ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση των αποδοχών. Κατά κανόνα, όσο περισσότερη εκπαίδευση έχει κάποιος, τόσο υψηλότερες αποδοχές απολαμβάνει. Έτσι, δεν είναι τυχαίο ότι χαμηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης έχουν μεγαλύτερα μερίδια μισθωτών με χαμηλές αμοιβές. Οι απόφοιτοι επαγγελματικής εκπαίδευσης ξεχωρίζουν αρνητικά καθώς ποσοστό 45,8% αμείβεται με τον ΚΜ ή χαμηλότερες αποδοχές, ενώ σχεδόν οκτώ στους δέκα δεν ξεπερνούν τα 856€ μηνιαίως. Στην άλλη άκρη βρίσκονται οι κάτοχοι μεταπτυχιακού ή/και διδακτορικού τίτλου σπουδών. Αν κατατάξει κανείς τις εκπαιδευτικές ομάδες που αναμένεται να επηρεαστούν περισσότερο από αλλαγές στον κατώτατο μισθό, αυτές περιλαμβάνουν κατά σειρά τους απόφοιτους επαγγελματικής εκπαίδευσης, τους μισθωτούς που έχουν ολοκληρώσει το πολύ το δημοτικό και μετά τους απόφοιτους λυκείου. Οι χαμηλές αποδοχές αυτών των ομάδων αντανakλούν πιθανόν και σε ένα βαθμό τη χαμηλή αποτίμηση από την αγορά εργασίας των δεξιοτήτων που ενσωματώνουν.

Οι μισθωτοί στον πρωτογενή τομέα (γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, δασοκομία) αμείβονται συχνότερα με τον ΚΜ ή χαμηλότερες αποδοχές, ενώ αντίθετα οι μισθωτοί στον δευτερογενή τομέα λιγότερο συχνά. Περίπου τέσσερις στους δέκα αναμένεται να επηρεαστούν από τυχόν μεταβολή του, ενώ στον δευτερογενή τομέα μόλις ένας στους έξι. Στον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών, στον οποίο περιλαμβάνεται και ο γενικότερος κλάδος του τουρισμού, πάνω από ένας στους τέσσερις αμείβονται με 713€ ή λιγότερα. Είναι ενδιαφέρον ότι ακόμη και στο υψηλότερο όριο των 856€ εμπίπτουν μόλις επτά στους είκοσι μισθωτούς στον δευτερογενή τομέα. Επομένως, οι μισθωτοί στον πρωτογενή τομέα πρωτίστως και ακολούθως στον τριτογενή τομέα είναι πιο ευαίσθητοι στις μεταβολές του κατώτατου. Μαζί με αυτούς και οι επιχειρήσεις που τους απασχολούν αναμένεται να υποστούν αυξημένη επίδραση από τυχόν αλλαγές στον κατώτατο μισθό.

Πίνακας 4.10: Ποσοστό μισθωτών με μηνιαίες αποδοχές χαμηλότερες από 713€, 784€ και 856€ (%)

	MMM≤713€	MMM≤784€	MMM≤856€
Σύνολο	25,2	31,8	42,0
Σχέση απασχόλησης			
Πλήρους απασχ/σης	16,4	23,7	35,0
Μερικής απασχ/σης	92,9	94,9	96,7
Φύλο			
Άνδρες	18,0	24,8	34,6
Γυναίκες	34,4	40,9	51,6
Ηλικία			
15-24 ετών	51,9	60,8	75,7
25-34 ετών	32,9	42,0	53,6
35-44 ετών	20,5	26,8	36,8
45-54 ετών	18,9	24,0	33,3
55-64 ετών	23,9	28,6	35,4
65+ ετών	24,5	26,9	37,0
Εκπαίδευση			
Δημοτικό ή λιγότερο	30,2	41,1	52,9
Γυμνάσιο	26,5	32,3	41,6
Λύκειο	28,5	36,5	47,9
Μετα-δευτεροβάθμια	18,6	21,7	32,1
Επαγγελματική	45,8	59,9	77,1
ΑΕΙ	21,3	26,4	35,3
Μεταπτυχιακές σπουδές	11,0	13,3	17,1
Τομέας απασχόλησης			
Πρωτογενής	40,5	48,8	57,5
Δευτερογενής	15,6	22,3	34,9
Τριτογενής	27,5	34,2	43,9
Είδος σύμβασης εργασίας			
Αορίστου	17,7	24,0	33,9
Ορισμένου	37,3	45,1	56,0
Χωρίς σύμβαση	56,7	63,8	75,6
Μέγεθος επιχείρησης			
1-5 άτομα	42,0	42,0	66,8
6-10 άτομα	32,6	32,6	51,6
11-19 άτομα	21,7	21,7	34,7
20-49 άτομα	16,3	16,3	27,7
50+ άτομα	10,6	10,6	20,7

Πηγή: Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης 2020, ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Σημείωση: MMM = Μικτός Μηνιαίος Μισθός

Το είδος σύμβασης εργασίας διαφοροποιεί σημαντικά την πιθανότητα να επηρεαστεί κανείς από αλλαγές στον ΚΜ, όπως και το μέγεθος της τοπικής μονάδας στην οποία εργάζεται ο μισθωτός. Έτσι, αυτοί που δεν έχουν καθόλου σύμβαση είναι πιο ευάλωτοι και ακολουθούν αυτοί με σύμβαση ορισμένου χρόνου. Αντίθετα, μόνο 17,7% των μισθωτών που απασχολούνται με σύμβαση αορίστου αμείβονται με ή λιγότερα από 713€ μιστά μηνιαίως,

ενώ και στην τρίτη ομάδα το μερίδιο φτάνει το 37,3%. Αυτό σημαίνει ότι οι άτυπες μορφές απασχόλησης συνδέονται συχνότερα με χαμηλές αποδοχές και άρα αναμένεται να επηρεαστούν περισσότερο από αλλαγές στον ΚΜ. Το ίδιο ισχύει για τους μισθωτούς που απασχολούνται σε μικρές επιχειρήσεις. Αυτό σημαίνει ότι μια αλλαγή στον ΚΜ αναμένεται να επηρεάσει τόσο τους μισθωτούς στις μικρότερες επιχειρήσεις, αλλά μέσω του πλήθους των χαμηλόμισθων μισθωτών και τις ίδιες τις επιχειρήσεις μεταβάλλοντας προς τα πάνω το κόστος εργασίας. Αντίθετα, οι επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 50 άτομα έχουν λίγους χαμηλόμισθους, μόλις 10,6% του συνόλου στο πρώτο σενάριο και ως 20,7% στο τρίτο σενάριο και, άρα, αναμένεται να επηρεαστούν λιγότερο από τυχόν μεταβολές στον ΚΜ.

Πλαίσιο

Εναλλακτικός προσδιορισμός ομάδων που θα επηρεαστούν από αλλαγές στον κατώτατο μισθό

Στο παράρτημα (Πίνακας Α3) έχουν υπολογιστεί τα μερίδια των μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα χρησιμοποιώντας ως κριτήριο τις κατώτατες ωριαίες αποδοχές από εργασία όπως αυτές προκύπτουν με βάση τον κατώτατο μισθό και την υπόθεση ότι οι συνήθεις ώρες εργασίας είναι 40 την εβδομάδα. Όπως φαίνεται στον σχετικό πίνακα το μερίδιο των μισθωτών που αμείβονται κοντά στον ΚΜ μειώνεται σημαντικά σε 18,9%. Η διαφορά αυτή προέρχεται από τους μερικώς απασχολούμενους (<30 ώρες ανά εβδομάδα) οι οποίοι πλέον εμφανίζονται πολύ λιγότερο ευαίσθητοι σε αλλαγές στον ΚΜ: μόλις το 20,3% αμείβεται με το κατώτατο ωρομίσθιο ή λιγότερο έναντι 92,9% όταν χρησιμοποιείται ο μηνιαίος κατώτατος μισθός ως κριτήριο. Το εύρος των διαφορών εντός όλων των επιμέρους χαρακτηριστικών περιορίζεται. Ωστόσο, αν και μειωμένη, η ανομοιογένεια διατηρείται και παραμένει σημαντική κατά την άποψή μας. Λόγου χάρη, το 43,7% των αποφοίτων επαγγελματικής εκπαίδευσης αμείβεται με το κατώτατο ωρομίσθιο ή λιγότερο, ενώ το ίδιο ισχύει για το 6,3% των κατόχων μεταπτυχιακών σπουδών. Αντίστοιχα, οι μισθωτοί χωρίς σύμβαση είναι περίπου τρεις φορές πιο πιθανό να αμείβονται με το κατώτατο ωρομίσθιο ή λιγότερο από εκείνους με σύμβαση αορίστου, ενώ μόλις το 9,3% των μισθωτών σε μεγάλες επιχειρήσεις είναι χαμηλόμισθοι.

5 Συμπεράσματα

Η παρούσα Έκθεση συνεισφέρει στη διαδικασία αξιολόγησης του ισχύοντος νομοθετημένου κατώτατου μισθού και ημερομισθίου καταγράφοντας την τρέχουσα οικονομική συγκυρία αναφορικά με τις εξελίξεις στην ελληνική αγορά εργασίας και τη σχετική θέση της χώρας στο ευρωπαϊκό περιβάλλον, ενώ παρουσιάζει τη σχετική θέση της Ελλάδας αναφορικά με το ύψος του κατώτατου μισθού σε ονομαστικούς όρους και όρους αγοραστικής δύναμης. Στη συνέχεια, αναλύει περιγραφικά και οικονομετρικά τη διαχρονική σχέση μεταξύ κατώτατου μισθού και βασικών μεγεθών που αναμένεται να επηρεάσει (μέσος μισθός, μισθολογική ανισότητα και φτώχεια, παραγωγικότητα, ανταγωνιστικότητα και τιμές, καθώς και απασχόληση), ενώ επιχειρεί να εντοπίσει όσους αναμένεται να επηρεαστούν από μεταβολές του κατώτατου μισθού.

Η ελληνική οικονομία συνέχισε την ανοδική της πορεία και το 2022, παρόλο που η πίεση από τον αυξημένο πληθωρισμό και την ευρύτερη αβεβαιότητα λόγω της εισβολής στην Ουκρανία φαίνεται να μείωσε το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ. Η αξιολόγηση αύξηση του ΑΕΠ οφείλεται κυρίως στην αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης και των εξαγωγών υπηρεσιών, ενώ στον αντίποδα η αύξηση των εισαγωγών, κυρίως λόγω αύξησης της παραγωγής, της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων, είχε αρνητική επίδραση. Η σημαντικότερη όμως μακροοικονομική εξέλιξη και αυτή με τις μεγαλύτερες επιδράσεις είναι η μεγάλη αύξηση του πληθωρισμού σε ιστορικά υψηλά ποσοστά. Παρόλο που ο πληθωρισμός τους τρεις τελευταίους μήνες του 2022 αποκλιμακώνεται, συνεχίζει να είναι ιδιαίτερα υψηλός διαβρώνοντας την αγοραστική δύναμη των πολιτών και ιδιαίτερα όσων έχουν σταθερά εισοδήματα, όπως οι μισθωτοί. Ενδιαφέρον είναι και το γεγονός ότι παρόλο που το μοναδιαίο κόστος εργασίας αυξήθηκε, μιας και οι μισθοί αυξήθηκαν περισσότερο σε σχέση με το προϊόν, αυτό δεν φαίνεται να επιδεινώνει τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της χώρας, κυρίως λόγω της παράλληλης χειροτέρευσης της ανταγωνιστικότητας των ανταγωνιστών μας.

Αναφορικά με την αγορά εργασίας, η απασχόληση συνεχίζει να αυξάνεται και το ποσοστό ανεργίας συνεχίζει να μειώνεται, ενώ φαίνεται να έχουν υπερκαλυφθεί οι απώλειες απασχόλησης λόγω της πανδημίας. Ενθαρρυντικό είναι και το γεγονός ότι το απόθεμα των ανέργων μειώνεται είτε αν αυτό μετρηθεί με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ είτε με τα στοιχεία της ΔΥΠΑ. Παρόλα αυτά, καταγράφεται σημαντική μείωση στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας το 2022, περίπου 73χιλ. έναντι 133χιλ. το 2021. Παράλληλα, ο υψηλός πληθωρισμός φαίνεται ότι εξαφάνισε τελείως τις όποιες μισθολογικές αυξήσεις δόθηκαν, αφού οι μέσοι μισθοί σε πραγματικούς όρους είναι μειωμένοι κατά 7,7%.

Οι καλές οικονομικές επιδόσεις του 2022 σε συνδυασμό με τις πληθωριστικές πιέσεις συνετέλεσαν στο να αυξηθεί για δεύτερη φορά ο κατώτατος μισθός μέσα στο 2022 και έτσι από 1^η Μαΐου αυτός διαμορφώθηκε στα 713€ και το κατώτατο ημερομίσθιο στα 31.85€.

Τα στοιχεία του ΕΦΚΑ δείχνουν ότι ιδιαίτερα μεγάλη μερίδα των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα αμείβεται πλέον με τον κατώτατο μισθό ή με μισθό εξαιρετικά κοντά στον κατώτατο. Ο κατώτατος μισθός είναι ήδη το 67% του μέσου μισθού στον ιδιωτικό τομέα, όπως φαίνεται και από τον δείκτη Kaitz, καταδεικνύοντας πόσο κοντά είναι οι δύο και επιβεβαιώνοντας τη σχέση τους. Προκύπτει ότι οι μικρές επιχειρήσεις, με έως 10 εργαζόμενους, κατά μέσο όρο έχουν χαμηλότερους μισθούς σε σχέση με τις πιο μεγάλες (>10), που προσφέρουν κατά κανόνα υψηλότερες αμοιβές, ενώ καταγράφονται και συστηματικές κλαδικές μισθολογικές διαφορές. Ως εκ τούτου, η επίδραση του κατώτατου μισθού δεν είναι ομοιογενής, καθώς, κατά κανόνα, επηρεάζει περισσότερο τις μικρές επιχειρήσεις και συγκεκριμένους κλάδους.

Οι οικονομετρικές εκτιμήσεις επιβεβαιώνουν τα παραπάνω, αφού η ελαστικότητα των μέσων μισθών ως προς τον κατώτατο μισθό είναι θετική και στατιστικά σημαντική της τάξεως του 0,47. Ωστόσο οι μέσοι μισθοί στις μεγάλες επιχειρήσεις και σε όσους εργάζονται με πλήρη απασχόληση προκύπτουν λιγότερο ευαίσθητοι σε μεταβολές του κατώτατου μισθού. Σε κλαδικό επίπεδο, συγκεκριμένοι πολυπληθείς κλάδοι όπως αυτοί που σχετίζονται με τον τουρισμό, το εμπόριο και τη μεταποίηση χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη ευαισθησία σε μεταβολές του κατώτατου μισθού.

Η σχέση μεταξύ απασχολούμενων μισθωτών του ιδιωτικού τομέα και του ύψους του κατώτατου μισθού προκύπτει αρνητική, ενώ φαίνεται να είναι πιο έντονη για τις μικρές επιχειρήσεις και διαφοροποιείται σημαντικά ανάλογα με τη φάση του οικονομικού κύκλου. Αναμένουμε ότι αυξήσεις του κατώτατου μισθού θα έχουν πιο δυσμενείς επιπτώσεις στην απασχόληση των μικρών επιχειρήσεων, όπου οι μέσοι μισθοί είναι πολύ κοντά στον κατώτατο μισθό. Είναι χαρακτηριστικό ότι μετά τις αυξήσεις του 2022, οι μισθοί αυξήθηκαν στις μικρές επιχειρήσεις κατά 10,3%, σχεδόν όσο η αύξηση του κατώτατου μισθού, ενώ στις μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες όμως ήδη κατέβαλαν υψηλότερους μισθούς, κατά 5,1%. Αυτά υπονοούν ότι υπήρξε επίδραση και στην απασχόληση, αφού στις μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες λόγω των αυξήσεων του κατώτατου μισθού και λόγω του αυξημένου κόστους παραγωγής πιέζονται περισσότερο, η απασχόληση το 2022 αυξήθηκε κατά μόλις 0,36%, ενώ στις μεγάλες κατά 5,02%.

Ένα ακόμη ενδιαφέρον εύρημα είναι πώς η επίδραση του κατώτατου μισθού διαφοροποιείται ανάλογα με τη φάση του οικονομικού κύκλου. Σε περιόδους έντονης ύφεσης η αρνητική επίδραση του κατώτατου μισθού υπολογίζεται εξόχως δυσμενής, ενώ περιορίζεται και εξαφανίζεται όσο μεγαλώνει ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας. Αν και για το σύνολο του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας η αρνητική σχέση της απασχόλησης με τον κατώτατο μισθό αποδυναμώνεται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα ανάπτυξης του ΑΕΠ, περίπου 0,5%, όσον αφορά στις μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες είναι πιο ευαίσθητες σε μεταβολές του κατώτατου μισθού, η αντίστοιχη αρνητική σχέση καθίσταται αμελητέα σε σαφώς υψηλότερα επίπεδα ανάπτυξης, της τάξεως του 5%.

Συνεπώς, οι όποιες αποφάσεις αναφορικά με τη μεταβολή του κατώτατου μισθού εκτός από το ότι θα πρέπει να είναι συμβατές με τις εξελίξεις της παραγωγικότητας, προκειμένου το όποιο αρνητικό τους αποτέλεσμα στην απασχόληση να είναι χαμηλής έντασης, θα πρέπει επίσης να λαμβάνουν υπόψη και το ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον και να αποφεύγονται σε περιόδους ύφεσης.

Μία αύξηση του κατώτατου μισθού δεν αναμένεται να προκαλέσει άμεση δημοσιονομική επιβάρυνση, καθώς εκτιμάται ότι θα αυξήσει τα έσοδα από φορολογία εισοδήματος, ασφαλιστικές εισφορές και ΦΠΑ σε μεγαλύτερο βαθμό από την επιπλέον επιβάρυνση που θα υπάρξει λόγω αύξησης των επιδομάτων ανεργίας και λοιπών επιδομάτων που καθορίζονται ως ποσοστό του κατώτατου μισθού (Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, επίδομα παιδιού, κτλ.). Εντούτοις, ο κατώτατος μισθός σε δωδεκάμηνη βάση (831,83€) έχει πλέον ξεπεράσει τον «κατώτατο» μισθό του Δημοσίου (ΜΚ1 για ΥΕ 780€) και εύλογα μπορεί να εγείρει αξιώσεις για αλυσιδωτές μισθολογικές αυξήσεις στο Δημόσιο τομέα επιβαρύνοντας τα δημόσια οικονομικά.

Οι πρόσφατες εξελίξεις στον πληθωρισμό, που έχουν οδηγήσει σε συρρίκνωση του κατώτατου μισθού σε όρους αγοραστικής δύναμης και δεδομένου ότι ο πληθωρισμός των πλέον οικονομικά ασθενέστερων είναι υψηλότερος από το γενικό πληθωρισμό συνηγορούν στο να αυξηθεί ο κατώτατος μισθός. Επίσης, οι υψηλές προσδοκίες που έχουν καλλιεργηθεί για την αύξηση του κατώτατου μισθού μπορεί να έχουν σε κάποιο βαθμό ήδη οδηγήσει σε προσαρμογές τις επιχειρήσεις, οπότε και η επίδραση στον πληθωρισμό αναμένουμε να είναι περιορισμένη.

Δεδομένου ότι ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας το 2023 εκτιμάται ότι θα κυμανθεί περίπου στο 2%, οποιαδήποτε αύξηση του κατώτατου μισθού πάνω από 3 με 4% θα αυξήσει το μοναδιαίο κόστος εργασίας. Εντούτοις, επειδή και οι υπόλοιπες χώρες με τις οποίες ανταγωνιζόμαστε αναμένεται να αυξήσουν αξιόλογα τις κατώτατες αμοιβές τους, μια μάλλον όχι υπέρμετρα υψηλή αύξηση δεν θα δημιουργήσει αξιόλογο έλλειμα ανταγωνιστικότητας.

Ως εκ τούτου υπάρχει η δυνατότητα αύξησης του κατώτατου μισθού, η οποία όμως δεν θα πρέπει να είναι υπερβολικά μεγάλη, καθώς θα επιβαρύνει περισσότερο τις μικρές επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις σε συγκεκριμένους κλάδους. Ενώ και για λόγους ισότητας η αύξηση του κατώτατου μισθού θα ήταν σκόπιμο να μην ξεπερνά την αύξηση που δόθηκε πρόσφατα στους συνταξιούχους. Αξίζει να επισημάνουμε ότι με το ισχύον φορολογικό καθεστώς μισθωτοί που αμείβονται με τον κατώτατο μισθό και έχουν από δύο παιδιά και πάνω δεν υπόκεινται σε φορολογία εισοδήματος. Οποιαδήποτε αύξηση άνω του 0,5% θα συνεπάγεται υπέρβαση του αφορολόγητου και μετάβαση σε ανώτερο φορολογικό κλιμάκιο και άρα επιπρόσθετη φορολογική επιβάρυνση.

Βιβλιογραφία

Κανελλόπουλος, Ν. Κ. (2022). Η διανεμητική επίδραση του πληθωρισμού. *Οικονομικές Εξελίξεις*, τ.48, σελ. 65-86.

ΚΕΠΕ (2021). *Αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετημένου κατώτατου μισθού και ημερομισθίου*.

ΚΕΠΕ (2022). *Αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετημένου κατώτατου μισθού και ημερομισθίου*.

Kanellopoulos, N. C. & Koutroulis, A. G., (2016). “Non-linearities in euro area inflation persistence”, *Economic Modelling*, Elsevier, vol. 59(C), pages 116-123.

Παράρτημα

Πίνακας Α 1 Πιθανότητα απασχόλησης με τον κατώτατο μισθό

	2016-2022	2022
25-34	-0.152***	-0.148***
35-44	-0.297***	-0.276***
45-54	-0.330***	-0.313***
55-64	-0.339***	-0.319***
65+	-0.336***	-0.306***
Γυναίκες	-0.008***	-0.001
Αν. Μακεδονία & Θράκη	0.021***	0.021***
Κεντρική Μακεδονία	0.029***	0.023***
Δυτ. Μακεδονία	0.031***	0.047***
Ηπειρος	0.047***	0.055***
Θεσσαλία	0.045***	0.058***
Ιόνιο	0.001	-0.009***
Δυτ. Ελλάδα	0.057***	0.069***
Στερεά Ελλάδα	0.001	-0.001
Πελοπόννησος	0.025***	0.026***
Β. Αιγαίο	-0.056***	-0.062***
Ν. Αιγαίο	-0.072***	-0.081***
Κρήτη	0.009***	-0.008***
Μερική	0.140***	0.145***
Εκ περιτροπής	0.073***	0.067***
Ορισμένου	-0.004***	-0.000
Γεωργία, δασοκομία, αλιεία	0.153***	0.190***
Ορυχεία, λατομεία	-0.167***	-0.177***
Μεταποίηση	-0.003***	-0.004***
Ενέργεια	-0.140***	-0.141***
Παροχή νερού	-0.035***	-0.050***
Κατασκευές	0.017***	0.026***
Μεταφορές, αποθήκευση	-0.025***	-0.017***
Καταλύματα, εστίαση	0.087***	-0.029***
Ενημέρωση, επικοινωνία	-0.103***	-0.116***
Χρηματοπιστωτικοί οργ.	-0.155***	-0.168***
Διαχείριση ακιν. περιουσίας	-0.018***	-0.043***
Επαγγελματικές, επιστημονικές δραστ.	-0.023***	-0.039***
Διοικητικές, υποστηρικτικές δραστ.	0.260***	0.232***
Δημ. διοίκηση	-0.189***	-0.210***
Εκπαίδευση	-0.149***	-0.160***
Υγεία	-0.067***	-0.074***
Τέχνες	0.052***	0.036***
Λοιπές υπηρεσίες	0.021***	0.054***
Μικρή	0.117***	0.142***
2017	0.016***	
2018	0.028***	
2019	0.078***	
2020	0.088***	
2021	0.094***	
2022	0.064***	
Παρατηρήσεις	14.599.540	2.367.607

Πηγή: Π/Σ Εργάνη, 2016-2022. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Πίνακας Α 2 Πιθανότητα πρόσληψης με τον κατώτατο μισθό

	2020-2022	2022
25-34	-0.100***	-0.088***
35-44	-0.197***	-0.176***
45-54	-0.228***	-0.204***
55-64	-0.241***	-0.216***
65+	-0.251***	-0.224***
Γυναίκες	0.009***	0.013***
Αν. Μακεδονία & Θράκη	0.004***	0.003
Κεντρική Μακεδονία	0.039***	0.039***
Δυτ. Μακεδονία	0.031***	0.051***
Ηπειρος	0.044***	0.047***
Θεσσαλία	0.032***	0.030***
Ιόνιο	-0.064***	-0.073***
Δυτ. Ελλάδα	0.098***	0.096***
Στερεά Ελλάδα	0.017***	0.007***
Πελοπόννησος	0.011***	0.005***
Β. Αιγαίο	-0.099**	-0.121***
Ν. Αιγαίο	-0.138**	-0.152***
Κρήτη	-0.010***	-0.014***
Μερική	0.171***	0.158***
Εκ περιτροπής	0.046***	0.047***
Ορισμένου	-0.101***	-0.095***
Γεωργία, δασοκομία, αλιεία	0.085***	0.087***
Ορυχεία, λατομεία	-0.345***	-0.429***
Μεταποίηση	-0.050***	-0.060***
Ενέργεια	-0.160***	-0.172***
Παροχή νερού	-0.161***	-0.141***
Κατασκευές	-0.068***	-0.068***
Μεταφορές, αποθήκευση	-0.087***	-0.077***
Καταλύματα, εστίαση	-0.107***	-0.130***
Ενημέρωση, επικοινωνία	-0.264***	-0.258***
Χρηματοπιστωτικοί οργ.	-0.242***	-0.258***
Διαχείριση ακιν. περιουσίας	-0.143***	-0.159***
Επαγγελματικές, επιστημονικές δραστ.	-0.124***	-0.127***
Διοικητικές, υποστηρικτικές δραστ.	0.069***	0.037***
Δημ. διοίκηση	-0.442***	-0.527***
Εκπαίδευση	-0.381***	-0.387***
Υγεία	-0.203***	-0.170***
Τέχνες	-0.087***	-0.084***
Λοιπές υπηρεσίες	-0.062***	-0.053***
Μικρή	0.048***	0.057***
2021	0.006***	
2022	-0.033***	
Φεβρουάριος	-0.000	0.004**
Μάρτιος	0.003**	-0.003
Απρίλιος	-0.024***	-0.057***
Μάιος	0.014***	0.020***
Ιούνιος	0.007***	0.026***
Ιούλιος	-0.005***	-0.021***
Αύγουστος	-0.001	-0.040***
Σεπτέμβριος	-0.012**	-0.041***
Οκτώβριος	-0.011***	-0.041***
Νοέμβριος	0.002	-0.026***
Δεκέμβριος	-0.029***	-0.042***

ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ – ΚΕΠΕ
Αξιολόγηση του ισχύοντος νομοθετημένου κατώτατου μισθού και ημερομισθίου

Παρατηρήσεις	7.288.658	2.909.816
--------------	-----------	-----------

Πηγή: Π/Σ Εργάνη, 2020-2022. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Πίνακας Α3: Ποσοστό μισθωτών με ωριαίες αποδοχές χαμηλότερες από 4,159€ (%)

	Σύνολο (1)	Μερίδιο (2)
Σύνολο	18,9	:
Σχέση απασχόλησης		
Πλήρους απασχ/σης (>29)	18,7	88,5
Μερικής απασχ/σης (<30)	20,3	11,5
Φύλο		
Άνδρες	16,2	48,5
Γυναίκες	22,3	51,5
Ηλικία		
15-24 ετών	46,2	13,4
25-34 ετών	25,5	32,7
35-44 ετών	14,7	26,3
45-54 ετών	14,1	19,5
55-64 ετών	13,9	7,3
65+ ετών	25,4	0,7
Εκπαίδευση		
Δημοτικό ή λιγότερο	28,7	12,8
Γυμνάσιο	24,8	10,1
Λύκειο	21,0	42,0
Μετα-δευτεροβάθμια	13,2	4,6
Επαγγελματική	43,7	8,3
ΑΕΙ	13,0	19,8
Μεταπτυχιακές σπουδές	6,3	2,4
Τομέας απασχόλησης		
Πρωτογενής	43,7	6,3
Δευτερογενής	13,5	14,4
Τριτογενής	19,4	79,3
Είδος σύμβασης εργασίας		
Αορίστου	13,9	50,6
Ορισμένου	24,8	29,9
Χωρίς σύμβαση	43,2	19,5
Μέγεθος επιχείρησης		
1-5 άτομα	33,3	50,6
6-10 άτομα	19,7	13,1
11-19 άτομα	14,7	15,1
20-49 άτομα	12,1	9,1
50+ άτομα	9,3	12,1

Πηγή: Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης 2020, ΕΛΣΤΑΤ, επεξεργασία ΚΕΠΕ.

Σημείωση: η στήλη (2) αθροίζει κάθετα στο 100% εντός κάθε χαρακτηριστικού.